

КІТАП ПАТШАЛЫҒЫ

*С. Торайғыров атындағы
Павлодар облыстық әл-Фараби
ғылыми кітапханасы*

Жұлдыз ТОЙБЕК

Жайна, Астана

Қазағым, көтеріліп аспандашы
Артта қалып өткен ғасыр ақ-қарасы.
Еңбегіндей сәбидің былқылдаған,
Жайнасын жаңа ғасыр Астанасы.

Аумалы-төкпелі өмір жалғанынан,
Қазақтың бергені көп алғанынан.
Егілгенде ес берді Еркіндігім,
Тәңірім қайырын бер қалғанынан.

Жер жағанға белгілі енді елсің,
Әлем саған сүйсініп елжіресін.
Әнұраным биікте қалқып әркез,
Көгімде көк байрағым желбіресін!

Ажарлы
Астанамызға –
15 ЖЫЛ!

Құрметті оқырман!

Айбыны асқақ Астанамызға – 15 жыл!

Осы мерейлі мерекеге байланысты басылымның басқы бетіне белгілі ақын Жұлдыз Тойбектің «Жайна, Астана!» атты жыр жолдары жазылды.

Бірінші бөлім «Бір ел – бір кітап» акциясы арқау болған мақаламен бастау алып, «Көкжиек» айдарымен кітапханада өткен кешенді дәрістер дәріптелді. Сондай-ақ жаңа кітаптардың тұсаукесерлері туралы мәліметтермен толықты.

Екінші бөлімде кәсіби бағыт басымдық алып, кітапхана кеңістігіндегі кезекті маңызды оқиғалар, мазмұнды материалдар, авторлық жазбалар жарияланды.

Тарих&Тұлға айдарымен берілген тарихшы-ғалым Ж. Артықбаевтың «Абылай хан – ерлік дәуірінің ерен тұлғасы» тақырыбындағы зерттеу-мақаласы да оқығанға ой салады. «Пәлсапа тамшыларында» Ақыт қажының «Сейфүлмәлік» қиссасына қатысты тың деректер ұсынылды.

Ал жазушы Айгүл Кемелбаева суретші Мұхтар Байбосынның жазбаларынан автордың жан-дүниесіндегі сана-сезімін, шаттық-мұңын бейнелей жеткізеді.

Қымбатты оқырман! «Кітап патшалығының» кірпияз тағы Сіздерді де таңдамалы танымдық тақырыптар тізімінен күтеді!

Құрметпен,
Ғалия Бөкейқызы

КІТАП ПАТШАЛЫҒЫ

ғылыми-танымдық, әдістемелік журнал

Редакциялық алқа төрағасы
Әлібек АСҚАР

Әкім ТАРАЗИ
Бағлан МАЙЛЫБАЕВ
Жанна ҚҰРМАНҒАЛИЕВА
Иманғали ТАСМАҒАНБЕТОВ
Майя ЖИЕНБАЕВА
Сауытбек АБДРАХМАНОВ
Тұрсын ЖҰРТБАЙ
Тілеуғали ҚЫШҚАШБАЕВ
Хабиба АҚЖІГТОВА

Бас редакторы
Ғалия БӨКЕЙҚЫЗЫ

Бас редактордың орынбасары
Гүлжанат ЖҰБАНИЯЗОВА
Редакторы
Айсұлу СЕЙІЛОВА
Дизайнер
Санель АМАНОВА

Меншік иесі:

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі Мәдениет комитетіне қарасты «Астана қаласындағы Қазақстан Республикасының Ұлттық академиялық кітапханасы» республикалық мемлекеттік мекемесі

Журнал Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінде тіркеліп, 2009 жылғы 12 қарашадағы №10493-Ж куәлігі берілген

Журналға жарияланған авторлық материалдарға редакция жауапты болып табылмайды. Журналға жарияланған материалдар көшіріліп басылған жағдайда сілтеме жасалуы міндетті.

“Print House Gerona”

баспаханасында басылды.
Мекен-жайы:
Алматы қаласы, Қ.Сәтпаев көшесі, 30 а, 124 кеңсе.
Тел.: 8 (727) 2 504 740, 3 989 462
Жазылу индексі: “Евразия Пресс”,
“Қазпошта” 74330

Редакцияның мекен-жайы:
Астана қаласы, Достық көшесі, 11
тел.: 8 (7172) 285266, 8 (7172) 446241
e-mail: kp_2009@mail.ru

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

Жұлдыз Тойбек
Жайна, Астана!..... 2

БАС РЕДАКТОР БАҒАНЫ.....3

БІР ЕЛ – БІР КІТАП
Бибігүлсін РАЕВА
«Жыр – менің жалғыз тарланым, Жанымды жырмен жалғадым».....6

КӨКЖИЕК
Айсұлу СЕЙІЛОВА
Кешенді дерістер конспектісінен.....10

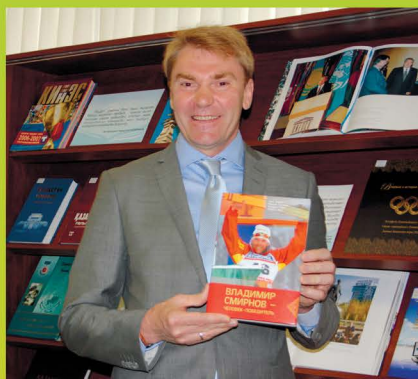

ДЕНЬ ОТКРЫТЫХ ДВЕРЕЙ
Маржан ВАЛИУЛИНА
Будущее библиотек - за молодыми!.....18

ЖАҢА КІТАП

«Құлақтан кіріп бойды алар,
Әсем өн мен тәтті күй ... ».....22

НОВАЯ КНИГА

«Владимир Смирнов – человек-победитель».....24

ЖАҢА КІТАП

Майра ЕРМЕКБАЕВА
«ЖАНСУСАРДА»
ЖАҢА ЖИНАҚ.....26

Бүгінгі басымдық –
ҚазҰЭК-ты кеңейту.....32

ОПЫТ

Гульшат ДАРИБАЕВА
Обучающий семинар по формированию цифровых коллекций.....33

ЕХРО-2017

Шекер САҚЫБАЕВА
ЕХРО – бүкілелемдік көрме.....37

КӘСІП КЕЛБЕТІ

Дина АМАНЖОЛОВА
Шығармашылық пен жаңашылдық аймағы: Қарағанды облысының кітапханалық кеңістігі.....41

БИБЛИОТЕЧНОЕ ПОЛЕ

Фаина ТИМЕРШИНА
Информационные услуги для малого бизнеса.....49

ПЕРСОНА

ИВАНОВА Г. Е., БАЙЖАНОВА Б. Б.
Впереди ещё много вершин.....50

БИБЛИОТЕЧНОЕ ПОЛЕ

Роза ИСАТАЕВА
Библиотеки Западно-Казахстанской области в международном фестивале «Читающая Евразия».....54

БИБЛИОТЕЧНОЕ ПОЛЕ

Алмас МЫРЗАБЕКОВ
Основное направление – реабилитация и адаптация57

БИБЛИОТЕЧНОЕ ПОЛЕ

Бибигуль ИСМАИЛОВА
Библиотека глазами читателя60

УНИВЕРСИТЕТ

КІТАПХАНАСЫ
Жеткізген ИСИМОВ
Бүгінгі кітапхана – ақпараттық ресурстарға қолжеткізу орталығы.....63

АУЫЛ КІТАПХАНАСЫ

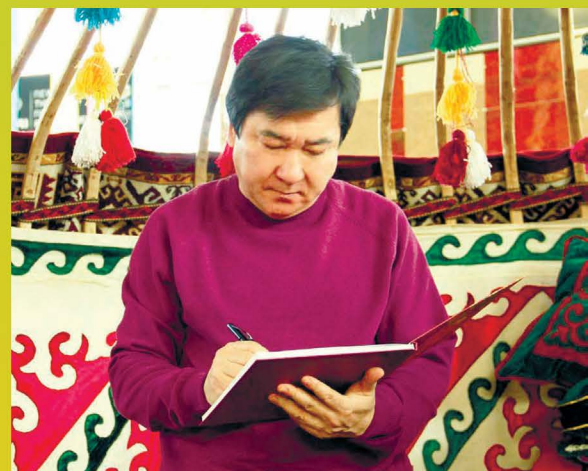
Айнагүл МЕКТЕПОВА
Бір ауыл, бір кітапхана, Бір кітапханашы.....65

ТАРИХ&ТҰЛҒА

Жамбыл АРТЫҚБАЕВ
Абылай хан – ерлік дәуірінің ерен тұлғасы.....68

МАСТЕРСКАЯ ТАЛАНТОВ

Гулжанат ЖУБАНИЯЗОВА
«И человек есть Книга ...».....76

ПӘЛСАПА ТАМШЫЛАРЫ

Дәулеткерей КӘПҰЛЫ
Ақыт қажының Қазанда басылған қисса-дастандарының бірі - «Сейфүлмәлік».....82

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ

ШЕБЕРХАНАСЫ
Айгүл КЕМЕЛБАЙ
Мұхтар Байбосын – пейзаж әлемінде.....85

ПОЭЗИЯ ПАТШАЛЫҒЫ

Маралтай РАЙЫМБЕКҰЛЫ
Кітап.....90

ТВОРЧЕСТВО БИБЛИОТЕКАРЕЙ

Гаухар БЕКБАЛАКОВА
Байки из командировочной жизни.....90

ӘҢГІМЕ ӘЛЕМІ

Алмагүл КЕНЖЕБЕКОВА
Кітап – қашан да Кітап!.....92

«Бір ел – бір кітап» – 2013» акциясы аясында еліміздің кітапханаларында кең көлемді іс-шаралар ұйымдастырылуда. Алдымен, ақпан айының аяғында акция кітабы таңдап алынды.

Көп ұзамай, Астанадағы Ұлттық академиялық кітапханада жазушы, ғалымдар, депутаттар, екі министрліктің жауапты тұлғалары мен кітапханашылар бас қосып, БАҚ өкілдеріне жетінші жылдың таңдамалы туындысын және оның авторын жария етті.

Асыға күткен оқырман да адуынды ақын Ф.Оңғарсынованың «Дауа» атты лирикалық жыр жинағын жылы қабыл алды.

ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінің жауапты хатшысы Жанна Құрманғалиева ақынның асыл ойларын жүрекпен тындап, теңдессіз тармақтарын бірлесе оқып, көңілдерге тоқуға шақырды:

– Қазіргі қоғамның кітап оқудан алшақтап бара жатқаны шындық. Ең басты мақсат – сол сіреспе сенді бұзып, қозғау салып, оқырманмен жұмыс жасау. Осындай шаралар арқылы оқыту еді.

Ескерте кетсек, акция миллиондаған азаматты оқуға тартып, елімізде кеңінен етек алды. Оған аймақтардан келіп түсіп жатқан ақпараттар, оқырман хаттары куә.

Биылғы жыл акцияны ұйымдастыру комитеті қазақтың көрнекті ақыны Фариза Оңғарсынованың «Дауа» атты жыр жинағын таңдаған екен.

Біз бұған қуаныштымыз!

Бибігүлсін РАЕВА
Қызылорда облысы
Қармақшы аудандық ОЖК
Әдістеме-библиография
бөлімінің меңгерушісі

«ЫР – МЕНІҢ ЖАЛҒЫЗ ТАРЛАНЫМ, ЖАНЫМДЫ ЖЫРМЕН ЖАЛҒАДЫМ»

Сонымен, акция шеңберіндегі мәдени шаралар өңірлерде түрліше сипатта өткізілуде. Айталық, Ұлттық академиялық кітапханада «Поэзия патшайымы» тақырыбымен ашылған кітап көрмесі көрерменді көп тартты. Бұдан бөлек, жыл соңына дейін Қазақстанның қалаларында, ауыл-аймақтарында мыңнан аса іс-шара ұйымдастыру ұйғарылып отыр.

Ал ауыл кітапханасындағы оқу акциясы қалай жүзеге асырылуда? Сұраққа әріптесіміз Б. Раеваның мақаласынан жауап табасыздар.

Бас қаламыз – Астанада басталған оқу акциясы бойынша басқосулар ауыл-аймақтарда да жалғасын тауып жатыр. Соның бірі – Қызылорда облысы Қармақшы аудандық орталықтандырылған кітапханалар жүйесі мемлекеттік мекемесіне қарасты Алдашбай ахун ауылдық кітапханасында өткізілген «Жыр – менің жалғыз тарланым, жанымды жырмен жалғадым» атты әдеби-сазды көш. Кештің мақсаты – Фариза Оңғарсынованың өмірі мен шығармашылығын оқырмандарға тереңдете таныстыру.

Ақын Фариза Оңғарсынова – еліміздегі ең көп оқылатын авторлардың бірі.

Ақын шығармашылығына әлеуметтік пен азаматтық тән. Жырлары отансүйгіштік рухы оятып, туған халқын сүйуге, құрметтеуге, салт-дәстүрі мен мәдениетін қастерлеуге шақырады.

Әдеби кешті Алдашбай ахун ауылдық округінің әкімі Аяш Ахан ашып, жастарды шынайы ақынның жыр сандығынан сусындауға шақырса, №111 орта мектеп директорының

міндетін атқарушы Айжан Сәбаева ақын поэтикасына деген пікірін былай деп білдірді: «Фариза Оңғарсынованың өлеңдерінде жасандылық жоқ, азаматтық лирикасы сыншылдығымен, қоғамдағы, адам мінезіндегі келеңсіз тұстарды дәл нысанаға алуымен ерекшеленеді».

Ал аудандық Мәдениет және тілдерді дамыту бөлімінің бас маманы С. Тәуекеловтің тұжырымы ақынның «жан досы – поэзия» дегенге саяды:

– Ол – болашақ үшін өмір сүретін ақын. Мұңайған кезінде, біреудің пасықтығынан жүрегі мұздаған кезінде Фаризаның досы, сенері, мұңдасы, берер дәрі-дауасы – поэзия деп айтқым келеді.

Кеште кітапхана оқырмандары Ф. Оңғарсынованың «Дауа» атты өлеңдер жинағына өнген ақынның өлеңдерін нақышына көлтіре оқыды. Кеш соңында қонақтар «Жыр өлеміне құлаш ұрған ақын» атты кітап көрмесімен танысты.

Осы кеш оқырман бойында поэзияға, шығармашылыққа деген сезім мен сүйіспеншілік қалыптастырды деген бек сенім бар.

Кешенді ДӘРІСТЕР КОНСПЕКТІСІНЕН

Жыл басынан бастап Ұлттық академиялық кітапханада «Халықтық дәрістер» жобасы аясында дәрістер оқылуда. Алғашқы дәрісшілер – академик Жабайхан Әбділдин және жазушы Әнес Сарай.

Сонымен, академиялық сабақтар сериясы философиядан бастау алды. Бұл – заңдылық.

Ұлттық академиялық кітапхананың бас директоры, жазушы Әлібек Асқаровтың әңгімесінше, қаламгерлер қауымын кітапханаға қонақ етудегі мақсат – ертеректе Алматыда жүргізілген «Халық университеті» дәрістерін жалғастыру, емін-еркін ой бөлісу.

20-АҚПАН. БІРІНШІ ДӘРІС.

Тақырыбы – «Философия – өмір сүру кілті», «Тұлғалар туралы естеліктер».

Дәріскер – академик Жабайхан Әбділдин.

«Философия – мәдениеттің рухани өзегі»

Алдымен, академик Жабайхан Әбділдин ғылымдар тарихының тамырын ажыратып берді. Тарихтан тін тарқатсақ, мәдениеттің, өркениеттің өзегі – философия.

– Философия – ең ескі ғылым, ғылымдардың атасы. Философияның тарихы үш мың жылдан асады. Басында философияда ылғи ғұламалар болып, барлық ғылым философияның ішінде болған. XVII ғасырда ғана философиядан ғылымдар бөлініп шыға бастады. Бұл – өмірдің сұранысы. Бұл кезде нарықтық экономика пайда болды да, бірінші рет өндіріс өмірге келді. Сондықтан да өндіріске керек мамандарға зәрулік байқалды. Осы кезеңде философия нендей нәрсеге көңіл бөлуі керек деген мәселе туады. Бұл сұраққа ежелгі грек философы Сократ «Философия – өмір сүруге үйретеді» десе, «Философия – мәдениеттің рухани өзегі», – деп жауап беріпті екінші ғұлама.

«Ақыл – жан қуаты»

– Философия өмір сүруге үйретеді, соның алғашқы негізі – ақыл білімі. «Адамға – ақыл керек, іс керек, мінез керек», – деп ұлы Абай да айтқан. Адам баласы бүгінгі заманға дейін өз ұлтынан тапқан ақылын бойына сіңіріп қана ақылды бола алды. Ақылды болу үшін көп оқып, көп біліп, көп сырласу керек екен. Ақылды болудың бұдан басқа жолы жоқ. Алайда, көп оқығанның бәрі ақылды емес. Алапат ақпаратты көп меңгерсе де кейбіреулер ақылдылар қатарына қосыла алмайды. Анығында, адамға ақыл қонуы үшін құндылықтарды біліп, ұлылардың айтқанын ұғып, соны өмірге пайдалана білу керек. ...Диалектика – өмірдің қайшылығын, өмірдегі өзекті

мәселелерді шешуші тәсіл. Сол тәсілді ғұламалар ғана ашып, соны қолданып, бірінен соң бірі дамытқан. Диалектиканың негізін салушы Гераклиттен бастап, Платон, Аристотель, Кант бәрі де ақылдың бір-бір түйінін шешкен. Сондықтан да солардың еңбегінің әрбір түйінін, қалай пайда болып, қалай шешілгенін байқасақ, соны бойыңа сіңірсең, сен де ақылды, сен де ғұлама боласың, – дейді дәріскер.

– Ақыл – бұл мәселені шеше білу. Осыған үйренудің көзі. Сондықтан тек ұлы ғұламалардың еңбектерін, ұлы классиктердің еңбектерін оқу керек. Ал ақыл мен білім – біздің рухани байлығымыз», – деп ақылға ақыл қосудың аса қажеттілігін ескертіп екшеген автордың айтуынша, бұл дүниенің сезімсіз құны жоқ, – Мына дүниеде көркемдік бар, сұлулық бар. Бұлардың барлығының негізі – сезім. Бұл дүниеде сезімсіз ештеңе жоқ. Платонның айтуынша, «Сезім – махаббаттың мың қырының бірі». Сезім де ұлттық құндылықтар арқылы оянады.

«Бұл кісіге президент болмайды»

Философ-ғалым Ж. Әбділдин Ұлттық ғылым академиясының тұңғыш президенті Қ. Сәтбаев туралы ой тарқатты:

– Керемет тұлғаларды көп кездестірдім. Тарих төріне көшкен күндерімнің ұмытылмас, өшпес сәттерін ғана баяндап берейін. Мен Мәскеуден МГУ-дің аспирантурасын бітіріп, кандидаттық диссертациямды қорғап Алматыға келдім. Көп ұзамай, С. Зиманов мені диалектикалық логика секторының жетекшісі етіп қойды. Кезінде МГУ-де керемет жағдайда тұрғанбыз. Мұнда келсем, Ленинградта бітіріп келген Әбдірахман Дүйсенбин деген досым барақта тұрып жатыр екен. Досыммен бірге мен де барақта тұрдым. Көп ұзамай бастығыма жағдайымды айттым. Директор пәтер мәселесі қолынан келмейтінін айтып, «Сен, Қаныш Имантаевичқа бар»,

– деді. Қанекөңе келсем, іс-сапарға кеткен екен. Хатшысы келесі дүйсенбіге келуімді өтінді. Дүйсенбінің таңғы тоғызында тағы келдім, қолымда кітабым, көзекке жазылып көшкісін кірдім. ...Қолымды беріп, көзіне қарасам, көзі қой көз, қолы сүйріктей ұзын, бірақ өте жұмсақ екен. Қандай мәселемен келгенімді сұрады. Өтінішімді бердім. Өтініште МГУ-ді бітіріп, қазір «Логика отражение действительности» тақырыбының жетекшісі екенім жазылған. Ол кезде үйленбегенмін, негізгі дәлелім – көрі әке-шешем, соларды қалаға алып келу. Әлгіні оқып шығып, маған қарап күлімсіреді де «Тақырыбың өте жақсы екен, шырағым! Мұндай тақырып бұрын бізде болмаған ғой, сенің жетекшің кім, рецензенттерің кімдер?», – деді. Бәрін айтып шықтым. Бір мезгілде «Ә, саған пәтер керек қой. Пәтер берейің, бірақ қазір дайын емес. Жұрттан естисің ғой, пәтер берілетінің, сол кезде маған тағы да кел. Бірақ саған айтар ақылым бар. Сен өкең мен шешенді әкелмей-ақ қой. Ауылда отырған адамдар ғой, мына жерді мәнсінбей, елімді сағындым дер. Олар болмаса да үйіңді беремін. Шамаң келсе, ақшамен көмектесіп тұр. Бұл – бір. Екінші, жақсы бітіріпсің көрініп тұр, үйлендің бе? Үйленбесең, ғалым адам үшін әйелінің рөлі өте үлкен. Сен өсіреқызыл болма», – деді. Басқа да адами қасиеттерді айтып, «Шырағым, үйіңді аласың», – деп шығарып салды. Өкініштісі, жарты жылдан соң ол кісі дүниеден өтіп кетті. Қиын болды-ау деп едім, бірақ сол кісінің айтқанымен Бәйішев шақырып алып, маған пәтер берді. Айтайын дегенім, мен ол кісіден шыққанда, тіпті түк бермей-ақ қойсың, ұлы адамның мені қошаметтеп, сен ғалым боласың, сенің жағдайыңды жасаймыз деп бағалағанда төбем көкке жеткендей болдым. Тағы бір жайт, Қаныш Имантаевичті бейітке бүкіл ел болып шығарып салдық. Қазасынан кейін асханаға келіп, тамақтанып отырғанда бізбен көрші редакция директоры Нинбург: «Енді сіздерде бұл кісідей президент болмайды», – деді. Неге? «Әрине, таланттар туады. Бірақ сондай парасатты, сондай қасиетті адам болмайды». Айтқанындай, қаншама президент болды, бірақ Қанекөңдей президент болған жоқ.

«Оу, профессормен амандасуым керек»

Енді кемел тұлға Д. Қонаев пен профессор Ж. Әбділдиннің өзара сыйластық сәттерінің куәгері болайық:

– Екінші, Дінмұхаммед Қонаев. 1973 жылы мен директор едім. Жағдайымыз мез емес. Өте абыройлы басқарған С. Зимановты қызметінен алып, орнына Жангелдин деген кісі келген. Бұл кісіні ұжым қабылдай қоймады. Ұжым екіге бөлінді, күнде бір комиссия келеді. Талас-тартыс. Ақыры, директор өмірден өтіп кетті. Басшылыққа кандидаттар көп. Мен де үміткерлердің бірі болыппын. Мен туралы Мәскеудің ойы жақсы еді. Бірақ бәсекелестерім сыртымнан түрлі лақап таратып, Орталық Комитетке үшбу хаттар жолдапты. Осы жиында «Әбділдиннің түгін де қалдырмайды» деген сөз тарапты. Өзім бұлардан бейхабармын. Келдік, ойымызда түк жоқ. Жиналыс басталып кетті. Кедров баяндамасында ойда-жоқта мені мақтады. Логиканы материалистік тұрғыдан жазуымыз керек болатын. Нәтижесінде, Лениннің идеясына ең жақын келген біздің еңбегіміз екен. Төрт томдықты табысты аяқтадық. Келгеннен кейін Димекөң мені бірден директор етіп бекітті. Анадай жерде Президент отыр, мұнда мен тұрмын.

– Ал, қалай жолдас Әбділдин, институт төртіпке келе ме?

– Білмеймін, Димаш Ахметович, талпыныс жасап көрейік.

– Солай көріңіз, Орталық Комитет тарапынан көмек көрсетілетін болады.

Расында да, көп көмек көрсетті.

Бір күні Димекөңнің қабылдауында болдым. Еңгезердей-еңгезердей министрлер, айтулы академиктер. Ең жасы мен. Мені кісі деп ешкім өлеген де жоқ. Бір мезгілде Димекөң шықты. Алдында Премьер-министр Әшімов, жанында бюро мүшелері

қаз-қатар тұрды. Мен ең шетінде, кімге керегім бар деп тұрмын. Әшімовке келе берген кезде жалт бұрылды да, «Оу, профессормен амандасуым керек», – деді. Өзім де шошып кеттім. Халық дүр етті. Сөйтіп, ешкім білмейтін адам бір күннің ішінде дүркіреп атым шығып кетті. Бұл – Димекеңнің ақылдылығы ғой!

«Мен мынау талқыға риза емеспін»

М. Әуезовтің философиялық ойлары академик Ж. Әбділдиннің таңданысын туғызғаны туралы келесі тармақтарда көрініс алады:

– Үшінші, Мұхтар Әуезов. Мен М. Әуезовпен студент кезімде өткізілген оқырмандар конференциясында кездестім. Ол кісі конференцияда баяндама жасады. Сонда оның диалектикалық образға қатты көңіл бөлетініне көзім жетті. Екінші жағдай, мен Мәскеуден аспирантураны қорғап келдім. Келсем, ол кісінің «Абай жолы» эпопеясы жарыққа шығыпты. Бір жиында бәрі мақтап жатыр. Керемет. Мықты. Соңына қарай, авторға сөз берілді. «Бәрің мақтап жатырсындар, керемет, мықты дейсіңдер. Бірақ мен мынау талқыға риза емеспін. Мәселе – мақтауда емес. Мен әлемдік мәселе көтердім. Әке мен баланың проблемасы, үлкен философиялық проблеманы көтердім. Бұл жөнінде неміс те, орыс та, француз да жазды. Сонда мен қазақ ретінде қазақ өміріндегі әке мен баланың арасындағы қатынастың қандай екеніне қалай үлес қостым. Соны біреуің айтпадыңдар ғой», – деді Мұхтар Әуезов. Расында да, бұл кісі басқалардан көш биік екен. Жақында 20 томдық жинағы шағырылды ғой. Соны қарап отырсам, «Кант – философияның шамшырағы», – депті. Жиырма бір жасында философия туралы бірсыпыра батыл ойлар қалдырған екен.

Жаңғы энциклопедия

«Төртіншісі, Әлкей Марғұлан. Марғұланмен екі жыл бірге жүрдім. Ол кісі – тұнып тұрған

энциклопедия. Бір күні «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» жыры мен У. Шекспирдің «Ромео-Джюльетта» трагедиясындағы сюжеттік ұқсастықтарды салыстыра отырып, тарихына тоқталды. Біздің эпостың тым ертеде туындап, XIII-XIV ғасырлардан ел аузына таралып кеткендігін, ал ағылшын туындысы XVII ғасырда ғана туғанын айтты. Осылай, ұлылардың ісі – мен үшін үлкен сабақ. Бұл жөнінде бір ғұлама былай депті: «Бір ғұлама оқытушы болмай, бір ғұламадан ақыл естімей, сен ақылды бола алмайсың». Демек, керемет туынды керемет ғұламалар арқылы келеді, – деп ой сабақтады академик Ж. Әбділдин.

27-НАУРЫЗ. ЕКІНШІ ДӘРІС.

Тақырыбы – «Ноғайлы дәуірі – қазақ халқының алтын ғасыры».
Дәріскер – жазушы әрі зерттеуші
Әнес Сарай.

«Ноғайлы дәуірі – қазақ халқының алтын ғасыры» тақырыбымен жазушы әрі зерттеуші Әнес Сарай төл тарихымыздың түп-тамырын түгендеп, дүрбелең дәуірлердің бәлесті беттерін сөйлетті.

Монғол империясынан дербес мемлекет ретінде бөлініп, 140 қаладан құралып, айбынды атымен мәшһүр болған Алтын Орданың біржола құлдырап, қазақ хандығы құрылғанға дейінгі кезеңдерді автор көз алдымызға келтіреді:

– 1359 жылы Алтын Орда – ұлы моңғол империясы үлкен сілкіністі басынан кешірді. Осы жылы Батудан тараған ұрпақ құрып бітті. Бердібек дүниеден өткен кезде нар мойыны кесілді деп айтқан. Осыдан кейін, 21 жылда 20 хан өзгерді. 1380 жылы Алтын Орда тағына Тоқтамыс келіп, 15 жыл басқарып, хандықты қалпына келтірді. Бірақ 1395 жылы Ақсақ Темірдің екінші шапқыншылығынан кейін Алтын Орда құрдымға кетті. Бұдан соң Алтын Орда басын көтере алмады. Ақсақ Темір Алтын Орданың оңынан да, солынан да шығып,

КӨКЖИЕК

Қара теңіздің жағасындағы Азаулы (ол кезде қала Тана аталды) қаласын талқандап, көтерінде Орыс ханның ұлы Құйыршықты хан қойып кетті. Бұл 1395 жыл еді. 1396 жылы Еділ Жайықтан кетті. Сол жылдың аяғында Құйыршықты Едіге төңірегіндегі адамдар өлтірді. Құйыршық дүние салған соң Едіге Темір Құтлықты хан тағайындады. Бұл да Тоқа Темір әулетінің бір адамы еді, өзіне нағашы болып келеді. Сөйтіп Алтын Орда деңгейіндегі билікті Едіге өз қолына алды. Алтын Ордаға Қажытархан, Сарай-Бату және Сарай-Жәдит қалаларын қалдырды. Сол үш қаладан басқасын ойып алып, Еділ-жайық арасы, содан Жемге дейінгі жерді Едіге өзінің уысына айналдырды. Осылай дүние өзгерді.

Бір ғажабы, Ноғайлыда бірде-бір Шыңғыс тұқымы болмады. Бұл жергілікті тайпалардың билігіне құрылды. Қарадан шыққан Едігенің бүкіл Алтын Орда тізгінін қолына алғанда қоғам белсенділігі байқалды. Сол кезде жыраулар да, ақындар да көптеп шықты. Поэзия шарықтау шегіне жетті. Қоғамдық, әлеуметтік мәселелерді көтерген алғашқы авторлық поэзия дүниеге келді. Дүниеауи философияның алғашқы

қарлығаштары көріне бастады. Айталық, Асан қайғы жырында асыл тас туралы кіші-гірім новелла туды. Сонымен бірге, жыраулық мектеп қалыптасты.

Демек, Ноғайлы дәуіріндегі сөз өнері – қазақ ауыз әдебиетінің бастау бұлағы. Айталық, эпостық жырлар – тұнып тұрған тарих.

– Ең үлкен феномен, Ноғайлыда «Қырымның қырық батыры» топтама эпосы дүниеге келді. Бірақ бұларды зерттеп, тарихи деректермен салыстыра қарасам, бұл

23-СӘУІР. ҮШІНШІ ДӘРІС.

Тақырыбы –
«Зиялы қауым
және дін»,
«Руханият
құндылықтары
және діни сана».
Дәріскер –
Дін істері
агенттігінің
төрағасы
Қайрат Лама
Шариф.

жай ғана эпос емес, эпос формасында жазылған Ноғайлының тарихы екеніне көзім жетті, хронология сақталған, – дейді дәріскер.

Әдебиетте теңіз тақырыбын көтеріп келіп, «Көнеліктер», «Ноғайлы», «Махамбет», «Көк түріктері» тәрізді тарихи туындыларымен көркем сөз әлемін келісті кестелеген қаламгер қос халықтың түп-тамыры – ру, тайпалар шежіресінің ара жігін ашып беріп, қарт тарих қалтарысындағы қилы-қилы құбылыстар құпиясы дәлелді дәйектермен боямасыз, бүкпесіз баяндалды.

Ноғайлардың қандасы қазақпен қарым-қатынасын өріден өрбіткен автор Хақназар ханның тұсында туындаған толғаумен тұжырымдады:

Алаштан қазақ тараған,
Ноғайлыға қараған.
Жауға алдырмай ноғайлар,
Бір-біріне жараған.
Ноғайдан қазақ бөлініп,
Үш жүз болып тараған.

Қалай десек те, қазақ іргесі берік ұлт болып қалды. Ұлт тарихы – ұлы тарих. Сол сәнбес тарихымыздың тұтас картинасы көрермен көңіліне ой қондырды.

Діни дүниетаным, діни сана мен ұлттық дәстүрдің ара-жігін ажыратып беретін кезекті дәрістің кез келген қоғам өкіліне өзектілігін ескеріп, көрнекті исламтанушы маман Қайрат Лама Шарифті арнайы шақырып отырғанын атап өткен Ұлттық академиялық кітапхананың бас директоры, жазушы Әлібек Асқаров жиынның ашылу салтанатында:

– Өздеріңіз көптен күткен, сәті түскен дәрісті астаналық зиялылар мен министрдің сұхбаты ретінде қабылдауға лайық деп білемін. Бәрімізді толғандырған дүниеге дәріскердің көзқарасын тыңдап, кеңінен отырып талқыға салайық, – дей келіп, сөз кезегін Дін істері агенттігінің төрағасына берді.

– Қазақстанда діни ахуал тұрақты деуге болады.

Оның тұрақтылығының негізі – халқымыздың 70 пайызы ислам дінінде екендігі. Мұның маңыздылығы, біз алғаш рет исламның Әбу Ханифа мазхабын дамытамыз деп заң жүзінде бекітіп алдық. Яғни, қазіргі үрдістің барлығы – діни сауаттылықты арттыру. Соның ішінде Әбу Ханифа мазхабын түсіндіру. Бұл біздің 12 ғасырлық атадан мұраға келіп жатқан ислам дінінің асыл мұраларын бүгінгі күнге жеткізу. Әрине, бұл оңай шаруа емес. Өйткені, төрт мұсылман болса, соның үшеуі осы мазхабты ұстайды. 11 млн мұсылманның Әбу Ханифа мазхабында ерекшелігі жетерлік. Бірақ біз осы мазхабты қазақи болмысқа тән етіп, қазақи салтымызға сай етіп ұстансақ дейміз. Қазіргі іс-қимылымыздың қайқайсысы да қазақи болмыстан ажырап қалмау мақсатында жүргізіліп жатыр, – деді Қайрат Лама Шариф.

Төрағаның тағы бір тұщымды мәліметіне сүйенсек, «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» заң қабылданғаннан кейін бірлестіктерді қайта тіркеу бары-

сында 579 діни бірлестік өз қызметін тоқтатты.

Жастардың дінге бет бұрып жатқаны бір жағынан қуанышты жағдай, сондай-ақ бұл ретте ойланатын мәселелер де бар. Білім-білігі төмен, түсінігі таяз, бірақ белгілі бір ұйымға өкілдік етіп жүрген жастарымыз өте көп.

2500 мешіттің үш пайызында ғана жоғары діни білімі бар азаматтар отыр. Үш айлық курсты бітірген адам қалай имам бола алады?! Ол – шын мәнінде, нағыз дүмше молда.

Басқосуда Құран және Құранды аудару мәселесі де орынды көтерілді. Осы орайда, Агенттік төрағасы ақын-жазушыларға қолқа салды.

– Ең бірінші Құранды Халифа Алтай аударды. Бірақ оның тұрған жері – Түркия. Сондықтан тұрғылықты жеріне қарай диалектілік элементтер кездесіп жатады. Өзге де авторлық аудармалар бар. Дегенмен, түсініксіз тұстары әлі де көп. Сондықтан, ақын-жазушыларымыз жиналып, Құранды, Құранның сүрелерін қара сөз, поэтикалық тілмен өрнектеп, жастардың қабылдауына жеңілдетіп беруге болар еді.

Айсұлу СЕЙІЛОВА

Будущее библиотек - за **МОЛОДЫМИ!**

Ежегодно 23 апреля во Всемирный день книги и авторского права и к Дню рождения НАБ РК Национальная академическая библиотека Республики Казахстан проводит День открытых дверей под традиционным названием «Кітапхана ғасырларды жалғайды ...».

МАРЖАН ВАЛИУЛИНА,
руководитель Центра развития
библиотек НАБ РК

Отличительная черта нынешнего пятого юбилейного Дня открытых дверей в том, что за его организацию и проведение была ответственна молодежь НАБРК. Поэтому теме Дня - «Будущее библиотек - за молодыми!» был весьма созвучен и девиз - «Верьте молодым!».

Основная цель мероприятия - повышение квалификации библиотекарей, обмен опытом, знакомство с информационными базами данных, развитие межбиблиотечного сотрудничества.

Изначально День открытых дверей планировался для библиотекарей города Астаны, но в последние годы приезжают коллеги и из разных областей Казахстана. В этот раз к нам приехали из Костанайской, Карагандинской, Жамбылской, Акмолинской, Восточно-Казахстанской областей.

Для гостей была проведена традиционная экскурсия по библиотеке с обзором книжно-иллюстративных выставок. Впервые была оформлена «Аллея молодых» с фотографиями молодых библиотекарей НАБРК и представлены материалы конкурса «Лучшая статья о НАБРК» и фотоконкурса «Я и PR НАБРК».

Старт Дню открытых дверей дал флешмоб «НАБРК - корабль знаний», основная идея которого - демонстрация общности целей библиотеки как информационного, культурного центра и корабля, стремящегося вперед к будущему, знаниям.

Модератором пленарного заседания был генеральный директор НАБРК Алибек Аскар, который отметил значимость мероприятия для повышения квалификации библиотечных специалистов. С приветственным словом от имени молодежного крыла «Жас Отан» Астанинского городского филиала НДП «Нур Отан» выступила первый заместитель исполнительного секретаря Перизат Кирисхан.

В докладе «Библиотечная молодежь - интеллектуальный ресурс отрасли» автором этой статьи было отмечено, что, по данным статистических отчетов, в массовых библиотеках страны на 1 января 2013 года работает 9332 человека, в том числе 5140 или 55,0% в сельской местности. Только 1556 человек в возрасте до 30 лет, и это всего 16,7% от об-

щего числа работающих, а на селе и того меньше - всего 620 человек или 6,6%.

С каждым годом все меньше и меньше становится библиотекарей, имеющих специальное профильное образование. Так, если всего пять лет назад их число в массовых библиотеках составляло 64,3%, то сегодня - 59,5%. Учебные заведения страны, готовящие библиотечных специалистов, выпускают весьма ограниченное количество кадров в год, несмотря на то, что число библиотек пусть медленно, но увеличивается.

30% специалистов, работающих в НАБРК, составляет молодежь до 30 лет. Проведенная аттестация выявила желания многих из них связать свою дальнейшую жизнь с библиотекой. Например, 9 человек в прошлом году закончили курсы переподготовки кадров в Челябинской государственной академии культуры и искусств, 11 - библиотечное отделение Кокшетауского государственного университета им. Ш. Валиханова.

Только за последний год 4 молодых специалиста прошли стажировку в Индии, 1 участвовал на 78-й конференции ИФЛА в Финляндии, 1 - в Санкт-Петербурге, 1 - в Новосибирске. Ни одна служебная командировка внутри страны за последние годы не проходила без молодых. Ведь это тоже своеобразная возможность заявить о себе. Появляется ответственность, повышается самооценка, улучшается взаимоотношение в коллективе, и самое важное, повышается квалификация, происходит «погружение» в профессию.

Кроме этого, интерес у присутствующих вызвали выступления молодых специалистов библиотеки Вероники Балгарской на тему «Библиотека как социальный центр реабилитации пожилых и инвалидов» и Розы Исмаганбетовой о библиотечных услугах и Базах данных НАБРК.

Тренинг «Основные требования к созданию библиотечных сайтов», который проводила еще один молодой специалист Гульнур Усенова, был полезен для участников своей актуальностью и востребованностью.

Мастер-класс «Проектная деятельность библиотек» от ученого секретаря нашей библиотеки Гульшат Дарибаевой еще раз дал возможность присутствующим подумать над путями привлечения внебюджетных средств в библиотеку, необходимостью привлечения внимания общества к проблемам библиотек.

- Молодые специалисты Нуржан Жолдыбалинов и Майра Ермакбаева стали организаторами музыкально – литературного вечера в рамках республиканской акции «Одна страна - одна книга», посвященного творчеству Ф. Онгарсыновой. Среди гостей были член Союза писателей Казахстана Айгуль Кемельбаева, заслуженный деятель Казахстана Сауле Жанпеисова, молодая поэтесса из Турции Нурай Гюнеш и др. Чтение стихов Ф. Онгарсыновой молодыми сотрудниками библиотеки и гостями на русском, казахском, английском, турецком языках придало вечеру неповторимость. Удивило многогранность наших коллег, глубокое понимание и раскрытие темы «Женщина в казахской поэзии».

И в завершение дня специально для библиотекарей была организована лекция председателя Агентства РК по делам религий К. Лама Шарифа, который на самые разные вопросы слушателей дал исчерпывающие, научно обоснованные ответы.

Подводя черту, можно сказать, что ребята справились с поставленными перед ними задачами - заинтересовать коллег, показать свой профессионализм, доказать, что молодым надо, а, главное, можно верить!

По итогам Дня открытых дверей администрация библиотеки объявила благодарность молодым сотрудникам за активное участие и успешное проведение.

Төл мәдениетіміз тағы бір таңғажайып дүниемен толықты. Ма-
мыр айында Ұлттық академиялық кітапханада «Шығыс Қазақ-
станның музыкалық мұрасы» атты аудиокітаптың тұсауы кесілді.

*«Құлақтан кіріп бойды алар,
Дсем ән мен тәтті күй...»*

ЖАҢА КІТАП

Оқырман қауымның ыстық ықыласына бөленген бұл басылым мың данамен жарық көріп отыр. Барлығы 400-ге тарта ән-күйді еншілеген антология 18 дискіден тұрады.

Адам көңілінің ажары мен базарына баланған ән-күй жинағының жарық көруіне Шығыс Қазақстан облысының әкімі Бердібек Сапарбаевтың бастамасымен Шығыс Қазақстан облыстық Мәдениет басқармасы, Шығыс Қазақстан облыстық Мемлекеттік филармониясы қолдау көрсеткен.

Жаңа аудиожинақтың жазылу ерекшелігі жайлы Шығыс Қазақстан облысы Мәдениет басқармасының бастығы Жақсылық Омар былай баяндады:

– Жинақты қолға алған сәттен бастап біз жергілікті жердің ақсақалдарымен кеңестік. Қариялар көптеген күйлердің, әуендердің әуелгі сарындарын сақтап жеткізді. Осылай, алғашқы орындаушылардың өз дауысы кірістірілді. Мұнымен қоса, Қытайдан Дәнеш Рақышев әкелген өндер де қамтылды. Композитордың жеке орындауындағы өндер де жаңа техникамен тазаланды. Ән-жырдың басым бөлігін Шығыс Қазақстанның әйгілі өнші-күйшілері орындаған. Бұлар бір-бірімен алмасып кетпеуі үшін хронологиялық реті сақталды. Бұдан өрі біз жезтаңдай өнші, дәулескер күйшілеріміздің орындауындағы асыл мұрамызды болашақ буынға қазіргі қалпында табыстауға міндеттіміз.

Алтай мен Шыңғыстау, Баян Өлгей мен Қытайдың Алтай – Тарбағатай арасын жалғап жатқан дархан даланың музыкалық мұралары жазылған антологияның алғашқы үш данасы кітапхана қорына сыйға тартылды.

«КП»

Презентация книги о выдающемся спортсмене, Олимпийском чемпионе Владимире Смирнове прошла в Национальной академической библиотеке РК.

«ВЛАДИМИР СМИРНОВ – ЧЕЛОВЕК-ПОБЕДИТЕЛЬ»

Встретиться с легендой отечественного спорта пришли представители творческой и общественной интеллигенции, спортсмены, студенты, школьники и все, кто не равнодушен к высоким спортивным достижениям лыжника Владимира Смирнова, лыжному спорту.

Книга «Владимир Смирнов – человек-победитель» о жизненном пути и спортивной славе первого олимпийского чемпиона в истории Независимого Казахстана Владимира Смирнова.

Данный проект является дебютной авторской работой в СНГ, посвящённой выдающимся лыжникам и лыжным видам спорта в целом.

В нём задействованы четыре государства – Казахстан, Россия, Норвегия и Швеция.

Владимир Смирнов – Олимпийский чемпион 1994 года в Лиллехаммере, четырёхкратный чемпион мира, четырёхкратный серебряный и двукратный бронзовый призёр Олимпиад, многократный победитель первенств СССР. С 1980 по 1992 гг. выступал в составе сборной Советского Союза и СНГ, с 1992 по 1998 гг. – под флагом Республики Казахстан. Кавалер Ордена «Данк» и обладатель высшей норвежской лыжной награды – Холменколленской медали.

«КП»

«ЖАНСУСАРДА» ЖАҢА ЖИНАҚ

«Поэзия – адам сезімінің айнасы. Ол адамзатты поэзияға ғана төн белгісіз жұмбақ күшпен сезімнің алуан түрлі рақатына бөлейді; жақсы көру, жек көру, сүйсіну, қуану, мұңға бату – осының бәрі тұтас алғанда адам жанының табиғи нәрі, рақат сәттері. Өйткені мұңның да, қуаныштың да өзіндік ләззаты бар»

Фариза ОҢАРСЫНОВА

Майра ЕРМЕКБАЕВА,
ҚР ҰАК Қоғаммен
байланыс бөлімінің маманы

ҚР Ұлттық академиялық кітапханасында тұсауы кесіліп, Астана қаласындағы жас ақын-жазушылардың шығармашылық деңгейін көтеруге, рухани-әдеби ортаның қалыптасуына, ұлттық поэзияны жас ұрпаққа кеңінен насихаттауға жағдай жасап келе жатқанына екі жыл болған «Жансусар» жас ақын-жазушылар клубында сүйінші жаңалық!

Сәуір айында кітапханамыздың Баспа-редакция орталығы шығарған «Жансусар» клубы мүшелерінің жырлары енген «Азаттық таңындағы азат жыр» атты алғашқы ұжымдық жинақ жарық көрді. Жинаққа бұрыннан танымал облыстық, республикалық мүшәйраларда топ жарып жүрген ақындармен қатар өлең өлкесіне жаңа желкөндерін жайған жас ақындардың өлеңдері енген.

«Ақ қанатты армандар» деген тақырыппен кітаптың алғысөзін жазған әдебиет сыншысы, М. Мақатаев атындағы сыйлықтың лауреаты Амангелді Кеңшілікұлы ақындарға ақжол тілеп, оқырманға өлі кеңінен танылмаған жас ақындардың өлеңдеріне жан-жақты талдау жасаған.

Ал кітаптың тұсаукесеріне қатысқан белгілі ақын, халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты Серік Тұрғынбекұлы, жазушы, Мемлекеттік «Дарын» жастар сыйлығының лауреаты Айгүл Кемелбаева, ҚР Ұлттық академиялық кітапханасы бас директорының орынбасары Ғалия Бөкейқызы ақындарды құттықтап сөз сөйледі. Жинақ туралы өз ойларымен бөлісіп, жас ақындарға жылы лебіздерін білдірді.

Жыр кешіне қатысқан Серікзат Дүйсенғазин, Қалқаман Сарин, Ұларбек Дәлейұлы, Ербол Бейілхан, Ақберен Елгезек, Ахат Расул сынды жас ақын деуден гөрі, орта буын өкілі болуға жақын қалған белгілі ақындар мен Олжас Сәндібекұлы, Саян Есжан, Қабиден Қуанышбай, Жанболат Шәкім, Ажар Ерболған, Айжан Тәбәрікқызы, Гүлсара Шалқар сынды жас ақындар көпшілікке туған жер, махаббат, достық пен адамгершілік тақырыбына жазылған жырлардан шашу шашты.

Ақындардың әсерлі, әрлі, өзіндік өрнегі бар жырлары оқырмандарды да бей-жай қалдырмады. «Болмасаң да ұқсап бақ» деп Абай атамыз айтқандай ақын ағаларына еліктеп өлең жазып жүрген тұсаукесерге келген студент, оқушы—жасөрендер ақын ағаларының алдында өз жырларын шабыттана оқыды.

Кеш соңында ақындар жыр жинақты шығарған кітапхана ұжымына алғыс айтса, қазақ поэзиясының тұнығына бойлатқан жанға жайлы жыр кешінің рақатына бөленген қауым көтеріңкі көңіл-күймен ақындардың қолтаңбасын алуға асықты.

Ұларбек ДӘЛЕЙ:

Қазіргі күнде қоғамымызда, тіпті, әлемде белең алған рухани аштық, мәдени жүдеулік, саналық дағдарыс салтанат құрған, жастар жадын улаған жалаң сезімдер жаңғырығы тұтас жүректерге жайылған бір керенау тұста биліктің де, басқаның да «Сен тимесең мен тимең, бадырақ көз» дейтін дәрменсіз жосынды ұстанып, әдеби ортаның да оңашалнып қалғаны ақиқат.

Ақын-жазушылар үшін осындай бір өрісі тар кезеңде Ұлттық академиялық кітапхананың өзі бас болып, азат заманның жас ұл-қыздарының жүректерінде үнсіз бұғып жатқан жанартаудай буырқанған сезімдерін, нәзік үміттерін лирикалы сазға айналдырып, оны құдіретті жыр жолы арқылы жеткізген топтамаларын құрастырып, жинақ етіп шығарып, тұсауын ке-

ЖАҢА КІТАП

сіп, ел алдына шығаруы аса бір қуанарлық жаңалық болып сөзілді.

Атам қазақта «Ерім дейтін елі болмаса, елім дейтін ер тумас» деген қасиетті сөз бар. Адамзаттық ұлы даналық ойлар жиналып, сөреленген, ұлтымыздың ұзақ заманалық ізіндей, алтынның сынығындай, сұңқардың тұяғындай қастерлі Ұлттық кітапханамыздың қызметкерлері жинап, дайындап, баспадан шығарған, алдымызда жатқан осынау азат жырлар топтамасын оқи отырып, алабетен әсерге бөленгеніміз, әсіресе, жас ақын қыз-жігіттеріміздің «Бізді де іздейтін, елейтін, көтеретін осындай бір мекеме бар екен ғой», – деп қуана қол соққаны соның дәлелі болса керек.

Қалқаман САРИН:

Астана – жастардың, жас таланттардың қаласы. Осындай жастардың басын қосып, жас дарынды ақындарды тауып, олардың шығармашылық дамуына қолдау көрсетіп келе жатқан бірден-бір рухани орда – кітапханадағы «Жансусар» клубы. Аға буын мен жас буынның арасын жақындатып, былайша айтқанда осы екеуін «бір қазанда қайнатып», шығармашылықты шыңдауға таптырмас орын. Өйткені, шығармашылық кештерде, кездесулер мен кітап талдау отырыстарында жастар аға буынның айтқан сын-пікірлерін естіп, ой-електерінен өткізеді, рухани өсуге тырысады. Ал, «Азаттық таңындағы

азат жыр» кітабының жарық көруі ақындарға жаңа шығармашылық өрлеу, шалқар шабыт сыйлады. Алдағы уақытта да осындай игі істер көп болса нұр үстіне нұр болар еді.

Қабиден ҚУАНЫШБАЙ:

«Азаттық таңындағы азат жыр» атты жыр жинағы жас ақындардың басын қосқан сүбелі жинақ болды. Жинақта Дәулеткерей, Серікзат, Ербол, Ұларбек, Қалқаман сияқты аттары ел құлағына шалынып жүрген мықты ақын ағаларымыздың да өлеңдері бар. Осындай игі шараны ұйымдастырып жүрген Ұлттық академиялық кітапхана қызметкерлері мен Ғалия Бөкейқызына алғыс айтамын. Кітапхана қазақ поэзиясының өркен жаюына, оның бір арнаға тоғысуына үлкен үлес қосып, жас қаламгерлерге шабыт сыйлап келеді.

Гүлсара ШАЛҚАР:

Арман қала – Астанадағы әдеби ортаның басын қосуды мақсат еткен «Жансусар» жыр клубының әдеби кештеріне келіп қатысып тұрамын. Әр келген сайын ақындар қу тіршіліктің қамытынан бірнеше сағат босап, оқырмандарымен бетпе-бет келгендіктен, кеуделерінен жыр ағынын ағытады. Ал оқырмандар жанына жақын жырлармен қауышып,

өмірді ақын көзімен бақылай бастайды. Ақын мен оқырмандар арасына байланыс орнататын осындай игі шаралардың бірі – «Азаттық таңындағы азат жыр» кітабының тұсаукесер кеші. Өлең өлкесінде өзіндік қолтаңбасы бар, аға буынның аузына іліге бастаған жастар әдебиетінің бетке ұстар ақындары мен енді ғана қалыптасып келе жатқан жас ақындардың жырлары жинаққа енген екен. 36 ақынға тілерім – қаламдарыңыз мұқалмасын!

Әрдайым жастардың жағдайына алаңдап, қолынан келгенше қамқорлығын аямай жүретін жоба жетекшісі Ғалия Бөкейқызына Алланың нұры жаусын!

Жасұлан СЕРИК:

Бұл кітап қазіргі жас буын мен орта буын ақындарын біріктіріп басын құраған әзиз дүние болды. Жалпы оқырман қауым жақсы қабылдады. Оқырмандар біз арқылы жинақты шығарушы қауымға разы-хоштығын білдіріп жатыр. Өлеңдейтін терінің

бір пұшпағын илеп жүргеннен кейін біздің де сіздерге деген алғысымыз шексіз. Мұндай дүниелер алдағы уақытта да өз жалғасын табарына сенімдімін. Ұлттық академиялық кітапханамыздың Ұлт үшін жасар ұлықты істеріне сәттілік тілеймін!

Екінші бөлімде кітапхана кеңістігіндегі маңызды оқиғалар, мазмұнды материалдар, авторлық жазбалар жарияланды. Қазіргі көпфункционалдық кітапханалар қызметі кітапханашы, оқырман және жастар көзімен жан-жақты сарапқа салынды.

Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасы

Ұлттық және облыстық әмбебап ғылыми кітапханалар
директорлары кеңесінің
ШЕШІМІ
(2013 жылғы 11 сәуір, Алматы қ.)

Қазақстан Ұлттық электрондық кітапханасы - Мемлекеттік электрондық кітапхана қорын қалыптастыру аясындағы жұмыстарды реттеу мақсатында кітапханаларға төмендегі міндеттер бекітілсін:

1. Астана қаласындағы ҚР Ұлттық Академиялық кітапханасына:

1.1. Қазақстан Ұлттық электрондық кітапханасы - Мемлекеттік электрондық кітапхана қоры (ҚазҰЭК-МЭКК) ақпараттық жүйесіне жазылу, сүйемелдеу және жабдығын техникалық қолдау;

1.2. ҚазҰЭК-МЭКК ақпараттық жүйесін қалыптастыруда үйлестіру жұмыстарын жүзеге асыру, аймақтармен байланыс жасау;

1.3. ҚазҰЭК-на электронды құжаттарды орналастыруда авторлық құқықты сақтау жауапкершілігі;

1.4. Кітапханалардан сандық түрге көшірілген құжаттарды ҚазҰЭК-МЭКК ақпараттық жүйесіне қабылдап алу Ережесін жасау;

1.5. ҚазҰЭК-МЭКК ақпараттық жүйесінің қорын кеңейту мақсатында ҚР барлық жүйелер мен ведомстволар кітапханаларының құжаттарды сандық түрге көшірудің Жиньтық жоспарын жасау;

1.6. Басылымдарды сандық түрге көшіру мақсатында құжаттарды іріктеу үшін сарапшылар тобын құру;

1.7. Төмендегі басылымдарды сандық түрге көшіру жауапкершілігі:

- «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы бойынша шыққан;
- «Әлеуметтік маңызды әдебиеттерді шығару» мемлекеттік бағдарламасы бойынша шыққан;

1.8. ҚР Ұлттық Академиялық кітапханасы тарапынан жауапты үйлестіруші ретінде бас директордың орынбасары Ж.К.Шаймұханбетованы белгілеу.

2. Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасына:

2.1. Ұлттық кітап қорын сандық түрге көшіру орталығын құру;

2.2. Төмендегі ұлттық басылымдарды сандық түрге көшіру жауапкершілігі:

- сирек басылымдар және қолжазбалар;
- 1931-1945 жж. аралығындағы басылымдар (ҚР «Авторлық құқық және сабақтас құқықтар» 1996 жылғы 10 маусымдағы Заңының 29-бабына сәйкес қоғамдық иелікке айналған басылымдар);
- 1946 жылдан қазіргі уақытқа дейінгі басылымдар (ҚР «Мәдениет туралы» 2006 жылғы 26 желтоқсандағы Заңының (27.05.2010 ж. енгізілген

өзгерістермен) 24-бабының 2-1 тармағына сәйкес түсетін басылымдардың міндетті тегін даналарының сақтануы қорын құру аясында);

2.3. Құжаттарды сандық түрге көшіру үдерістерін ұйымдастыру бойынша облыстық ғылыми-әмбебап кітапханаларға әдістемелік және кеңестік қолдау көрсету;

2.4. ҚР Ұлттық кітапханасы тарапынан жауапты үйлестіруші ретінде бас директордың бірінші орынбасары Б.Қ.Оспанованы белгілеу.

3. Облыстық ғылыми-әмбебап кітапханаларына:

• Аймақтарда жергілікті баспалардан шығатын басылымдарды сандық түрге көшіру;

- Құжаттарды сандық түрге көшірудің жылдық жоспарын жасау;
- Қазақстандық Ұлттық электрондық кітапхана қорына сандық түрге көшірілген құжаттарды енгізу және орналастыру үшін авторлармен (баспа, мекеме, оқу орындары) келісім-шарттар жасау жұмыстарын жүргізу;
- Сандық түрге көшірілген басылымдардың мониторингін жасау үшін жылдық есептеріне сандық түрге көшірілген басылымдардың негізгі көрсеткіштерін айқындайтын тарау ашу.;
- Республикалық «Бір ел - бір кітап» акциясына байланысты кітапханалар сайттарында арнайы бет ашу.

Төң төрағалар:

Қазақстан Республикасының
Ұлттық кітапханасының
Бас директоры

Г.Қ.Балабекова

Астана қаласындағы
Қазақстан Республикасы
Ұлттық академиялық кітапханасының
Бас директоры

Ә.А.Асқар

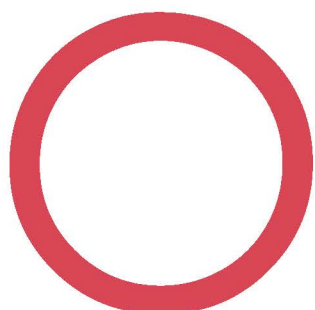
Бүгінгі басымдық – ҚазҰЭК-ты кеңейту

2012 жылғы 20 шілдедегі Мемлекет басшысының «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты бағдарламалық құжатында берілген 17, 18 тапсырмалары бойынша Астана қаласындағы ҚР Ұлттық академиялық кітапханасы «Қазақстандық Ұлттық электронды кітапхана» (www.kazneb.kz) порталын толымдауда ауқымды жұмыстар атқаруда. Бұл істі шешуге қазақстандық кітапханалар да белсенді қатысуда. Қазіргі таңда әр түрлі деңгейдегі және әр түрлі ведомствоға қарасты 50-ден аса кітапхана ҚРҰАК-тың ҚазҰЭК порталын толымдау жөніндегі серіктесі болып саналады. Аймақтық кітапханалар «Мәдени мұра» аймақтық бағдарламасы аясында жарық көрген құжаттарды, жергілікті баспалардан жарыққа шыққан кітаптарды, жергілікті университеттерде өткізілген конференция материалдары мен ғылыми еңбектерді порталға орналастыру үшін ұсына отырып, ҚазҰЭК-ты дамытуға өлшеусіз үлес қосуда. Бұл реттегі басты серіктесіміздің бірі – ҚР Ұлттық кітапханасы (Алматы). Қазақстан туралы қыруар басылымды игеріп, цифрлауға арналған заманауи жабдықтармен жарақтандырылған ҚР ҰК аталмыш жобаны жүзеге асыруға айрықша атсалысты. Сонымен, ҚазҰЭК жүздеген қазақстандық кітапханашының күшімен құрылуда. Ұлттық электронды қорды түбегейлі ұлғайту жұмыстарын үйлестіру мақсатымен 2013 жылғы сәуір айында Алматы қаласында ҚРҰАК, ҚРҰК және ОӘҒК басшылары мен жетекші мамандарының қатысуымен кеңес өткізілді. Кәсіби кездесудің күн тәртібінде ҚазҰЭК-тың қазіргі жай-күйі талқыланып, болашақтағы даму векторы айқындалды, ал мұның негізінде қазақстандық кітапханалық қауымдастықтардың интеллектуалдық, материалдық және ұйымдастырушылық күшін үйлестіру өрі ықпалдастыру қажеттігі тұр.

Сол көктемгі кездесудің қорытынды құжатын ұсынуды жөн көрдік.

ГУЛЬШАТ ДАРИБАЕВА,
ученый секретарь НАБРК

БУЧАЮЩИЙ СЕМИНАР по формированию цифровых коллекций

Обеспечение свободного (в том числе и удаленного) доступа пользователей к информационным ресурсам стало одной из первоочередных задач обслуживания науки, культуры и образования. Очевидно, что эта задача имеет общенациональное и, шире, общечеловеческое значение и требует стратегического планирования, значительных инвестиций и объединения усилий многих специалистов, как практиков, так и теоретиков. Отличительной чертой современного этапа развития человечества является представление информации и знаний не только в традиционной печатной, но и в электронной, цифровой форме. Создание электронных библиотек представляет собой качественно иной уровень производства, хранения, организации и распространения информации.

Проблемам электронных библиотек и роли интеграции различных учреждений в их создании был посвящен обучающий семинар «Электронные библиотеки: формирование и каталогизация цифровых ресурсов» (13-14 марта), организованный в рамках сотрудничества многофункционального научно-аналитического и гуманитарно-просветительского государственного учреждения «Назарбаев центр» (Астана, Казахстан) и Президентской библиотеки им. Б. Ельцина (Санкт-Петербург, Россия). Российские коллеги в лице директора по информационным ресурсам Президентской библиотеки им. Б. Ельцина Жабко Е.Д., начальника отдела формирования и обработки информационных ресурсов Масхулия Т.Л. и начальника отдела лингвистического и программно-технологического обеспечения Селивановой Ю.Г. в течение двух рабочих дней прочитали лекции и провели практические занятия для казахстанских библиотекарей. В ходе семинара были освещены такие актуальные темы, как соблюдение объектно-ориентированного подхода в формировании цифровых коллекций, планирование и отбор документов для оцифровки, требования к формированию метаданных, международные форматы представления данных для различных типов и видов библиотечных, архивных и музейных ресурсов, представлены основные мировые тенденции в области каталогизации.

Безусловно, для участников семинара был интересен опыт Президентской библиотеки им. Б.Н.Ельцина в создании цифровых коллекций. Вводная лекция «Президентская библиотека как интегратор библиотечных, архивных и музейных документов» дала возмож-

ность получить общее представление об этой библиотеке, как центре формирования национального электронного ресурса по истории, теории и практике российской государственности и по вопросам русского языка как государственного языка России. Главное отличие библиотеки в том, что она имеет статус общегосударственного хранилища отраслевого электронного контента, в ее фонде отсутствуют традиционные фонды в печатном виде, а обязательный экземпляр ограничен тематикой и носителями документов. При создании цифровых коллекций стержнем всей текущей деятельности является интеграция как магистральное направление формирования фонда. Благодаря четко выработанной стратегии, которая выражается в научно-обоснованном характере формирования фонда (селективность), ориентации на различные категории пользователей (студенты и учащиеся, ученые - исследователи, широкие круги общественности), одноразовой оцифровке и в проведении постоянного мониторинга использования контента с целью корректировки Профиля комплектования специалистам библиотеки удалось сформировать фонд объемом в 230 тыс. единиц хранения, представить на портале в открытом доступе – 86 тыс. единиц хранения, создать 4 базовые тематические коллекции и 63 общих коллекций. Эта работа была сделана совместно с более 130 партнерами. В целом, электронный ресурс Президентской библиотеки им.Б.Н.Ельцина – это совокупность цифровых коллекций, т.е. пред-

ставление структурированных массивов цифровых документов, объединенных единой тематикой и хронологическим охватом. Ее особенность в том, что коллекция представляет все типы документов, в некоторых случаях с использованием мультимедийного компонента. Примечательно, что в основу создания цифровой коллекции взята интеграция, т.е. совокупность направлений деятельности, результатом которых станет свободный доступ различных групп населения страны к объектам цифрового культурно-исторического наследия, разнообразно объединенных в рамках единого информационного пространства. Наряду с библиотеками, есть еще учреждения, которые являются учреждениями памяти - архивы и музеи. К сожалению, мы библиотекари, редко берем в партнеры эти социальные институты, располагающие богатейшими ресурсами для изучения культурно-исторического наследия. Да, и надо признать, что в свою очередь архивы и музеи не проявляют особого желания стать нашими партнерами. А жаль... По существу нас ведь многое объединяет. Это и многофункциональность, и сбор и хранение докумен-

тов и объектов, и предоставление документов для удовлетворения информационных запросов в целях поддержки научных и образовательных процессов, а также нашими фондами пользуются одни и те же группы пользователей. Опыт Президентской библиотеки им.Б.Н.Ельцина наглядно демонстрирует точки соприкосновения библиотек, архивов и музеев для реализации глобальной задачи - создания единого информационного пространства.

По определению Е.Д. Жабко «под интеграцией среды электронных библиотек понимается совокупность

Развитие Интернет-технологий, появление новых объектов для каталогизации (электронные ресурсы, в т.ч. удаленные), рост потока информации, требующего эффективного управления для удобства пользователя, всеобщий переход к формированию библиографической записи в электронной среде, безусловно, повлияли на изменение среды каталогизации.

направлений деятельности для обеспечения свободного доступа различных групп населения страны к объектам цифрового культурно-исторического наследия, разнообразно объединенных в рамках единого информационного пространства». В данном контексте можно обозначить пространство метаданных, пространство оцифрованных объектов, технологическое и методологическое пространство.

Обучающий семинар дал участникам теоретические знания и практические

рекомендации, которые будут полезны казахстанским библиотекарям при создании электронных библиотек. В частности, лекции Масхулия Т.Л. и Селивановой Ю.Г. «Основные международные форматы представления данных для различных типов и видов библиотечных, архивных и музейных ресурсов» и «Основные тенденции в области каталогизации (модели FRBR и FRAD, стандарт RDA)» дали участникам семинара актуальные знания в области каталогизации и индексиро-

вания различных типов и видов ресурсов. Развитие Интернет-технологий, появление новых объектов для каталогизации (электронные ресурсы, в т.ч. удаленные), рост потока информации, требующего эффективного управления для удобства пользователя, всеобщий переход к формированию библиографической записи в электронной среде, безусловно, повлияли на изменение среды каталогизации. Были представлены международные проекты в области каталогизации: Functional Requirements for Bibliographic Records (FRBR) – 1998 (Функциональные требования к библиографическим записям), Virtual International Authority File (VIAF) – 2002 (Концепция создания Международного виртуального авторитетного файла), Statement of International Cataloguing Principles – 2003-2007 (Положение о международных принципах каталогизации), Functional Requirements for Authority Records (FRAR) – 2006 (Функциональные требования к авторитетным записям), Resource Descriptions and Access (RDA) – 2007/200... (Описание ресурсов и доступ к ним), Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD) - June 2010 (Функциональные требования к предметным авторитетным записям).

В сложившейся ситуации перед библиотечным сообществом возникает острая необходимость в приобретении новых знаний и навыков в области аналитико-синтетической обработки различных документов, создания машиночитаемых баз данных и цифровых коллекций. Время требует объединения усилий между библиотеками, архивами и музеями. Нам предстоит большая кропотливая работа по разработке национальной базы данных авторитетных/нормативных записей, выработке принципов и подходов к совмещению представления и доступа в едином каталоге библиотечных, архивных и музейных материалов, изучению международных стандартов в области каталогизации.

Пользуясь случаем, рекомендую казахстанским коллегам веб-сайт Президентской библиотеки им. Б.Н. Ельцина (www.prlib.ru) для повышения профессиональной компетентности в области формирования цифровых коллекций, соблюдения коллекционного принципа, определения критериев отбора традиционных и электронных документов для включения в ЭБ, методики и практики работы с регионами по формированию региональной составляющей цифрового контента ЭБ и опыта интеграции с архивами и музеями. Здесь также можно найти много полезной

информации по вопросам каталогизации и индексирования различных типов и видов ресурсов. Обучающий семинар питерских коллег был интересен и полезен для каждого участника.

При написании статьи были использованы материалы семинара:

1. Жабко Е.Д. Объектно-ориентированный подход формирования цифровых коллекций.
2. Жабко Е.Д. Президентская библиотека как интегратор библиотечных, архивных и музейных документов.
3. Селиванова Ю.Г. Основные международные форматы представления данных для различных типов и видов библиотечных, архивных и музейных ресурсов.
4. Масхулия Т. Л., Селиванова Ю. Г. Основные тенденции в области каталогизации (модели FRBR и FRAD, стандарт RDA).

EXPO – БҮКІЛӘЛЕМДІК КӨРМЕ

Шекер САҚЫБАЕВА,
А. С. Пушкин атындағы облыстық
кітапхананың библиографы

Қазақ елі үшін алдағы айрықша айтулы жылдың бірі – 2017 жыл. Бұл жылы Астанамыздың 20 жылдық мерейтойымен тұспа-тұс EXPO-2017-нің жалауы желбіреді. Халықаралық көрмелер бюросының 152-ші Бас Ассамблеясында жабық дауыс беру нәтижесінде қазақ астанасында халықаралық «ЭКСПО-2017» көрмесі өткізілетіні анықталды. Біз Астанамыздың көп дауыс иеленіп, Бельгияның Льеж қаласын басып озғанын мақтанып етеміз. «Болашақтың энергиясы» атты өзекті тақырып жеңіске жетуімізге көмектесті. Ең бастысы, Астананы таңдауы – Қазақстанның барша халқының күш-жігерінің нақты жемісі», – деді Қазақстан Президенті. Яғни, 2017 жылдың 10 маусымы мен 10 қыркүйегі аралығында көрмеге әлемнің 100 елі мен 10 халықаралық ұйымынан 5 миллионға жуық адам қатысады.

Б

ұл – қазақ елінің тарихындағы ең ірі жоба. Мұндай маңызды жобаны халыққа таныстыру мақсатында қоғамдық ұйымдар мен мәдени мекемелер арнайы бағдарламалар ұйымдастыруда. «Бүкіл қазақстандықтың Халықаралық көрмені өткізуге белсенді атсалысатынына менің ешқандай күмөнім жоқ», – деген Елбасының сөзі А. С. Пушкин атындағы облыстық кітапханада жүзеге асуда. 13-ақпанда кітапханада ЭКСПО-2017 көрмесіне арналған арнайы бағдарлама сәтті басталды. Қатысушылар ЭКСПО тарихынан қызықты мәліметтермен, статистикалық деректермен танысып, халықаралық көрмеге Қазақстанның қатысуы, оқиға орнынан сыр шертетін бейнебаяндарды тамашалап, Дүниежүзілік көрме жайында түсініктер алды. Сонымен бірге, Пушкин кітапханасы өз веб-сайтында (<http://www.pushkinlibrary.kz>) «ЭКСПО-2017» атты арнайы бөлімін ашты. Жаңа бөлімде көрме тарихынан қызықты әрі танымдық деректер жинақтап көрсетілді. Бұл бөлімнен ең ірі көрме қай елде, қай қалада өткізілді? Астана EXPO-2017 көрмесін өткізу жобасы қандай? – деген тәрізді танымдық ақпараттар алуға болады. «ЭКСПО-2017. Астана» бейнебаяны біздің еліміздің жобасымен таныстырады. Астанамыздың келбеті бес жылда қаншалықты өзгередіні, ғалымдар, сәулетшілер, құрылысшылар

мен дизайн мамандарының маңызды шараға қандай тосынсыялар әзірлегенін осы бейнероликтен көреміз.

Қазақ елінің тарихындағы ЭКСПО-2017 – бүкіләлемдік ірі оқиға. «Бұл біздің еліміз үшін жаңа энергетикалық және «жасыл» технологиялар алуда аса зор мүмкіндік», – дейді Президент Н. Ө. Назарбаев. Осы көрме ғылыми өрі шығармашылық ойдың жаңа айналымын сомдап, мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық даму беделін жаңғыртады деген үмітіміз мол. Бұл орайда ЭКСПО-2017 көрмесінің тақырыбы – «Болашақ энергиясының» мәні терең.

Енді, осы дүниежүзіне мәшһүр көрме жайында толығырақ мәлімет беріп, тарихына үңілуді жөн көрдік. EXPO-ның бір жарым ғасырлық тарихы бар. 1928 жылы Париж конвенция-

сы негізінде халықаралық көрмелер бюросы (ХКБ) құрылып, ЭКСПО-ға қатысушылар мен ұйымдастырушылардың құқықтары мен міндеттері анықталды. ЭКСПО көрмесіне мемлекеттер, халықаралық ұйымдар, қоғамдық ұйымдар, заңды және жеке тұлғалар қатыса алады. Дүниежүзілік көрмелер Парижде (1855, 1867, 1878, 1889, 1900, 1937 ж.ж.), Венада (1873 ж.), Барселонада (1888 ж.), Брюссельде (1897ж.) және Сент-Луис қалаларында (1904 ж.) өткізілген.

Бүкіләлемдік көрмелер әлем елдерінің өнертабыстары мен технологиялық жетістіктерін көрсетуіне арналған ашық алаң болып табылады. Бұл 1851 жылы Лондонда өткізілген «Барлық халықтардың өнеркәсіптік еңбектерінің ұлы көрмесінен» бастау алған. Лондонда тұңғыш Дүниежүзілік көрмені өткізуге ауқымды ғимарат қажет болды. Осы мақсатта сол кездегі құрылыс және сәулет өнерінің ең озық үлгісі – Хрусталь сарайы салынды. Дүниежүзілік көрмеге өнеркәсіптік және қолөнер өндірісі тауарлары, машина жасау өндірісінің технологиясы, пайдалы қазбалар мен бейнелеу өнерінің туындылары ұсынылды. Мысалы, 1862 ж. Лондонда – бірінші тігін машинасы, 1876 ж. Филадельфияда (АҚШ) – алғашқы телефон аппараты, 1893 ж. Чикагода – электрлі жарықтандыру жүйесі ұсынылды. Париждегі әйгілі Эйфель мұнарасы да ЭКСПО – 1889 көрмесінің жетістігі. Парижде ЭКСПО-1878 көрмесі аясында бірінші халықаралық әдеби конгресс ұйымдастырылып, әдебиеттегі авторлық құқық, интеллектуалдық және коммерциялық меншік мәселелері талқыланды. 1900 жылы Париждегі Дүниежүзілік көрмеде алғаш рет «телевидение» сөзі пайда болды. Кейінгі жылдары Дүниежүзілік көрмені ұйымдастырушылар адамзат алдында тұрған Адам, Жер ғаламшары, экология, урбанизация тәрізді ғаламдық мәселелерге назар аударуда. Дүниежүзілік көрмелер 2000 ж. Ганноверде (Германия) және 2010 ж. Шанхайда (Қытай) болды.

Дүниежүзілік көрмелер тарихындағы ең ірі ЭКСПО-2010 көрмесі – Қытайдың Шанхай қаласында «Жақсы қала – жақсы өмір» тақырыбында өтті. Көрменің жалпы ауданы – 5,28 шаршы шақырым, шараға 190-нан астам ел және шамамен 73 млн. адам қатысты. EXPO-2010 көрмесінің идеясы – болашақтың қалаларын модельдеу. Сол арқылы ресурстардың азаяуы, қыммыс деңгейінің төмендеуі, қоршаған ортаның ластануы мәселелерін шешуді ұсынды. Эмблемасы қол жалғасқан үш адамды бейнелейді, «Әлем» сөзінің қытайлық иероглифі мен 2010 санының үйлесімі – дүниежүзілік қарым-қатынас, әріптестік қуанышы, адамзаттың өзін-өзі дамытуға ұмтылысын білдіреді. EXPO-2010 бойтұмары – «Адам» сөзін білдіретін қытай иероглифі түріндегі бейне – «Хайбао» (Hai Bao) Қытай мәдениетінің ерекшелігінен көрініс береді.

Осы көрмеге қатысқан еліміздің ұлттық павильоны «Астана – Еуразия жүрегінде» деп аталды. Павильон негізгі 8 аумақтан: «Таным территориясы», «4Д кинотеатры», «2030 қалалары», «Интерактивті ойын-сауық», «Астана алаңы», «Жұмсақ трибуна», «Арт-зона», «Қазақстанмен қоштасу» фотогалереясынан тұрады. Ауданы – 1 000 шаршы шақырым. Павильонның негізгі бөлігі – «Астана алаңы» аумағында Бәйтерек монументі орналасқан.

«Жанды мұхит және жағажай» тақырыбында EXPO-2012 көрмесі Оңтүстік Кореяның Ёсу қаласында өтті. Көрмеге 104 ел, 10 халықаралық ұйым, БҰҰ және бірқатар компаниялар қатысты. Көрмеден Корей теңіздерінің ерекшеліктері, теңіз өнім-

дері, киім жасау, теңіз көлігі, теңіз технологиялары және теңіз қауіпсіздігі саласындағы елеулі жетістіктері орын алды. ЭКСПО-2012-нің ресми бойтұмары – Ени мен Сунг теңіз мекендеушілерінің негізгі азығы-планктонның бейнесі. Енидің көк түсі – мұхит пен оның шексіз табиғи ресурстарын білдірсе, Сунгдің ашық қызыл түсі – өсімдік мұхит пен құрлықтың тірі арналарын білдіреді; ЕСУ-дегі Е – «едемі», СУ – «су» деген мағынаны береді. ЕКРО-2012 95 мемлекет пен 8 халықаралық ұйымдарды, сондай-ақ 8 млн. көрерменді қабылдады. 79 000-дай қызметші тартылды. Кірісі – 18 млрд доллар. ЭКСПО-2012-нің ресми жабылуы гала-концертпен, «Мұхит фантазиясы» шоуымен, су бетіндегі «Үлкен О» тамаша көрмесімен және мерекелік отпашумен аяқталды. Көрме жабылуы аяқталды халықаралық көрмелер бюросының жалауы келесі 2015 жылы болатын Миландағы ЭКСПО-ға тапсырылды. ЭКСПО-2012-нің соңғы күні «ЕСУ Декларациясы» қабылданды. Төрт парақтық бұл құжат Үкімет пен азаматтық қоғамды Өсімдік мұхитты қорғауда күш біріктіруге шақырады.

Ал, ЭКСПО-2015 Дүниежүзілік көрмесі 2015 жылы Миланда (Италия) өтеді. Көрменің ұраны – «Энергия – ғаламшар қорегі, тіршілік көзі». Негізгі идеясы – жер шары тұрғындары үшін азық-түлік таза, қауіпсіз әрі жеткілікті болуы керек. Көрмеге ресми қатысушылар саны өсуде. 2012 жылы ЭКСПО-ға қатысуға 93 ел тапсырыс берген. Миландықтар көрмеге 29 млн. көрме келеді деп күтуде.

Қазақстан соңғы 14 жылдан бері – халықаралық көрмелер бюросының тұрақты мүшесі.

2008 жылы Испания Корольдігінің Сарагоса қаласында «Су және тұрақты - даму» айдарымен ЕКРО-2008 Дүниежүзілік көрмесінде Қазақстан павильоны «С» дәрежесі бойынша қола жүдені жеңіп алған еді. «ЕКРО-2008, Сарагоса» көрмесінің ашылу сааттанатына қатысқан Н. Назарбаев сол жылы арап рет Қазақстанда Дүниежүзілік көрме өткізу идеясын көтерді.

Жұмыр жерді мекендеген 7 млрд. астам халық келешекте қуат көздеріне тиышымағысы өткір сезінетін болады. Сондықтан Қазақстан ЕКРО-2017-нің басты тақырыбын – «Болашақ энергиясы» деп алады. Бүгінде жаһандық ауқымда баама қуат көзі ретінде жел және күн энергиясын пайдалану кең көлемде дамып келеді. Мамандардың айтуынша, 2100 жылға қарай планетамызда күн энергиясын пайдалану барынша басымдыққа ие болаық. Халықаралық энергетикалық агенттіктің болжамы бойынша 2050 жылы бүкіл өсімдегі электр қуатына сұраныстың 25 пайызын күн қуаты қамтамасыз ететін болады. – Біріншіден, өсімнің осыншама сайың Қазақстанды «сәй лайықты» деп тануының өзі өте маңызды, – дейді мемлекет басшысы. – Екіншіден, 100-ден астам ел Астанада өз павильондарын салу үшін келеді. Үшіншіден, «ЭКСПО-2017» көрмесі аясында жаһан мемлекеттері елордамызға жаңа технология жеткізеді. Онда тұрғызылғанның бәрі бізде қалады. Бұл жаңа «жасы» технологияларды бүкіл Қазақстанда ендіруге қызмет ететін ырт-жана-лабораторияға, ғылыми паркке айналады».

ЭКСПО көрмесін өткізу мүмкіндігі бір өлге жүз жылда бір рет қана берілуі мүмкін. Аталған шара адамзаттың технологиялық жетістіктерін көрсете отырып, ақыл-ой қазынасын жарыстырады. Сол қатарда Қазақ елі де өркеніет төріне көтеріле түсері сөзсіз.

Дина АМАНЖОЛОВА
Н. В. Гоголь атындағы
Қарағанды облыстық әмбебап
ғылыми кітапханасының
директоры

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ПЕН ЖАҢАШЫЛДЫҚ АЙМАҒЫ: Қарағанды облысының кітапханалық кеңістігі

2011 жылдан бастап Қазақстан Республикасының Ұлттық академиялық кітапханасы «Ұлттық академиялық кітапханадағы аймақтық кітапханалар күні» атты жобасын жүзеге асырып келеді. Аталмыш кітапхананың алаңында тәжірибе алмасып, бүгінгі күнгі жетістіктер мен жаңашылдықтарды өріптестерге паш еткізуге ұйымдастырылатын бұл шара кітапханашылар қауымдастығына зор мүмкіндік береді. Осыған дейін Шығыс Қазақстан, Павлодар, Қостанай облыстары кітапханаларының Астанадағы күндері өткізілген болатын.

2013 жылдың 29 мамырында ҚР ҰАК кәсіби іс-шаралар жоспарына сәйкес «Шығармашылық және жаңашылдық аймағы» атты Қарағанды облысының кітапханалары күні өтті.

Іс-шараның мақсаты – алдағы уақытта ақпаратқа, білімге, мәдениетке халықтың көпшілік өкілдеріне қол жетімділікті қамтамасыз етуге қабілетті біршама қолжетімді өлеуметтік мәдени орталықтар ретінде мөмлөкәттік кітапханаларды дамыту; қазақстандық қоғамға қызмет көрсетуде, зияткерлік өлеуетін дамытуда, кітап пен оқудың алға басуында әмбебап кітапханалардың стратегиялары мен міндеттерін анықтау; кәсіби тәжірибе алмасу.

Кітапхананы дамыту стратегиясы алғашқы кезекте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды өнгізу және дамыту өкәндігін өсөпке ала отырып, кітапхана күнін ұйымдастырушылар бағдарлама жасау барысында шараның тәжірибелік жағына баса назар аударды. Сондықтан 3D форматында кітап жасау бойынша шөбөрлік сыныбы, АБИС (автоматтандырылған кітапханалық ақпараттық жүйе) желілендіру бойынша кеңестер, е-үкімет порталының ресурсын қолданудағы тәжірибелік тренинг жоспарланды. Сонымен қатар, бағдарламада өлеуметтік акциялар да назардан тыс қалмады.

Аталған шара аясында «Туған жерім – Сарыарқа» атты кітап көрмесі ашылды. Көрмеге Н. В. Гоголь атындағы облыстық әмбебап ғылыми кітапханасының, Ж. Бектұров атындағы облыстық жасөспірімдер кітапханасының, Абай атындағы облыстық балалар кітапханасының және облыстық зағип және нашар көретін арнайы кітапхананың мәліметтері ұсынылды. Көрмеге қойылған Қарағанды символының мүсіндері экспозицияға ерекше сән беріп тұрды. Кітапхана оқырмандары көрмедегі өдебиеттердің көшірмелерін жасап алып жатты.

Қарағанды облысы кітапханалары күнін ҚР ҰАК бас директорының орынбасары Ж. Шаймұханбетова ашып, ҚР ҰАК-тың аймақтық кітапханалар күнін өткізу туралы жобасы республикалық кәсіби кітапханалық бірлестікте үлкен жетістіктерге ие өкәндігін атап өтті.

«Компьютерлендіру және ақпараттандыру аясында өзінің жетістіктерімен танымал болған Қарағанды облысына бүгін кезек келіп жетті. Сондықтан арнайы келіп, қатысып отырған барлықтарыңыз осы күннен қажетті ақпарат пен білім алып қайтады деген ойдамын», – деп жиналған барлық қатысушыларға сәттілік тіледі.

Осышараға арнайы қатысқан Қарағанды облыстық Мәдениет басқармасы Өнер және кітапханалар бөлімінің бастығы Г. Рахметова кітапханаларды жаңарту қажеттігін тілге тиек өтті:

– Біздің болашағымыз – дәстүрлі мәдениетімізді жалғастырушы кітап пен жаңа ақпараттық технологиялар ордасы кітапханада. Осыған орай, алдымызда Қарағанды облысының кітапханаларын жаңарту стратегиялық бағыты тұр.

Н. В. Гоголь атындағы ОӘФК директоры Д. Аманжолова «Шығармашылық және жаңашылдық аймағы: Қарағанды облысының кітапханалық кеңістігі» тақырыбында баяндама жасап, осы облыстағы кітапхана саласының жағдайын қысқаша талдап тарқатып, кітапхананы өрі қарай дамыту мәселесін алға тартты.

Сондай-ақ кітапхана веб-сайттарының нәтижелі дамуын, құжаттамалық мұраның цифрлануын, ҚазҰӘК ресурстарын қолдануды және ҚазҰӘК-тың сапалы аймақтық

контентін қалыптастыруды талап ететін зияткерлік ақпаратқа инновациялық қолжетімділікті енгізудің негізгі артықшылықтарын сипаттап берді.

Әрине, барлық кітапханаларға тән кітапхана саласы бойынша өзекті проблемалар туралы да айтылды.

Ж. Бектұров атындағы облыстық жасөспірімдер кітапханасының директоры Г. Бекбалақованың «Ж. Бектұров атындағы облыстық жасөспірімдер кітапханасы: заманауи реалия» және Абай атындағы

ОБК инновациялық әдістемелік бөлімнің меңгерушісі Ж. М. Карипованың «Шығармашылық арқылы балаларды - оқуға тарту» туралы баяндамасында балалар мен жасөспірімдер арасындағы кітап пен оқуды дамыту туралы айтылды. Ж. Бектұров атындағы ОЖК оқуды дамыту бойынша «Оқуға ұмтыл», «Оқыған жастар – ұлт болашағы», ақпараттық технологиялар бойынша «Шуақ» сайтын жасау жөніндегі жобаларды, «Дөнекер» Ж. Бектұров мұражайының қорын цифрлау секілді қызықты жобаларын ұсынды. ОЖК жастарды толерантылыққа, халықаралық мәдениетке тәрбиелеу бойынша жобаларды дамытып келеді. Ол Ресей, Украина елдерімен Интернет-конференция бейнебаянын ұйымдастырған болатын.

Бүгінде Н. В. Гоголь атындағы ОӘФК-ның жетекші мамандары кітапхана қызметінің өзекті бағыттары туралы тұсаукесерлерімен таныстырды: автоматтандыру бөлімінің меңгерушісі А. Болдыш «Кітапхана сайтында ақпараттық сервисті дамыту» тақырыбының мазмұнын ашып берді. Алғаш рет кітапханада QR-код технологиясын қолдануға мүмкіндік берілді. Кітапханаларды дамыту бөлімінің меңгерушісі Ф. Тимершина www.karlib.kz облыстық кітапхана сайтындағы Әдіскер кабинетінің ақпаратпен толықтырылуы жөнінде әңгімелеп, «Аналитика» бөліміне ерекше тоқталды. Қарағанды облысы кітапханаларының даму бағыттары, жаңашылдықтары мен басты қадамдары жайлы ақпарат ерекше ықыласпен қабылданды.

Кітапханалар күнінің екінші жартысында екі алаң жұмыс жасады: Н. В. Гоголь атындағы ОӘФК ұйымдастырған

«Кітапханаларда ақпараттық коммуникациялық технологиялардың дамуы» шығармашылық алаңы және Ж. К. Бектұров атындағы ОЖК ұйымдастырған «Жастар бастамасы» шығармашылық алаңы.

«Кітапханада АБИС желілендіру тәжірибесі» бойынша Н. В. Гоголь атындағы ОӘФК жүйелік әкімшісі Қайрат Рақым өз тәжірибесімен бөлісті. Ол ИРБИС кітапханаларды автоматтандыру жүйесінде ұлттық тілдермен жұмыс істеуде, соның ішінде қазақ тілінде де жұмыс істеуде бірқатар мәселелердің туындай-

тынын атап өтті. Дегенмен, 2007 жылдан бастап ИРБИС-ті енгізу барысында біздің кітапханада бұл мәселе сәтті шешімін тауып келеді. Ескерте кетсек, Қайрат Рақымның есімі қазақстандық кітапханашылар қауымдастығына, тіпті ТМД елдерінде де танымал.

2012 жылы ҚР Мемлекеттік рәміздерінің 20 жылдық мерейтойы өткізілді. Осыған орай, Н. В. Гоголь атындағы ОӘФК алғаш рет арнайы екі тілдегі «Егеменді Қазақстанның мемлекеттік рәміздері» атты 3D форматында құрал шығарған болатын. Сол уақыттан бері өз қабырғасында облыс кітапханашыларына арнайы тренингтер өткізіп, аймақтағы мамандарды осы жұмысқа машықтандырдық. Айталық, автоматтандыру бөлімінің меңгерушісі А. Болдыш «3D форматында кітап жасау» туралы шеберлік-класын өткізді. Кез келген кітапханашыға қолжетімді әрі қарапайым кезеңдік ережелер туралы айтылып, екі ноутбукта Павлодарлық және Ақмолалық өкілдер жұмыс жасап, кітап жасаудың жолдарын үйренді.

Кітапханалар қашанда ақпараттық орталық рөлін атқарады. Қарағанды облысы ӘФК Ақпараттық-библиографиялық бөлімінің меңгерушісі Б. Уатаева «Е-үкіметтің тұрғындарға арналған интерактивті және транзакциялық қызметтері» атты тренингте электронды цифрлық қолтаңба арқылы қолма-қол мүлкілік салық салу туралы анықтама алудың технологиялық тізбектерін көрсетіп, портал арқылы кез келген қажетті ақпаратты тез алу мүмкіндігіне ие болатындығына көз жеткізді.

Бұл күні Ж. К. Бектұров атындағы ОЖК ұйымдастырған «Жастар бастамасы» шығармашылық алаңында «БОТА керуені» Республикалық жастар әдеби эстафетасына старт берілді. Осы алаңды ұйымдастырып, керуеннің республика көлеміне шығуына атсалысқан облыстың жас ақындары, БОТА клубының мүшелері арнайы келіп, әуезді әндерімен, жалынды жырларымен БОТА керуеніне жол ашып берді.

Фаина ТИМЕРШИНА,
заведующая отделом развития
ОУНБ им. Н.В. Гоголя

ИНФОРМАЦИОННЫЕ УСЛУГИ для малого бизнеса

Несколько лет назад вопрос «Способна ли публичная библиотека оказать качественную информационную поддержку малому бизнесу и предпринимателю в решении комплекса вопросов, касающихся организации и ведения бизнеса?» заставляла нас задумываться. В библиотеках области не было опыта работы в этом направлении, представители малого и среднего бизнеса обращались к нам не часто. Выполнения тех или иных услуг были эпизодическими и не всегда исчерпывающими. Это объяснялось, прежде всего тем, что в период становления малого бизнеса в стране остро стояла проблема систематического информационного обеспечения и сопровождения малого, среднего бизнеса и предпринимательства и всех процессов, связанных с его деятельностью. Рынок услуг по предоставлению информации для ведения бизнеса в республике находился на стадии становления и был недостаточно ориентирован на малый бизнес. Естествен-

но и в библиотеках не хватало книг по экономике, маркетингу, менеджменту, сельскому хозяйству и т.д.; законодательных документов, отраслевых справочников ...

Учитывая эти обстоятельства, деятельность библиотек была направлена в первую очередь на обеспечение доступа к нормативно-правовой документации, к этому времени в 13 ЦБС были БД «ЗАЦ», «Параграф», а также к ресурсам портала www.e.gov.kz. К услугам пользователей в библиотеках области были 13 пунктов общественного доступа. В более 100 библиотеках был доступ к сети Интернет.

Но активное оказание информационных услуг в помощь бизнесу начался тогда, когда контент портала <http://www.e.gov.kz> стал пополняться продуктивной информацией для малого, среднего бизнеса и предпринимательства. И это в первую очередь связано с принятием Государственной программы «Дорожная карта бизнеса-2020», которая была ориентирована на поддержку малого, среднего бизнеса и предпринимательства и в том числе на развитие агропромышленного комплекса.

Перед библиотеками области была поставлена задача изучить бизнес - портал «Дорожная карта бизнеса-2020», Фонд развития малого предпринимательства «Даму» - www.fund-damu.kz, как информационный ресурс в помощь малому бизнесу.

Для того, чтобы разобраться сотрудниками отдела развития библиотек были даны консультации, разъяснения, практические занятия. На местах была организована учеба по изучению информационных ресурсов в помощь бизнесу. Библиотекарь никогда не сможет осуществить поиск нужной информации, если сам не разберется в том или ином вопросе.

Изучив государственные программы: «Дорожная карта бизнеса - 2020», «Программа занятости - 2020» при этом, учитывая планы индустриально-инновационного развития городов, районов, все ЦБС разработали свои планы «Информационная поддержка Государственной программы форсированного индустриально-инновационного развития (ФИИР) Республики Казахстан на 2010-2014гг». В каждом плане есть своя изюминка, но более интересный, продуманный план составлен в Абайской ЦБС. Заслуживают внимания планы Бухаржырауской, Саранской, Темиртауской, Шахтинской, Балхашской ЦБС.

На их основе был составлен примерный сводный план «Информационная поддержка ФИИР библиотек Карагандинской области». Основной целью стало создание оптимальных условий в библиотеках области для расширения информационных услуг и обеспечения представителей малого бизнеса и предпринимательства своевременной, достоверной и полной информацией.

Все внимание библиотек было обращено на продвижение информационных услуг, представленных на портале Фонда развития малого предпринимательства «Даму» - www.fund-damu.kz.

Для более качественной работы ряд ЦБС приступили к обновлению картотек экономического профиля. Стали выделяться актуальные рубрики в СКС: «Металлургия», «Машиностроение», «Химическая отрасль». «Специализированные сельскохозяйственные самолеты» в Бухаржырауском районе. «Развитие экспортного потенциала мяса КРС» в Нуринском, Шетском, Бухаржырауском, Жанааркинском районах. «Коневодство» в Абайском, Шетском, Жанааркинском районах. «Капельное орошение» в Бухаржырауском районе и т.д. Всем ЦБС предстоит систематически изучать инфраструктуру своего региона, учитывая происходящие изменения (модернизация сельского хозяйства, дальнейшее развитие индустриализации и т.д.)

Появились первые информационные дайджесты: «Брендинг казахстанской продукции на внешний рынок», «Экспорт услуг», «Эффективное предпринимательство - эффективная экономика», «Казахстанское содержание в Карагандинской области», «Диверсификация растениеводства», «Новый шелковый путь - транспортный хаб» и др.

В рамках развития информационного обслуживания в Саранской, Шахтинской, Бухаржырауской, Сатпаевской ЦБС были организованы мониторинги информационных потребностей представителей малого, среднего бизнеса и предпринимательства. С 4 предпринимателями заключены Договора на библиотечно-информационное обслуживание. Их индивидуальное информирование осуществляется посредством электронной почты. Стали разрабатываться проекты, программы: «Казахстан: стратегия достижений и успеха» (Абайская ЦБС), «Сделай бизнес успешным!» (Бухаржырауская ЦБС).

Для инвалидов первой и второй групп – начинающих бизнесменов сотрудники филиала №3 Темиртауской ЦБС разработали пакет документов о проекте фонда «Даму» и благотворительном фонде «Құс жолы».

В рамках проекта «Лингвоклуб «English club» сотрудники филиала №1 Темиртауской ЦБС стали формировать для представителей бизнеса коллекции справочников и словарей, методические рекомендации и пособия, учебную литературу, документы на английском языке на разных типах носителей. Приступили к созданию ЭБД «The world without limits» и «ЭК Книги на английском языке».

Развивая партнерские отношения с отделами предпринимательства, ряд ЦБС стали предоставлять помещения и оборудования для семинаров, тренингов, презентаций. Так, например, на базе Осакаровской, Бухаржырауской ЦБ прошли курсы с начинающими предпринимателями. Семинар-тренинг в Сатпаевской ЦБ, организованный Министерством экономического развития и торговли РК и АО «Фонд развития предпринимательства «Даму» на тему: «Экспресс-курс для начинающих предпринимателей», был полезным не только для слушателей, но и для библиотекарей.

Начата активная работа по актуализации такой важной темы как «В помощь рабочим профессиям» в рамках «Программы занятости населения». В Шахтинской, Каркаралинской, Темиртауской ЦБС на базе библиотек или в центрах занятости организованы компьютерные курсы, тренинги. В планах работы каждой ЦБС представлены интересные темы, которые предстоит реализовать.

Библиотеки как информационные центры сегодня учитывая информационную потребность этой категории, организуют «Виртуальные обозрения», «Обзоры сайтов». На сайтах Осакаровской, Шахтинской, Бухаржырауской, Сатпаевской ЦБС появились странички «В помощь бизнесу».

Тема «Транзакционные услуги с применением электронной цифровой подписи» становится все более актуальной для начинающих представителей малого и среднего бизнеса. Библиотекари знакомят с услугами по получению электронной цифровой подписи. Тем более что они предоставляются БЕСПЛАТНО на портале <http://www.rki.gov.kz/cms>. Здесь размещены новые образцы доверенностей для физических и юридических лиц. По всем вопросам технического характера, по настройке и установке программного обеспечения и сертификатов можно обратиться в Службу технической поддержки. Десятки предпринимателей, особенно в сельской местности, смогли с помощью портала получить электронную подпись. Работа в этом направлении продолжается.

Сегодня не только городские, районные, но и сельские библиотекари Абайской, Бухаржырауской, Нуринской, Осакаровской ЦБС предоставляют субъектам малого и среднего предпринимательства свои услуги: доступ к сети Интернет для поиска деловой информации, компьютерный набор деловых материалов, ксерокопирование, сканирование документов по заявке субъектов МСП, обучение компьютерной и информационной грамотности и др. Активно рекомендуют типовые бизнес-планы от «Фонда «Даму», книгу и видео «Экспресс-курс предпринимательства» и т.д.

Интересную тему «Герефорд - самая популярная порода мясного направления в мире» активно популяризируют сельские библиотекари с. Ескене и Аксу Жанааркинского района. К сожалению сегодня не все работают в этом направлении. В этом году мы посетили более 100 сельских библиотек. И было очень грустно, что многие библиотекари не читают, не знают книжный фонд своей родной библиотеки, не умеют осуществлять поиск и оценивать качество информационных ресурсов, не говоря уже о ФИИР.

Анализируя популяризацию информационных услуг в помощь малому, среднему бизнесу и предпринимательству в библиотеках, можно сказать, что количество обращений представителей малого бизнеса и предпринимательства к ресурсам Фонда развития малого предпринимательства «Даму» увеличивается с каждым годом. И, конечно же, это связано, с содержательным и востребованным контентом. Ресурсы Фонда «Даму» способствовали открытию тысяч субъек-

БИБЛИОТЕЧНОЕ ПОЛЕ

тов малого и среднего предпринимательства в области, решению социальных проблем, увеличению численности занятых работников.

Анализ информационного обеспечения малого предпринимательства показывает, что в ЦБС не полностью реализован единый комплексный подход к формированию информационных ресурсов и организации информационного обеспечения малого и среднего бизнеса.

В этой связи важно обратить внимание на качественные инструменты информационного обеспечения малого и среднего бизнеса, так как традиционная технология комплектования документных фондов требует переосмысления и внесения дополнений. Рекомендуем обратить внимание на формирование комплектования фондов в контексте Государственной программы по форсированному индустриально-инновационному развитию (города, района). Предстоит большая работа по обновлению информационной базы экономического профиля, формированию фондов актуальной литературой, изучению казахстанских, российских издательств с целью выявления литературы по бизнесу, промышленности, сельскому хозяйству, технике, в помощь рабочим профессиям и т.д. Организации подписки на периодические издания, раскрывающие индустриально – инновационное развитие Казахстана. В этом вам помогут материалы республиканского семинара «Формирование фондов библиотек в условиях индустриально-инновационного развития Республики Казахстан», организованного Национальной библиотекой РК. (26-27 сентября 2012 г.).

Обратите внимание на программу семинара, которая включила обсуждение вопросов, касающихся формирования информационных ресурсов библиотек Казахстана в условиях регионального индустриально-инновационного развития и социальной модернизации; тенденции и инновации книгоиздания, книжного рынка, комплектования библиотек, необходимости приоритета технической и естественнонаучной литературы на современном этапе; дальнейшего развития библиотек в электронной среде, создания единого электронного ресурса и обеспечения доступа к сетевым удаленным ресурсам.

Для повышения эффективности информационного обеспечения МП необходимо четкое определение категорий ее пользователей и дальнейшее формирование информационных ресурсов с учетом их интересов (начинающие предприниматели, желающие развивать собственный бизнес, индивидуальные предприниматели, крестьянские хозяйства, структуры поддержки предпринимательства и т.д.). Пока не все ЦБС приступили к выявлению информационных потребностей представительства малого бизнеса и предпринимательства.

Рекомендуем провести небольшие социологические исследования (опросы, анкетирование) с целью изучения инфраструктуры региона, обслуживания библиотек, которые помогут выявить пользователей (коллективных и индивидуальных), анализ их запросов. Оказание информационных услуг.

Формирование интересных и уникальных ресурсов, которые позволят получить достоверную информацию в интересах бизнеса.

Обеспечение доступа к новым информационным ресурсам с применением новых компьютерных технологий; возможности работать в режиме “on line” с международными базами данных.

Привести библиотечные услуги в соответствие с потребностями пользователей библиотеки (расширение ассортимента услуг, их усовершенствование, библиотечный сервис).

Формирование для деловых кругов проблемно-ориентированных баз данных по различным направлениям и т.д.

Библиотеки области сделали первые шаги в продвижении информационных услуг в поддержку малого предпринимательства. И сразу многие столкнулись с трудностями профессионального характера. Как, оказалось, работать с представителями малого бизнеса и предпринимательства непросто. Нужны знания, алгоритмы поиска информации, эрудиция, начитанность, быть в курсе новинок литературы, казахстанских, российских, международных Internet-ресурсов для поддержки деятельности предприятий малого и среднего бизнеса и т.д.

Если мы хотим, чтобы нас уважали, чтобы наши библиотеки были современными, успешными и действительно нужными, нам нужно в первую очередь меняться самим, принимать новые формы работы, но при этом сохраняя суть нашей работы.

Сүгүрүз
ЕҮҮЭТІЛЕР

БІКАРАЛАР

СҮҮГӨРҮЗ
СӨҮЛӨТӨНӨСӨ
СӨҮҮГӨ

ОБЗОР
ЗА 1927-28 ГОД.

Впереди ещё много вершин ...

Майя Абдрахмановна Жиенбаева ... Это имя известно всем библиотекарям Казахстана. Авторитет директора крупнейшей библиотеки Павлодарской области Майи Абдрахмановны в профессиональной среде очень высок. Павлодарские библиотекари многим обязаны ей за ее профессионализм и трудолюбие, активную жизненную позицию, оптимизм, веру в лучшие человеческие качества.

Приобретенные профессиональные навыки и деловые качества, опыт организатора, глубокое знание специфики библиотечной работы, огромный профессиональный потенциал позволили ей в 1985 году возглавить старейшую и крупнейшую в регионе областную библиотеку. Она стала самым молодым директором библиотеки в республике и вот уже на протяжении многих лет эффективно выполняет свои обязанности.

Она одна из тех, кто формирует мир вокруг себя, становясь, безусловно, центром событий и процессов. С приходом Майи Абдрахмановны в областной библиотеке начался отсчет нового библиотечного времени. Она сумела в короткие сроки не только снискать уважение коллектива, но и нацелить его на достижение новых рубежей.

Приверженность новаторству всегда помогает директору библиотеки. Обладая этим удивительным чувством нового, передового, она всегда точно угадывает и использует прогрессивные тенденции в практике библиотечной деятельности.

Майя Абдрахмановна стояла у истоков автоматизации библиотечных процессов, создания электронного каталога с использованием Республиканской автоматизированной библиотечной информационной системы (РАБИС). В 1993 году библиотека одной из первых в республике начала работу в этих направлениях, и в 1997-1999 годах стала обладателем двух грантов фонда «Сорос – Казахстан», Института «Открытое общество». Это позволило обеспечить более высокий уровень обслуживания с использованием новых информационных технологий – электронной почты и Интернет, стать модельной библиотекой для библиотек региона.

Как талантливый шахматист, Майя Абдрахмановна умеет «видеть» ситуацию в целом, просчитывает несколько «ходов» вперед. При участии областной библиотеки в нашем регионе был реализован ряд проектов, заложивших фундамент современной информационно развитой библиотеки. 2003 год можно считать началом качественно нового этапа в развитии библиотечного дела Павлодарской области: 28 мая открылась первая в Казахстане сельская модельная библиотека – Орловская сельская библиоте-

ка. Презентация этой библиотеки прошла в рамках работы Республиканской конференции «Новая библиотека для нового информационного сообщества. Модельная сельская библиотека».

Областная программа «Ауыл кітапханасы 2004-2006 ж. ж.», инициатором и разработчиком которой выступила наша библиотека, стала хорошей стартовой площадкой для модернизационных процессов в библиотеках Павлодарского Прииртышья.

Впервые в республике на региональном уровне была принята программа развития сельских библиотек на 2004-2006 годы. Презентация программы состоялась во время республиканского совещания по вопросам социальной сферы, проведенного в октябре 2004 г. в областной библиотеке с участием заместителя Премьер-Министра Правительства РК Б.Айтимовой, начальников областных управлений культуры, сельских акимов.

По итогам реализации областной программы в 2006 г. состоялся республиканский семинар «Библиотеки – ресурсные центры общественного развития и конкурентоспособности страны». В работе семинара впервые участвовал министр культуры и информации РК Ертысбаев Е. К. В своем докладе «Государственная библиотечная политика РК» он отметил значимость принятия и реализации программы, а также то, что программа явилась пилотным проектом программы модернизации библиотечной сферы страны.

В формировании имиджа «библиотеки - лидера» решающая роль принадлежит директору библиотеки Майе Абдрахмановне Жиенбаевой. От ее инициативы, умения видеть новое, способности принимать неординарные решения во многом зависит успех

нашей библиотеки. И не случайно она была удостоена почетного звания «Қазақстанның еңбек сіңірген қызметкері». Награждена значком Министерства культуры СССР «За отличную работу», медалями «ҚР Тәуелсіздігіне 20 жыл», «Павлодар облысына 75 жыл» и многими почетными дипломами, грамотами и благодарственными письмами. М.А. Жиенбаева - участница международных библиотечных форумов ИФЛА, Крымской конференции, республиканских семинаров и конференций по вопросам развития библиотечного дела, член Библиотечной ассоциации Республики Казахстан.

Благодаря ее организаторскому таланту и энергии разрабатываются и реализуются многие проекты, которые вывели библиотеку в число передовых в республике.

Из интервью М.А. Жиенбаевой павлодарской газете «Новое время» (Карандашова Т. «Библиотека: Интернет и Оптимизм»): «Сейчас не важна форма подачи информации – книга, риддер, планшетник, он-лайн, главное - востребованность информации, ресурсов. Можно говорить о другой тенденции – людям нужно общение – off – line. На примере нашей библиотеки можно проследить за этим, собираются члены клубов «Мастерица», «Фиалочка» - это моло-

дые женщины, активные пользователи Интернета. Но для них важно побыть вместе, пообщаться. По существу библиотека сегодня - это гостиная города, села, где проходят встречи по интересам, вечера поэзии, юбилейные даты. Можно многое рассказать о многолетней деятельности клубов «Тіл өнері», «Өлкетану», «Наш очаг», «My English», «Айтолқын», «ЗОЖ», «Білгенге маржан», которые стали культурными центрами для своих участников. Работа каждого из этих клубов – яркая страница совместной деятельности читателей и библиотекарей. Большую популярность у павлодарцев завоевала галерея «Айна». Авторы выставок - известные павлодарские художники, профессиональные фотографы и начинающие таланты. Для многих молодых художников эти выставки – первые персональные, и наша галерея стала для них стартовой площадкой к успеху и известности».

Библиотечное дело для Майи Жиенбаевой – это даже больше, чем специальность – образ жизни или способ жизни, философия, сверхзадача. Все годы коллектив под её руководством старается сохранить традиции, сложившиеся в библиотеке, продолжить её славную историю, создать особую ауру тепла и уюта в читальных залах.

За время работы Майя Абдрахмановна внесла значительный вклад в развитие библиотечного дела республики. Целеустремленность, умение направить усилия коллектива на решение поставленных задач приносят свои результаты. Так, 25 апреля 2007 г. областная библиотека впервые в республике, наряду с крупнейшими промышленными предприятиями региона, вошла в список объектов посещения Премьер-Министра РК Масимова К.К. во время визита в Павлодарскую область.

О ней можно сказать много хороших и даже восторженных слов. Человек неиссякаемой энергии и воли, яркий, талантливый руководитель с аналитическим складом ума, высокой работоспособностью, присущим чувством новизны.

Шагая в ногу со временем, диктующим новые условия работы и предлагающим новаторские подходы и решения, наша библиотека использует в своей деятельности современные технологии и новации. Одним из весомых результатов являются сетевые проекты библиотеки.

Областная библиотека имеет 3 сетевых проекта: официальный сайт, Литературная карта Павлодарского Прииртышья, Павлодар – индустриальное сердце Казахстана.

Большая неоспоримая заслуга Майи Абдрахмановны - это издательская деятельность библиотеки. Под её редакцией вышли уникальные издания, посвященные нашим выдающимся землякам – М.Ж. Копееву и Ж. Аймауытову, «Акыны и жырау Павлодарской области», серия «Краеведы области» и др. Как бывший библиограф (хотя бывших не бывает), огромное внимание она уделяет «Календарю знаменательных и памятных дат Павлодарской области», который стал настольной книгой для библиотекарей, педагогов, преподавателей вузов, музейных и архивных работников.

Творческий потенциал и профессионализм библиотечных работников нашей области не знает границ, есть люди, способные поддержать и приумножить авторитет, значимость профессии «библиотекарь». И в первом ряду таких людей стоит наш директор Майя Абдрахмановна Жиенбаева. По её инициативе областная библиотека как методический центр определяет направления деятельности библиотек об-

ласти: оцифровка, создание электронных краеведческих ресурсов, библиотечные сайты.

Этой работе способствовали проведенные библиотекой областные семинары-тренинги, вебинары, Интернет-конференции, Дни библиотек ЦБС в областной библиотеке.

Когда мы говорим о нашей библиотеке, ее деятельности, мы часто произносим слова «впервые», «первые». И это действительно так, первыми стали создавать электронный каталог, первая модельная, первый сайт, впервые в Казахстане на региональном уровне принята программа развития сельских библиотек. Но самое главное и самое ценное, что позволяет плодотворно и творчески работать, двигаться вперед, ставить высокие цели и достигать их – это наш дружный и сплоченный коллектив, состоящий из профессионалов своего дела, неравнодушных и любящих свою библиотеку, во главе с опытным, требовательным руководителем и умелым организатором.

Если дело касается библиотеки, для М.Жиенбаевой не существует преград. Мы должны быть впереди! Мы должны быть лучшими! Мы должны постоянно думать о настроении, самоощущении каждого читателя, чтобы каждый день приносил ему удовлетворение и радость.

Для нас стало доброй традицией поддержка и внимание первых руководителей павлодарского региона - Д.К. Ахметова, К.А. Нурпеисова, Б.А. Сагитаева, Е.М. Арын.

Самое главное достижение Майи Абдрахмановны - это неподдельное уважение со стороны коллег, для которых она остаётся примером невероятной работоспособности, стойкости и преданности своей профессии.

И сегодня она продолжает работать, руководить, учить, передавать, искать, открывать. Двигаясь к цели и достигая её!

ИВАНОВА Г. Е., БАЙЖАНОВА Б. Б.

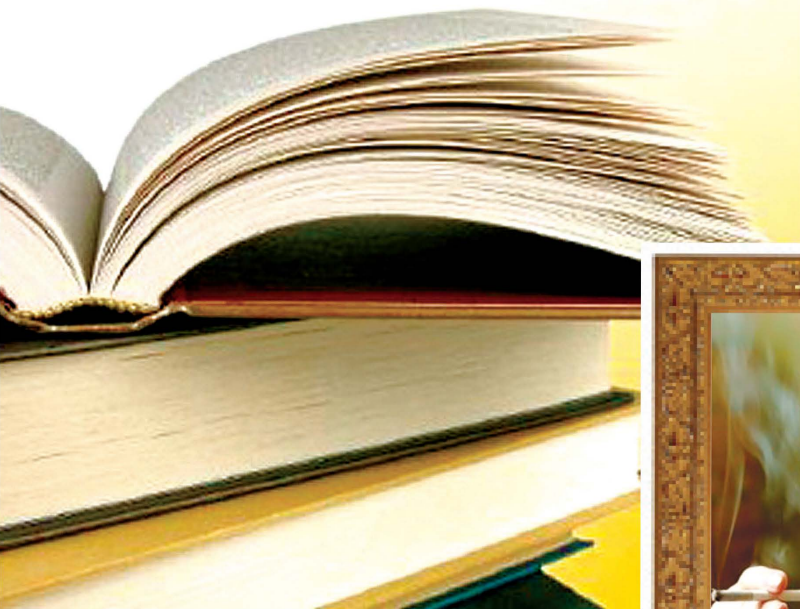
Роза ИСАТАЕВА,
директор Западно-Казахстанской
областной научно-универсальной
библиотеки им. Ж. Молдагалиева

Библиотеки Западно-Казахстанской области в международном фестивале «**Читающая Евразия**»

В рамках Международного фестиваля научно-исследовательских, социальных и творческих проектов «Читающая Евразия», посвященного 100-летию юбилею выдающегося ученого XX века Л. Н. Гумилева были проведены четыре конкурса. В конкурсе «Лучшая библиографическая работа», проведенном Национальной академической библиотекой Республики Казахстан предлагалось отразить достижения в области интеграции, толерантности, историю взаимоотношений народов СНГ, развитие идей Л. Н. Гумилёва, его жизненный и творческий путь.

Библиотечное сообщество Западно-Казахстанской области с особым вниманием отнеслось к фестивалю и приглашению НАБ РК принять в нем участие.

Наш интерес к конкурсу обусловлен двумя факторами. Во-первых, данью уважения к научному наследию Льва Гумилёва, превратившего евразийство в целостную научную теорию, его идеям диалога цивилизаций и культур, которые близки евразийским идеям Президента Н.А. Назарбаева. Во-вторых, особым географическим расположением нашего

региона. Западный Казахстан - это перекрёсток цивилизаций, регион деловых встреч и добрососедских отношений. Здесь особенно активно осуществляется деятельность, связанная с духовной и интеллектуальной интеграцией народов, укреплением гражданского мира и согласия, разумным использованием богатств природы.

В эпоху глобализации прослеживается общая мировая тенденция к интеграции не только в политике и экономике, но и в культуре, науке. Это не только веление времени, это, прежде всего, долг мыслящих людей совместными усилиями помочь государствам, народам Евразии объединить свои возможности для улучшения социального, экономического и культурного развития стран.

В конкурсе «Лучшая библиографическая работа» приняли участие 6 ЦБС районов нашей области и ЗКОНУБ им. Ж. Молдагалиева. Представлены были восемь работ на казахском и русском языках.

Дипломами фестиваля и ценными призами отмечены две работы специалистов районных библиотек: Таскалинская ЦБС издала справочно-библиографическое пособие «Чтобы свеча не погасла», которое кроме разделов биографического и научно-творческого содержания, включает словарь научных терминов, указатель Интернет – ресурсов, слайд-презентацию

«Лев Гумилев»; Жанибекская ЦБС представила две работы, интерес вызвал библиографический указатель «Еуразиялық кеңістік ойшылы».

В конкурсе также участвовали библиографические указатели специалистов Сырымской ЦБС «Талантты шығыстанушы», Жанибекской ЦБС «Лев Гумилев: гениальный мыслитель, великий Евразиец», Бокейординской ЦБС «Түркі әлемін зерттеуші», Жангалинской ЦБС

«Лев Гумилев – ғасыр жұлдызы», Чингирлауской ЦБС «Лев Николаевич Гумилев». Все материалы имеют информационное и просветительское значение, демонстрируют возможности использования компьютерных технологий, Интернет – источников.

Специальным дипломом и

ценным призом отмечена работа творческой группы ЗКОНУБ им. Ж. Молдагалиева. Это мультимедийный библиографический указатель «Река Урал: развитие евразийской интеграции» о международной историко-культурно-экологической экспедиции по реке Урал «По следам Валериана ПРАВДУХИНА».

Тема выбрана не случайно. В указателе данная историко-культурно-экологическая экспедиция рассматривается как направление евразийской интеграции, что определено Президентом нашей страны одним из приоритетов международного развития государства. Опыт подобной формы интеграции уникален.

Кроме того, в 2010 году Казахстан выступил с инициативой «Зеленый мост», способствующей продвижению межрегионального сотрудничества в области охраны окружающей среды между Европой и Азией. Основной ее целью является разработка планов перехода от нынешних традиционных моделей развития экономик к концепциям «зеленого» роста.

Важнейший объект международного экологического сотрудничества - река Урал, протекающая по территориям трех субъектов Российской Федерации (Оренбургская, Челябинская области и Республика Башкирия) и трех субъектов Республики Казахстан (Актюбинская, Западно-Казахстанская и Атырауская области).

С 1991 года Урал приобрел статус межгосударственной трансграничной реки. Экологические проблемы Урала чрезвычайно сложны и вызывают обеспокоенность специалистов, ученых, общественности многих стран. 3 июля 1997 года из Уральска по Уралу отправилась первая историко-культурно-экологическая экспедиция "По следам Валериана Правдухина", названная в честь певца Урала, незаслуженно забытого писателя, узника сталинских лагерей. В 2012 году было отмечено его 120-летие.

Валериан Павлович Правдухин был первопроектировщиком экспедиции. В 1929 году он организовал экспедицию, в которой участвовали Алексей Толстой, Лидия Сейфуллина и другие писатели. Организовав сплав по Уралу на лодках, Валериан Правдухин привлек внимание общественности к реке.

У истоков создания современной историко-культурно-экологической экспедиции - группа энтузиастов из Уральска, в числе которых депутат Мажилиса Парламента Елена Тарасенко.

За 16 лет экспедиция из скромного лодочного похода превратилась в солидное международное событие с участием известных ученых, депутатов Казахстана и России, общественных деятелей, писателей, краеведов, журналистов, спортсменов. Ее цель - привлечь внимание общества к экологическим, социально-экономическим и гуманитарным проблемам бассейна евразийской реки

Урал добиться их решения на межгосударственном уровне.

Библиографический указатель «Река Урал: развитие евразийской интеграции» - мультимедийный продукт. Презентация библиографического указателя выполнена с помощью современных программных средств, в форме вращающегося куба, грани которого являются страницами указателя.

Указатель содержит ссылки на 132 источника, из них 27 гиперссылок на полнотекстовые документы, включенные в библиографический указатель; 5 видеороликов о природе и обитателях реки Урал.

Видеофрагменты с выступлением Е. И. Тарасенко на открытии 16-й международной историко-культурной экологической экспедиции «Жайык-Урал-2012», посвященной 20-летию подписания договора о дружбе и сотрудничестве между Казахстаном и Россией, а также запись конференции

«Международная научно-практическая конференция «Трансграничный бассейн реки Урал: проблемы устойчивого развития и сохранения экосистемы», состоявшейся в г. Оренбурге и старт 16-й международной историко-культурной экологической экспедиции «Жайык-Урал-2012» 17 июля 2012 г.; 4 аудио-фрагмента, среди которых песня-гимн Приуралья «Ақ Жайық ару мекенім».

Библиографический указатель носит рекомендательный

характер, предназначен для самых широких кругов реальных и виртуальных пользователей библиотеки.

29 января 2013 года состоялась международная видео-конференция, посвященная подведению итогов фестиваля «Читающая Евразия» с участием представителей 12 городов России и Казахстана: Челябинска, Уфы, Омска, Астаны, Алматы, Павлодара, Костаная, Степногорска, Уральска, Талдыкоргана, Тараза, Экибастуза.

Нашу область представляли Западно-Казахстанская научно-универсальная библиотека им. Ж. Молдагалиева в номинации «Лучшая библиографическая работа» и библиотека средней общеобразовательной школы № 16 города Уральска в номинации «Лучшая творческая работа».

Широкое участие библиотек области в международном фестивале и результаты их деятельности являются несомненным профессионально-творческим успехом специалистов и верным пониманием просветительской ответственности современной библиотеки.

В эпоху глобализации прослеживается общая мировая тенденция к интеграции не только в политике и экономике, но и в культуре, науке. Это не только веление времени, это, прежде всего, долг мыслящих людей совместными усилиями помочь государствам, народам Евразии объединить свои возможности для улучшения социального, экономического и культурного развития стран

Основное направление – реабилитация и адаптация

Алмас МЫРЗАБЕКОВ,
специалист отдела информационно –
библиографической работы и тифлологии РБНСГ

Наш отдел является одним из ведущих отделов Республиканской библиотеки для незрячих и слабовидящих граждан, который ведёт сбор материалов, касающихся жизни и деятельности незрячих в сфере науки, педагогики, искусства, об инвалидах других категорий, а также информирует своих пользователей о современных достижениях тифлотехники.

Это единственный отдел в нашей библиотеке, где в наиболее полном объёме можно найти много материалов о незрячих нашей республики и ознакомиться с жизнью ветеранов Казахского общества слепых, которые стояли у истоков основания этой организации. Подборки всех этих материалов ведутся из периодических изданий и других источников. Также отдел пополняет свой фонд и за счет литературы рельефно-точечного шрифта и рельефно-графических рисунков, выписываемых из России, справочно – библиографическими изданиями, энциклопедиями, справочниками, изданными плоскочечатным шрифтом, тактильными книгами, которые подготовлены нашим отделом для людей с проблемами зрения из серии «Памятники истории и культуры Республики Казахстан в тактильных книгах». Они выполнены по программе «Культурное наследие» и являются ценными пособиями нашего фонда, так как помогают ознакомиться с историческими, современными памятниками и памятниками архитектуры и скульптуры Казахстана (включают в себя их макет, материалы

на казахском и русском языках, описывающие его рельефно – точечным, плоскочечным шрифтами и озвученную книгу).

В фонде отдела много материалов для педагогов специальных школ для детей с проблемами зрения, тифлологов, психологов, родителей, имеющих незрячих детей, незрячих массажистов, студентов. Таким образом, круг наших пользователей разнообразен и постоянно растет. При этом отдел не отклоняется от своей основной специфики - все материалы (библиографические, тематические, рекомендательные списки литературы, беседы, рекомендации, календари знаменательных и памятных дат и т.д.) готовит в двух шрифтах (рельефно - точечным и плоскочечным шрифтами) на казахском и русском языках. Также предоставляет различные материалы о жизни незрячих в газету “РБНСГ-ВЕСТИ” и в говорящую газету “Мой путь”, выпускаемых нашей библиотекой.

Отдел каждый год проводит работу по профессиональной ориентации в школе - интернате № 4 для слепых и слабовидящих детей имени Н. Островского. Это встречи с выпускниками школы, достигших определенных успехов в жизни, а также с организациями города, занимающимися проблемами людей с ограниченными возможностями. Целью этих мероприятий является оказание помощи в выборе профессии после окончания школы и в дальнейшем выборе своего жизненного пути.

Но на этом наше сотрудничество не заканчивается. Педагоги школы пополняют свои профессиональные знания работами отечественных и зарубежных тифлопедагогов, которые имеются в фонде нашего отдела.

Также при нашем отделе имеется кабинет реабилитации, призванный помогать людям, поздно потерявшим зрение. Реабилитация и адаптация людей с ограниченными возможностями всегда была и остаётся одним из приоритетных направлений в ра-

боте Республиканской библиотеки для незрячих и слабовидящих граждан.

В кабинете имеются различные тифлосредства, пособия, отвечающие современным требованиям. Это тактильная дорожка, сенсорная тропа, различные игрушки и приспособления, развивающие осязание как у детей, так и у взрослых, установлен тифлокомплекс, читающая машина, брайлевский принтер, т.е. оборудовано рабочее место для незрячего специалиста. В данное время я самостоятельно работаю на нем.

Для работы с нашими посетителями нужны люди с большим опытом работы, добрым сердцем, профессионализмом. Всеми этими качествами обладают специалисты нашего отдела Сушкова И. М., Даржанова Г. Т. и другие. Иминова М. Р., находясь на заслуженном отдыхе, всег-

БИБЛИОТЕЧНОЕ ПОЛЕ

да находит время для консультаций по обучению письму и чтению по системе Брайля.

Наше руководство, отлично понимая значимость современных технологий в жизни незрячего человека, постоянно содействует в приобретении новой техники, а основная задача наших специалистов - своевременно внедрять новейшие технологии, которые бы в малой или большой степени компенсировали зрение незрячего человека. Современные компьютерные технологии в жизни незрячего человека становятся его единым целым в трудовой деятельности и в личной жизни. Благодаря этому человек становится конкурентоспособным на рынке труда и полноценным членом общества.

Показателем уровня работы библиотеки являются посещаемость, обращаемость, читаемость и книгообеспеченность, которые рассчитываются специалистами при помощи определенных формул. Но есть еще один немаловажный критерий оценки деятельности библиотеки – это мнения пользователей.

Бибигуль ИСМАИЛОВА,
заведующая сектором библиотечного
маркетинга Акмолинской ОУНБ
им. М. Жумабаева

Библиотека глазами читателя

С целью исследования степени удовлетворения читательских потребностей, отношений читателей к библиотеке в АОУНБ им. М.Жумабаева было проведено социологическое исследование на тему «Библиотека глазами читателя». Перед специалистами было поставлено несколько задач - выявить место библиотек в жизни современного сообщества; проанализировать степень удовлетворенности разных групп читателей качеством библиотечного обслуживания; выявить основные требования и трудности, возникающие у пользователей, посещающих библиотеку и другие.

В результате анкетирования сложилась ясная картина читательских интересов и степень их удовлетворения, мнение о библиотеке, что позволило сделать определенные выводы и заключения.

В любом исследовании представляется важным знание социально-демографического состава изучаемого объекта, в данном случае читательской аудитории, ее дифференциация по таким показателям как, возраст, образование, профессиональная принадлежность, читательский стаж.

Как показало исследование среди взрослого населения более высокая читательская активность у женщин (77%). Самыми активными участниками исследования оказались читатели в возрасте от 20-30 лет - 51%, второе место занимает возрастная группа до 20 лет - 27 %, дальше от 30-40 лет - 8 %. Такое распределение респондентов по возрастам опровергает утверждение, что в библиотеку приходят, в основном, люди пенсионного возраста. Образовательный показатель наших пользователей - 27% читателей имеют высшее образование, 4% - средне-специальных.

Чаще всего в библиотеку приходят студенты (46%), они и составили почти половину опрошенных. На втором месте - преподаватели (22%). Читателей пенсионного возраста - 2%. Среди опрошенных преобладают те, кто посещает библиотеку каждую неделю (47%), практически каждый день (23%), каждый месяц (19%), и всего 1% посещают библиотеку несколько раз в год.

На вопрос: «Из каких источников Вы получаете информацию о литературе?» мы получили следующие ответы. На первом месте - каталог, электронный поиск (80%), на втором - рекомендация библиотекаря (37%), книжные выставки на третьем месте (22%), на четвертом - информация в СМИ (18%). Радует то, что в наше время когда телевидение и Интернет затмили чтение, все-таки библиотеки не утратили своей значимости.

Основные цели посещения библиотеки: поиск конкретного материала - 68%, для расширения кругозора - 38%, знакомство с новой литературой - 20%, поиск малоизвестной информации - 18%, услуги Интернета - 12%.

Ответы на вопрос: «Что Вас привлекает в работе библиотеки?» нас также порадовали. 59% респондентов ответили, что в нашей библиотеке хороший книжный фонд, 43% пользователей отметили высококвалифицированность сотрудников, готовых всегда помочь, 13% - возможность посещать мероприятия, проводимые библиотекой, 10% - доступ в Интернет, и лишь 4% указали возможность пообщаться по интересам. Следовательно, значимость общественных библиотек в глазах читателей очень велика.

Последний вопрос анкеты «Ваши предложения по улучшению качества и культуры обслуживания в отделах библиотеки» был открытым, и читатели в свободной форме высказали предложения по совершенствованию работы библиотеки. Пользователи нашей библиотеки предлагают побольше оказывать помощь в поиске информации, оградить читателей от массы ненужной атеистической литературы и пополнять фонд духовной литературой по исламу, проводить среди работников библиотеки мероприятия по изучению содержания поступивших новых книг для рекомендации читателям и многому другому.

Определенные выводы сделаны по результатам ответов на вопрос: «Вы любите самостоятельно выбирать литературу или предпочтаете совет библиотекаря?». 72% пользователей выбирают книги самостоятельно и 38% полагаются на рекомендации библиотечных работников. Можно сделать вывод, что сейчас подавляющее большинство граждан ориентируются в книжном мире, поэтому предпочитают выбирать литературу сами. То, что 38% прислушиваются к рекомендациям библиотекаря, говорит о его авторитете, о доверии и уважении читателей.

Успешная работа любой библиотеки во многом зависит от полноты представления фонда посредством каталогов, включая электронные. Современный читатель предъявляет обоснованные требования к полноте и точности библиотечных каталогов и оперативности поиска в них. 83% пользователей удовлетворены поисковыми возможностями электронного каталога, 13% - затрудняются ответить, и только 10% пользователей - не устраивают. Задав вопрос «При работе с электронным каталогом удовлетворены ли Вы консультацией библиотекаря?», мы узнали что 70% пользователей получают компетентную помощь, 18% пользователей иногда нуждаются в более конкретной помощи и только 5% пользователей не всегда библиотекарь оказывает должное внимание, что вызывает небольшую тревогу.

Востребованность библиотечными читателями, ее привлекательность зависит от качества и соответствия предоставляемых услуг

их ожиданиям. Несмотря на стремительное развитие информационных технологий, для всех групп читателей в библиотеке наиболее важна полнота книжного фонда. На вопрос «Соответствует ли книжный фонд библиотеки Вашим запросам и интересам?» 60% пользователей дали положительные ответы, 30% ответили, что частично и лишь 5% дали отрицательный ответ. Радует то, что наш фонд соответствует запросам и интересам наших пользователей и что мы можем обеспечить их необходимыми книгами и периодическими изданиями.

Видимо, изменения, произошедшие в стране, введение платных услуг в сфере образования и здравоохранения, заставляют людей с пониманием относиться к сервисным услугам в сфере культуры. 70% опрошенных ответили, что пользуются платными услугами нашей библиотеки. В основном это услуги по ксерокопированию - 61%, 15% пользователей услугами Интернета, 3% - информацией CD-диска, и только 2% - покупают учебную литературу и пособия, изданные библиотекой. Положительно относятся к платным услугам 61% пользователей, отмечая, что это гарантия сохранности фондов и их обновления. Бесплатное меньше ценится. Конечно, каждая библиотека должна уточнить спрос на платные услуги, продумать расценки, но генеральная линия выяснена. Открывается поле деятельности по продвижению идей, услуг и продуктов - как платных, так и бесплатных.

Что мешает нашим пользователям активно пользоваться услугами библиотеки? 69% пользователям - недостаток времени, 15% пользуются домашним Интернетом, 3% пользователей указали, что в библиотеке нет того, что им нужно и что, не очень комфортные условия для работы читателей и только 1% указали отсутствие потребности читать больше. Среди положительных аспектов следует отметить, что основная масса читателей довольна качеством выполнения информационных запросов и полнотой фонда библиотеки.

И на вопрос: «Какие дополнительные услуги Вы хотели бы получить в нашей библиотеке?» 37% пользователей ответили, что хотели бы, чтобы в нашей библиотеке были услуги буфета или столовой, 31% - курсы иностранных языков, 25% - предварительная подборка литературы по списку, 19% - индивидуальная информация по специальной теме, 16% - предварительный заказ литературы через Интернет, и только 1% - продление срока пользования литературой через Интернет.

Что на ваш взгляд необходимо изменить в работе библиотеки? Конечно, большая часть наших пользователей, 62% отметили - пополнение и обновление книж-

ного фонда, 23% - увеличение обслуживания, с применением компьютерных технологий, 22% - улучшение материально-технической базы и только 9% - расширение площади. Эти изменения сделали бы библиотеки привлекательными для многих новых читателей, способствовали хорошей организации досуга жителей, своевременному получению необходимой информации в современной форме.

Массовые мероприятия - это не только организация досуга читателей, но и форма рекламирования библиотечных услуг. И на вопрос «Какие мероприятия вы хотели бы посещать в нашей библиотеке?» 37% пользователей отметили мероприятия информационного характера, 37% - литературные, и только 13% - мероприятия развлекательного характера.

Также мы попросили наших пользователей отметить положительные аспекты работы нашей библиотеки. 55% пользователей отметили доброжелательную атмосферу в библиотеке, 42% - добросовестное отношение библиотекарей к своим обязанностям и 26% - большое количество разнообразных мероприятий.

Последний вопрос анкеты «Ваши предложения по улучшению качества и культуры обслуживания в отделах библиотеки» был открытым, и читатели в свободной форме высказали предложения по совершенствованию работы библиотеки. Пользователи нашей библиотеки предлагают побольше оказывать помощь в поиске информации, оградить читателей от массы ненужной атеистической литературы и пополнять фонд духовной литературой по исламу, проводить среди работников библиотеки мероприятия по изучению содержания поступивших новых книг для рекомендации читателям и многое другое.

В целом, работа нашей библиотеки, по ответам читателей, отражает запросы людей с разными потребностями и навыками работы с информацией. Желательно работать в этом русле с учетом современных технологий. В заключение можно сделать вывод, что результаты анкетирования вооружили нас информацией и поставили задачи, требующие решения на библиотечном уровне.

Жеткізген ИСИМОВ,
Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия
Ұлттық университеті Ғылыми кітапха-
насы директорының ақпараттық техно-
логиялар ісі жөніндегі орынбасары

Асханасыз үй іспетті, жоғары оқу орнын да көрікті кітапханасыз көзге елестету мүмкін емес. Келісті құрылып, соған қарай қолайлы орналасқан кітапхана - жоғары оқу орнының жемісті жұмысының негізгі алғышарты. Кітапхана кез келген мекеменің миы һәм жүрегі болуы міндетті, бұл оқытушы, студент және кітапханашының бірлесіп жұмыс жасауы үшін күн сайын кездесетін орны болуға тиіс, мұндағы қауым бірте-бірте білім-

БҮГІНГІ КІТАПХАНА — АҚПАРАТТЫҚ РЕСУРСТАРҒА ҚОЛЖЕТКІЗУ ОРТАЛЫҒЫ

ге, ізденуге, өз білімін жетілдіруге деген қажеттілікке тәрбиеленеді. Сондай-ақ кітапхана студенттер мен педагогтар үшін психологиялық жүктемеден арылатын кабинет болып саналуы керек. Әрине, ең алдымен, кітаптар, содан кейін сол кітаптардың көмегімен алған білім бізге көмекке келеді. Адам өміріндегі кітаптың ролі мен орны туралы мақал-мәтелдер, көркем ойлар көп айтылған. Кітап бізге бақытты балғын шағымызда кездеседі, кеш сайын ертегілерімен елітіп, жастық өмірге жол ашады. Есейген сайын адам баласы ақылды кеңесшісі әрі досы ретінде кітаппен байланысын тереңдете түсуі тиіс.

Абсолютті ақпараттық кеңістікте адамзаттың ақпаратқа қолжеткізумен, сондай-ақ ақпаратты пайдаланумен байланысты қажеттілігі де өзгеріске ұшырайды. Бұл ретте білім алу көздерінің бірі - жоғары оқу орнының кітапханасы. Ал бүгінгі жоғары оқу орны-

ның кітапханасы бұдан бірнеше жылдар бұрынғы кітапханалардан мүлдем бөлек. Кітапханалардың құрылымы және қызметімен қатар, жұмыс технологиясы, ақпараттық ресурс түрлері мен қызметкерлерді дайындау деңгейі де өзгерді. Дәстүрлі кітап қорларынан бөлек, электронды жеткізгіштерге арналған басылымдар қоры, толықмәтінді қашықтағы ресурстар қоры пайда болды. Стандарттық және кәдімгі каталогтарды кеңейтілген іздестіру жүйесімен келген электронды каталогтар алмастырды, бұл тақырып бойынша әдебиеттер іздестіруді айтарлықтай жеңілдетіп, оқырманның/пайдаланушының ізденіп отырған нысаны туралы толық ақпарат алудағы уақытын қысқартты.

Жоғары оқу орны кітапханасының негізгі міндеті жоғары оқу орны қызметінің стратегиялық жоспарларын ұйымдастыру үшін жаңа әрі қажетті ақпаратпен және оқу-ғылыми процесстермен қамтумен түйінделеді. Аталған міндеттер жоғары оқу орны мен мынадай білім беру процесстерімен қамтуға тиіс кітапхананың арасындағы интегралды ақпараттық байланыс аясында ғана жүзеге асырылуы мүмкін:

- ақпаратқа қолжетімділік;
- ақпараттық қызметтердің сапасы мен формасының көп түрлілігі;
- қолжеткізген ақпараттардың толық, оперативті әрі шынайылығы;
- қолжеткізген ақпараттың қарапайымдылығы.

Сондықтан жоғары оқу орны кітапханасының ақпараттық-басқарушылық ролін күшейту, оқу процесі мен қағаз немесе электронды жеткізгіштер арқылы білім көздерінен білім алу процесстерінің өзара байланысын белсендіру - бұл бүгінгі кітапхананың маңызды құраушысы.

Бүгінгі жоғары оқу орнының кітапханасы оқырманға қажетті ақпаратты алып, оны сақтайтын кеңістік, сондай-ақ оқырманның инновациялық ой-өрісін қалыптастыруға арналған білім беру жүйесі ретінде қарастырылуы керек. Ал қазіргі кітапханашыларды оқыту нақты кітапхананың локальді (жеке) қорындағы білімге емес, ақпараттық желідегі құжаттарды іздестіру не талдау тәсілдеріне деген білімге бағытталуы тиіс.

Бүгінгі таңда кітапханаларда жоғары оқу орындарының оқытушы-профессорлар құрамының электронды ресурстары есебінен құрылған электронды кітапханалық жүйеге, сонымен бірге қағаз түріндегі ақпарат жеткізгіштерді цифрлайтын сан түрлі баспаларға барынша назар аударылуда. Сондай-ақ бір профильді жоғары оқу орындары арасындағы электронды кітап алмасу кең таралған - бірегей ақпараттық кеңістіктегі электронды ресурстарды тоғыстыру жұмысы жалғасын табуда.

Ақпараттық дәуір өлеуметтік желінің салдары секілді кітапханалық электронды ресурстарды дамыту мен жетілдіруде басты рольді иелейді - «кітапхана» атауымен әр алуан топтар құрылып, қайырлы да қолайлы істерді қатар жүргізетін студенттер, айталық, «в контакте» желісі, осы әдіспен кітапхананың ақпараттық және қағаз контентін түгелдей білуге болады. Сонымен қатар, смс-хабарламалар арқылы қарым-қатынас жасай отырып, оқырман/пайдаланушылар біліктілік анықтамасын - «виртуалды анықтаманы» алу мүмкіндігіне ие болады. Дәстүрлі көрмелер де виртуалды деп танылды.

Жоғары оқу орнының кітапханасы жаңа технологияға қарай көшу процесінде жоғары білімді жетілдіру тенденциясын ескеріп, осы процессте белсенді ұстанымда болуы керек. Жоғары оқу орны кітапханасын жетілдірудің жалпы курсы негізінде ақпараттық ресурстарға қолжеткізу үшін заманауи технологияларды пайдаланудағы перспективтік нұсқалардың біріне электронды кітапханалар жататынын есепке ала отырып, оны өзірлеуге тура келді. Электронды кітапхана - бұл берілген мәліметтерді ғаламдық желі арқылы кейінгі тұтынушыға дейін қолайлы жағдайда қолжеткізілген электронды құжаттардың сан түрлі топтамасын сеніммен сақтауға өрі тиімді

пайдалануға мүмкіндік беретін ақпараттық жүйе. Бұл - компьютерлік ақпараттық технологияларды енгізу және солардың негізінде кітапханалардың толық құқылы қатысушы ретінде бірегей ақпараттық кеңістікке кірістірілуі.

Сонымен, кітапхана қызметінде болатын бейнебір құбылыс: дәстүрлі кітапхананы электронды кітапхана алмастырады, ал кітапханашының орны дербес компьютердегі бағдарламалық қамту мен оқырман/пайдаланушының ақпараттық мұқтаждығын меңгерген виртуалды кітапханашыға бұйырады, сондай-ақ ол алып ақпараттық кеңістікте, соның ішінде өзінің кәсіби саласында бағдарлай білетін, мобилді әрі білікті маман болуы тиіс. Оқырмандардың басым бөлігі пайдаланушы болып танылса, кітаптар электронды түрге көшті. Бұдан әрі кітапты тапсырыс беру арқылы электронды-кітапханалық жүйенің қай-қайсысынан да бірдей бағаға сатып ала аламыз.

Сонымен, кітапхана жоғары оқу орнының қосалқы жүйесі ретінде жоғары білімнің адекваттық жаңа талаптарын, мазмұн-міндеттерін түрлендіретін ашық жүйеге айналды. Сондай-ақ оқу-әдістемелік жұмыста жаңа жоспарлармен және бағдарламалармен таныстыруда жоғары оқу орнының әрбір оқытушысы қағаз немесе электронды форматтардағы жеке ереже негізінде кітаппен қамту туралы мәліметтерді меңгеруге міндетті, ең маңыздысы, оқу процесстерін жеңілдетіп және сабаққа дайындалу уақытын қысқарта отырып, қажетті материалдарды меңгеру немесе тауып алу тәсілдерімен студенттердің танысуына мүмкіндік жасауы керек.

«Ақпарат» және «мобилділік» қазіргі қоғамдағы оқу-білімнің екі бірдей құраушысы ретінде оқытушы мен студенттің, жоғары оқу орны мен кітапхананың өзара оқу процесстеріндегі байланыстарын көрсетуі керек, өйткені ғылыми кітапхана - бұл кез келген жоғары оқу орнының «көркі».

Сонымен, жоғары оқу орнының кітапханасы ақпараттық орталыққа, белгілі бір стандарттарға сай жазылған ақпараттық ресурстардың барлығын абоненттің қолданысына ұсыну арқылы тұтынушы мен ақпарат өзірлеуші, ақпарат пен кафедра, ақпарат пен пайдаланушы арасындағы төрешіге айналды.

АУЫЛ КІТАПХАНАСЫ

Бірде бізге мұнайлы Маңғыстау облысының Түпқараған ауданына қарасты Ақшұқыр ауылына арнайы сапарлатудың сәті түсті. Мақсатымыз – алтын бесік – Ақшұқырдағы кітапхананың жай-күйімен жете танысып, әдістемелік көмек көрсету әрі әріптестерді ҚазҰЭК порталының жұмысымен таныстыру. Ақшұқыр Ақтау қаласынан он жеті шақырым қашықтықта, Каспий теңізінің жағалауына жақын орналасқан екен. Ақшұқыр – Түпқараған ауданындағы ірі елді-мекеннің бірі. Ауыл тұрғындарының саны – 6630. Ауылда қазіргі таңда ауыл шаруашылығымен айналысатын «Жайлау» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі, жазушы, драматург Маршал Әбдіхалықов атындағы орта

Айнагүл МЕКТЕПОВА,
ҚР Ұлттық академиялық кітапханасы
Кітапханаларды дамыту орталығының өдіскері

БІР АУЫЛ, КІТАПХАНА, КІТАПХАНАШЫ

мектеп бар. Сонымен қатар, әкімшілік, байланыс бөлімі, отбасылық амбулатория, коммуналдық шаруашылық мекемесі, «Газ аймақ мекемесі», төрт балабақша, ауылдық мәдениет үйі де қызмет көрсетеді.

Анығында, Ақшұқыр өте көркем, қазіргі заманға қарай дамып келе жатқан келісті келбетімен көз тартты. Біз ауыл орталығындағы кітапханаға бет алдық.

Мәдениет үйінің екінші қабатына қоныстанған кітапхананың негізі 1954 жылы қаланыпты. «Жол картасы» бағдарламасымен 2009 жылы кітапханаға күрдәлі жөндеу жұмыстары жүргізілген. Бүгінгі күні 1000-ға жуық оқырманы бар кітапханада штат бойынша бір ғана қызметкер еңбек етеді. Гүлфира Чаханованың мамандығы жоғары білімді педагог, бірақ кітапхана саласында жеті жылдан бері қызмет істеп, осы жұмыстың қыр-сырын меңгеріп алған.

Мемлекеттік тапсырыспен келіп түскен жаңа кітаптар аудандық кітапхана арқылы ауыл кітапханасына мезгілінде жеткізіледі. Түпқараған аудандық ОЖК-не қарасты сегіз кітапханаға Мемлекеттік тапсырыс, «Мәдени мұра» бағдарламасынан басқа жергілікті бюджеттен кітап қорын толықтыруға 1,5 млн. теңге көлемінде қаржы бөлініпті. Мұнымен қоса, 650 мың теңге мөлшеріндей қаржыға жыл сайын 30-ға жуық аталымдағы баспасөзге де жазылып отырады. Қазіргі кездегі кітапхананың кітап қоры 13 мыңнан асып түскен.

Аудандық ОЖК-нің директоры Әсем Мұқанқызы кітапханадағы аймақ туралы «Түбек тұнған шежіре» атты кітап көрмесіне шолу жүргізе отырып, «Қарашаңырақ» кітабына тоқталып өтті. Ауданның 20 жылдығына арнап жазылып, жарық көрген (2011 ж.) кітапқа редакция алқасы ретінде өзінің де атсалысқандығын айтып, өңірлік өте құнды кітаптарды көрсете келе, болашақта бұл кітаптарды ҚазҰЭК порталына қоюға беретіндігін жеткізді.

Ақшұқыр ауылдық кітапханасының қызметкері тұрғындарға сапалы қызмет көрсету, әдебиеттерді насихаттау, заман талабына сай ақпараттық технология мүмкіндіктерін пайдалану арқылы оқырмандар сұранысын қанағаттандыруда.

Ақшұқыр ауылдық кітапханасы қазіргі таңдағы ауылдық үлгілі кітапханалар қатарынан саналады. Кітапханада компьютер, принтер, көшірме аппараттар, телефон, телефакс, сканер аппараттарымен қатар, модем жүйесі арқылы интернетке ену мүмкіндігі жолға қойылған.

2009 жылдан аудандық кітапхана кітапханалық қызмет түрлерін автоматтандырып, «РАБИС» бағдарламасын іске қосса, бұл қызмет 2012 жылы модем арқылы Ақшұқыр ауылдық кітапханасына да келді. Түпқараған аудандық орталықтандырылған кітапханалар жүйесіне қарасты кітапханалардың барлығы библиографиялық сипаттаманы бір локалды жүйе арқылы алып, жұмыстары жемісті түрде жалғасын табуда.

Сонымен бірге, кітапханаға оқыр-ман тарту, оқуды насихаттау мақсатында жыл сайын сан түрлі іс-шаралар ұйымдастырылып келеді. ҚР Президентінің жыл сайынғы халыққа Жолдауымен таныстыру, жергілікті ақын-жазушылардың шығармаларын насихаттау, «Бір ел – бір кітап» акциясы шеңберіндегі және басқа да мәдени шараларды ұйымдастырып, ауыл тұрғындарының ақпараттық мәдениетін көтеруге қолдау көрсетуде.

Нақты айғақ – жыр әлемінде құйрықты жұлдыздай жарқ етіп, ағып өткен асқандарын иесі Т. Айбергеновтің туған күні қарсаңында «Мен марттағы найзағай күркірімін» тақырыбымен өткізілген поэзия сағаты. Сол кеште оқырмандар назарына «Сағыныштан жаратылған ақын» атты кітап көрмесі ұсынылып, «найзағай отындай жарқылдай келген ақынның» жырларын жиналғандар зор ынтамен оқып, жатқа айтты.

Көркем әдебиетті насихаттау мақсатындағы «Бір ел – бір кітап» акциясы аясында О. Бөкей шығармаларын жоғары сынып оқушылары мәнгерлеп оқып, сайысқа түсті. Кеште «Алтайдың ақиық ұлы» атты кітап көрмесі ашылып, О. Бөкейдің өмірі мен «Еркіндігін аңсаған Кербұғы» тақырыбымен шығармашылығы таныстырылды.

Салыстырып қарасақ, Ақшұқыр кітапханасының жай-күйі көптеген ауыл кітапханаларынан көш ілгері тұр. Бірақ, бұл жерде де «сырты жылтырдың бәрі алтын емес» дегендей, шешімін күткен мәселелер жетерлік. Айталық, ауылдық кітапханада жаңа ақпараттық технологияларды игеру және ресурстық базаны нығайту бағытында жұмыс істеу қажеттілігі, кадр өлеуетін арттыру, кітапхана қызметкерлерінің біліктілігін көтеру және жаңа талаптарға бейімдеу мақсатында ауыл кітапханашысын курстарға қатыстыру сияқты мәселелер әлі жолға қойылмай отыр.

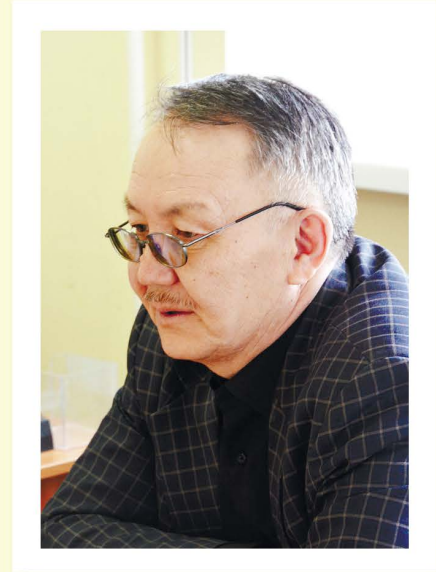
Екінші мәселе, бір ауылда – бір кітапхана, бір кітапханашы. Жоғарыда аталғандай, алты мыңнан аса тұрғынға бір ғана кітапханашының қызмет етуін қалай түсінеміз?!

Ал ауыл тұрғындарын рухани сусындатуда Ақшұқыр ауылдық кітапханасының келешегіне күдікпен емес, керісінше зор сеніммен қарауымыз қажет.

Қазіргі е-үкімет, қашықтан құжаттарды электронды жеткізу қызметі мейлінше қолданысқа кіріп, кітапхана арқылы іске асырылып жатса, халықтың да кітапханаға деген қызығушылығы арта түспей ме?!

Үшінші бөлімдегі Тарих&Тұлға айдарымен берілген тарихшы-ғалым Ж. Артықбаевтың "Абылайхан — ерлік дәуірінің ерен тұлғасы" тақырыбындағы зерттеу-мақаласы да оқығанға ой салады. "Пәлсапа тамшыларында" Ақым қажының "Сейфүлмәлік" қиссасына қатысты тың деректер ұсынылды.

Жамбыл АРТЫҚБАЕВ,
Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия
Ұлттық университетінің профессоры,
тарих ғылымдарының докторы

АБЫЛАЙ ХАН – ЕРЛІК ДӘУІРІНІҢ ЕРЕН ТҰЛҒАСЫ

Жыл басында
ҚР Ұлттық
академиялық
кітапханасында
даңқты қолбасшы,
дарынды дипломат
Абылай ханның
300 жылдығына
арналған «Елдікті
аңсаған ер Абылай»
тақырыбында кітап
көрмесі ашылды.

Қазақ тарихының өрлікке толы кезеңдерінің бірі – XVIII ғасыр. Ғұлама ғалым Ш. Уәлихановтың бұл дәуірді өрлік ғасыры атағаны да сол себепті болар. Өкінішке орай, Советтік тарихнама мен әдебиет бұл кезеңді тек «Ақтабан шұбырындымен» ғана байланыстырып, «Елім-айлап» жылаумен, гөй-гөймен болды, сол кездегі саясатқа біздің өрлік дәстүрлеріміз үндес келмеді. Оның үстіне өрлік дәуірінің басты оқиғаларын зерттеу және көпшілікке таныту, сол дәуірдің қаһарманы Абылай ханның өмірбаяны, сыртқы саясаттағы сайыпқырандығы мен өрлік істерін еске түсіру, оның жанындағы ірі мемлекетшіл тұлғаларды дәріптеу қазақ есіне Тәуелсіздікті түсірер еді.

Қазіргі таңда тарихқа деген көзқарас та өзгеріп келеді. Төл тарихымыздың тұжырымды жүйесі әлі қалыптаспағанымен, «Қазақ ССР тарихы» аталатын Советтік тарихнама салып берген күре жол мен тұжырымдамаларға бағыныштылықтан шыға бастадық. Ендігі мақсат – қазақ тарихын қалпына келтірудің, қазақтың жасампаз және жауынгер рухын оятудың бір жолы осы күнге дейін тасада қалып келе жатқан ұлы тұлғалардың өмірін жаңғырту әрі қазақ шежіресінің деректеріне көбірек көңіл бөлу.

XVIII ғасыр десе, Абылай аты айрықша аталады. Бұл дәуір туралы толғаған том-том туындылар жазылды. Осыған қарамастан көпшіліктің көкейінде өлі де дұрыс шешімін таппаған сұрақтар бар. Айталық, Абылай ханның шыққан тегі, «Сабалақ» атануы, Қызылжардағы «Абылайдың ақ үйі», туған жылы және дүниеден өткен жылы.

Естеріңізде болса, бұдан бірнеше жыл бұрын өсімдері өлге бөлгілі екі журналист Жақсыбай Самрат пен Зарқын Тайшыбай «Абылайдың ақ үйі» туралы дауласты. «Егеменді Қазақстан» қолдаған облыс өкімі Тайыр Мансұров қуаттаған Жақсыбай жеңді, бірақ дау қалды. Осыған байланысты «Түркістан» газеті «Тарихшы ғалымдарымыз қайда? Екі жақты дауластырып қойғанша, төрелігін айтып, дұрысқа нұсқамаушы ма еді?» деген әңгімені тағы көтерді. Жасыратыны жоқ, бізде бұл кезеңді жете зерттеген тарихшылар нөкен-саяқ, екіншіден тарихшы, журналист және жазушылар батыл көтеретін мәселеге бірден кірісе қоймады, өйткені ғылыми пікір айту үшін бұлтартпас дәлел керек.

Абылайдың атасы Қанішер Абылай деады...

Қанішер Абылай (XVII ғ.соңы мен XVIII ғ. басы) – Қазақ хандығының ішкі және сыртқы саяси өмірінде орны өлеулі сұлтандардың бірі. Арғы тегі Жошы тұқымынан, яғни қазақ хандары шыққан алтын өзекпен жалғасады. Қазақ хандығын құрушылардың бірі – Орыс ханның шебересі Кіші Жәнібектің тоғыз ұлы болған, соның бірі – Жәдік. Жәдіктің ұлы Шығайдан бастап Қазақ хандығының үлкен хандары осы Жәдік тұқымынан сайланып отырды.

Шығайдан Есім, одан Салқам Жәңгір, одан Әз Тәуке мен Уәли-Бақы. Осы Уәли-Бақы деректерде «Абақ», «Аула» атауларымен кездеседі де біздің тарихшыларды шатастырады. Уәли-Бақы – Әз Тәуке ханмен ағалы-інілі туыс, әкелері бір, аналары бөлек. Мәшһүр «Салқам Жәңгірдің екінші қатыны Ғайша ханым – Қатағанның ханы Тұрсынның қызы. Мұнан туған –Уәлибақы» дейді. Уәли-Бақыдан «Қанішер» атанған Абылай сұлтан, одан Көркем Уәли, одан Әбілмансұр, яғни өзіміздің Абылай туады.

Абылайдың атасы әуел баста «Абылай-Жолбарыс» атанған, оның «қанішер» атануына, шежіре деректеріне қарағанда, Қайып ханды өлтіруі себеп болған Қайып та – Есім ханның тұқымы. Насабы: Есім хан одан Сырдақ сұлтан, одан Қысырау-Датқы, одан Қайып хан. Қайып хан – Әз Тәукенің жанында жүріп көтерілген сұлтандардың бірі. 1715 жылдың

жазында Әз Тәуке хан қайтыс болғаны деректерден белгілі. Осыдан кейін ұлы ханға ас беріліп, ел ағалары енді үлкен хандыққа Қайыпты дұрыс көреді. 1715 жылы Ресейге, Түркияға, Бұхарға аттанған қазақ елшілері Қазақ ордасында хан тағына Қайыптың отырғанын растайды. Қазақ мұрагерлік тәртібі бойынша билік ағадан ініге өтеді. Бірақ Қайып өзіне жүктелген міндетті орындай алмады, билік жүйесі өлсіреді. 1717 жылы Аягөз өзені бойында Қайып хан мен Әбілқайыр сұлтан отыз мың қолды бастап барып қалмақтан оңбай жеңілді. Қайып Түркістанға екі нөкерімен қашып келді, одан кейін қалмақтар дөңдеп Арыс, Бөгең, Шаян өзендеріне дейін келіп қазақты тағы да жаулады. Кейбір деректерге қарағанда хан билігін босатып алған Қайып Ресей көмегіне арқа сүйенбекші болады. 1716 жылы Тобыл қаласына келген Қайып ханның елшілері Байдаулет пен Бекболат егер орыс әскерлері қолдаса 30 мың әскермен қалмақты шабуға дайын екенін жеткізеді. Осы кездесуден кейін Түркістанға келген Никита Белоусов елшілігі Қайыпты көмектің болатынына үміттендірген сияқты. Ал Қайыптың 1717 жылы қалмақты Жетісудан бастап шаппай, Балқашты айналып барып Аягөз түбінен іздеуі түсініксіз болып қала бәрмек.

Екіншіден, қалмақпен соғыстағы жеңілістерден кейін елдің біразы Қайыпты тастап Түркістаннан Арқаға қарай көшеді. Бұл да қазақ дәстүрінде бар. Елмен санаспаған хандарды тастап көшіп кету бұрын да болған, бірақ бұл жолы Қайып Қазан губернаторы Петр Салтыковқа «от такого калмыцкого разорения остальные уходцы прижались к Вашему владению, и они бедные и убогие люди ...попадутся к вам в руки, и их прикажите казнить смертию без остатку...» деп жазады. Әрине, бұл хаттардың мазмұны хан сарайындағы адамдар арқылы Қайыпқа наразы топқа бірден жеткені анық. Осылайша, 1718 жылы Абылай-Жолбарыс Орта жүз батырларының қолдауымен Қайыпты Түркістанда өлтіреді де «Қанішер Абылай» атанады. Екеуінің арасында бас араздық бұрын болмаған. 1717 жылы Түркістанға Қазаннан келген Ф. Жилин бастаған елшілік Абылай сұлтанның үстінен арыз айтады. Елші арыз жазғанда «Қарнақ қаласында Қайып ханның інісі Абылай сұлтан үш мылтықты оқ дәрісімен алып қойды» дейді. Қарнақ қалашығында Түркістанға келген елшіліктердің адамдары орналасады. Түркістан мен Қарнақ арасы 25 шақырымдай. Қазақ саяси өмірінде өз ханын өлтіру – өте сирек болатын оқиға. Көшіп кететін жағдаяттар болған. Сол себепті Қанішер Абылайға Сырдақ сұлтанның тарайтын төрелер де,

Салқам Жәңгірдің өзге тұқымы да наразы болады. Қазақ ортасында қалу қауіпті болғандықтан, Қанішер Абылай өзінің жанындағы төлеңгіттерімен, отбасын алып Үргенішке Хиуа хандығына қарай кетеді.

Абылайды ертіп келген Ораз аталық кім?

Ораз аталық – Қанішер Абылай тұсынан бастап осы әулетке қызмет жасаған тұлғалардың бірі. Кейін Көркем Уәлиге қамқор болып, ол Үргеніште өлгенде оның баласы, өзінің тәрбиесіндегі Әбілмансұрды алып қашып Қазақ Ордасына келеді. Мен Көкшетау маңында ескі сөзден хабары бар қариялармен осы тақырыпта әңгімелестім, бәрі де Ораз аталықты «жаугершілікте Абылайды жерошаққа тығып аман алып қалғандығын айтты». Қазақтың тарихи романдарында Ораз аталықты Абылай өлтірген-мыс деген әңгіме бар, бұл ешқандай шындыққа сай келмейді.

«Аталық» сөзі – сол заманда биік лауазым, мемлекеттік қызметкер. Шешіп айтсақ, аталық – хандардың ақылшысы, елшілік қызмет атқарушы, ханзадалардың тәрбиешісі. Өзі үшін жанын қиып, етектен қан көшіп Үргеніштегі қырғыннан алып қашып келген қамқорын, ақылшысын Әбілмансұр қалай өлтіреді? Бұл – жазушылардың кейде бір қиялға беріліп, күшті образ жасау мақсатынан шыққан жорамал. Ораз аталық жасы жетіп Көкшетауда, хан ордасы атанған Қызылағаштан он бес шақырым жерде өз ауылында, бала-шағасының алдында қайтыс болады. Ертеде ол жер «Оразбұлақ», «Аталықтың ауылы» аталған екен, қазір «Қарабауыр» аталып кеткен Бурабайдан тым алыс емес, таудың теріскей жағына ассаңыз, 20-25 шақырым. Абылайдың тұқымы «Бабамның ауылы», «Бабамның жұрағаты» деп қастерлесө керек. Бұл сый Абылай тұсынан басталып Кеңес үкіметі орнағанға дейін жалғасқан.

Осыған байланысты бір мәселені ашып айтпасақ болмайды. Қазақ мемлекеттік-саяси құрылымында айрықша орын алған «аталық» институты хандық билікпен бірге ел жадынан ерте өшті. XIX ғасырдың басында-ақ «аталық» сөзінің мән-мағынасы қазақ үшін түсініксіз дүниеге айналды, сол себепті ауызша шығармаларда да, жазба шежіреде де түсінбеушілік кездесе бастайды. Егер біз XVII-XVIII ғасырлардың деректерін қолға алсақ, сол дәуірдің тарихын тіпті басқаша елестеткен болар едік. Салқам Жәңгір тұсында хан сарайында қызмет атқарған Арыстан аталық Әз Тәукені тәрбиеледі, Арыстан аталықтың ұлы Барқы аталық Әз Тәукеден туған

Болат, Сәмеке сияқты хандардың тәрбиешісі болды, Барқының ұлы Нияз аталық Әбілмәмбеттің тұсында бүкіл Сыр өңіріне билігі жүріп тұрды. Нияз аталықтың 1740 жылы Әбілмәмбет хан, Абылай сұлтанмен бірге Орынборда генерал-лейтенант В. Урусовпен кездескені белгілі. Деректерде «Потом пошли в кибитку и идучи вступил с генерал-лейтенантом в речь киргиз-кайсацкой Средней Орды знатнейший старшина Нияз-батыр, о котором известно, что он во время Шемяки-хана в Туркестане великую силу имел, а по смерти его Туркестаном управлял и Абулмамет-хана на ханстве утвердил. Оной Нияз-батыр присмотрен по азиатскому обыкновению весьма неглупым человеком и примечено, что он пред всеми старшинами большого преимущества требовал» делінеді. XVII ғасырда елшілік қызметтерге Арыстан аталық ұлы Тантай батыр жүрді. Аталықтардың тағы бір әулетінен Құлтабай аталық, оның ұлы, атақты елші Тайқоңыр шықты. Санай берсек, толып жатқан тарихи тұлғалар осы аталық әулеттерімен байланысты.

Абылайдың «Сабалақ» атақты туралы

Қазақтың ауызша дәстүрі жас сұлтанды киімінің жалба-жұлба, шашы өскең, ұсқыны нашарлығына қарап Төле би «Сабалақ» атаған деген жорамалды ғана біледі. Мәшһүр «Абылай он екі жасар бала күнінде Оразаулық (аталық) деген сарт бар, екеуі Түркістан шаһарына келіп, Әбілмәмбет патшаға қызметкершілік қылады. Ол жерде орнығып тұра алмай, Ұлы жүз Үйсін Төле бидің түйесін бағып жүреді. Онда да байырқаланып тұра алмай Сарыарқаға шығып, Атығай-Қарауыл деген елдің ішіне келіп, Дәулеткелді байдың жылқысын бақты. «Атың кім?» деп сұрағанға: «Атым Сабалақ» депті» дейді. Бұл – тек тым әсіреленген, қара халықтың өзінің түсінігіне ыңғайлаған жорамалы.

Абылайдың азан шақырып қойған аты – Әбілмансұр. Ресей мұрағаттарында да «мусульманское имя Абель-Мансур» деп жазылған. Ораз аталық Үргеніштегі қырғыннан кейін Әбілмансұрды Түркістанға алып келгені жоғарыда айтылды. Анығында, аталық ханзаданың қауіпсіздігін ойлап, оны төрелердің қолына емес, қара қазақтың басшы азаматтарының бірі Төле биге апарып тапсырады. Қазақта ертеде көк қайтару деген жазылмаған ереже болған, төре тұқымдары арасында ол ереже тіпті қатал екені анық. 1748 жылы Әбілқайырды өлтіргеннен кейін Қырық сан Барақ сұлтанның жанын

қоярға жер таппай қалмаққа қашпақ болған әрекеті, ақыры Қарнақта екі ұлымен бірге у беріп өлтірілгені бірімізге белгілі емес пе?

Төле би ханзаданы жауларынан жасырып елден жыраққа түйешілері мен жылқышыларына қосып жібереді. Ол кезеңде жылқышылық қазақтың жауынгерлік мектебі есебінде. Бәзбіреулер жазып жүргендей қазақта арнайы әскери мектеп болған жоқ. «Сабалақ» – Әбілмансұрдың осы кезеңде алған бүркеншік есімі. Қанішер Абылайдан қалған жалғыз тұяқты сақтаудың басқа амалы болмаған сияқты. М. Ж. Көпейұлының шәжіресіне қарағанда Әбілмансұр туралы Бөгенбай батыр мен Бұқар жырау да білген «Абылай хан» дастанында «Бір күні жылқы ішінде отыр өді, Екі бараң, бір қызыл атты көлді, Сөйтсе олар – Қанжығалы қарт Бөгенбай, Көліпті Төле бидің ауылын сұрай» делінеді. Төле би Әбілмансұрды мақтап «қас төренің қалыбы өкең, патша ізетті өкең» деп қазақтың үш кемеңгері жас ханзаданың одан әрі тәрбиесімен айналысады. Ол кезең – қазақтың бірлігі бұзылып, жан-жақтан анталаған жау қасқырдай тартып жатқан «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама» заманы. Қазақ мемлекетінің болашағын ойлаған азаматтар төре тұқымынан өлдің басын құрап, үш жүздің атының басын бір кезеңге жеткізетін тұлға іздейді. Әбілмансұр ел алдындағы жауаптылықты он екі жасынан бастап арқалап өсті дөуге болады.

Төле бидің кейінгі Абылайдың қамқоршысы – Дәулетбай. Ол кім?

Дәулетбай туралы орыс-қытай деректерінде ешқандай мәлімет жоқ. Сондықтан болар, біздің зерттеушілер де ешқандай пікір білдірмеген. Қазақ шәжіресі болса, «Ақтабан шұбырындыдан» кейін Абылайдың көліп паналайтын осы байдың атын бірде «Дәулеткелді», бірде «Дәулетбай» дейді. Өткен жылы осы мәселенің анық-қанығына жету үшін жаныма Жақсылық Мағауин есімді азаматты өртіп алып Көкшетау маңын араладым.

Абылайдың қамқоршысының аты – Дәулеткелді емес, Дәулетбай. Ұрпағы Жаман Жаңғызтаудың баурайындағы Өскен ауылында тұрады. Дәулетбай ішінде аталарынан аз-кем сөз ұстап қалған Қалитай ақсақалдың әңгімесіне қарағанда «Абылай хан Төле бидің қолында жеті жыл мекен еткен, содан бір нәрседен сезіктеніп осы жаққа қашады. Арқаға келгенде Дәулетбайдың бас жылқышысына кездесіп, сендерге жұмыс істейік деп келіскен екен».

Дәулетбайдың ауылына Абылайды кім бағытта-

ғаны ақсақалдарға белгісіз. Енді Дәулетбайға келсек, ол – Қарауыл ішінде Жақсылық атадан «бір құлақ» Қалдаман деген батырдың баласы. Қалдаманның «бір құлақ» аталатын себебі, ол заманда қазақ жылқыны Омбы жақта Үлкен Қара ой, Кіші Қара ой деген жерлерге қыстатады екен дейді ақсақалдар. Сол жақта жылқы қыстатып жүргенде үлкен бір төбелес болып, осы тартыс үстінде Қалдаманның малақайы ұшып кетіп, содан бір құлағы үсіп кеткен. Осылай, «бір құлақ» атаныпты. Қазақ сол дәуірде Ібір-Сібірдің ішіне өндей кіріп, Құлындыда жылқысын өмін-өркін жайлатқаны – тарихи шындық. Сондай-ақ қазақтың төбелессіз жүрмегені де жасырын емес.

Қойшыбай ақсақалдың айтуынша, «бір құлақ» Қалдаман Қара ойда бір бай жөсір өйөлге аяқ салып, одан бір ұл туып, сол бала кейін әкесін іздеп келеді. Бәйбіше жатсынбай «дәулетім келді» деп қарсы алып, содан Дәулетбай атанып кеткен-мыс.

«Осы Дәулетбайға заманында жеті мың жылқы біткен екен Жаман Жаңғызтау маңында Сасықкөл деген көл бар, сол көлге Қамсақтыдан шыққан Қарасай құяды. Жылқыны суаруға алып келіп, Сасықкөлге жапқанда бір тесік қалса бай: «Әй, балалар, бір үйір жылқы жоқ», – дейді екен. Осылай, жылқыны түгендепті.

Абылай келген соң байдың ауылына ұры да тимеді, малға мал, жанға жан қосылды, ырыс болып келді. Бір күні Дәулетбай таңертең ауылынан аттанып шығып жылқының қосына келсе, Абылай ұйықтап жатыр екен, екі қолы екі жақта, екі аяқ екі жақта, дүниенің төрт бұрышын тірегендей жатыр. Дәулетбай оятпайды, бірақ ішінен «мынау дүниенің төрт бұрышын аламын деп жатыр екен» деп ырым қылады.

Содан Дәулетбай Абылайды үйіне шақырады, үстінде түйе жүн шөкпені бар Абылай келеді. Отыр дегенде, байдың жанына барып отырады. Екі көзі жанып, жанындағылардан әуағы артып, мысы басып кетеді. Содан Дәулетбай сөзіп, той жасап, қатын алып беріп, отау қылып шығарады, бас жылқышы болады. Абылай Дәулетбайдың жылқысынан таңдап, бозшұбар айғырды мінеді. Бұл айғырдың қасиеті жекпе-жекте иесіне көмектесіп қарсыласын омырауымен періп құлатады екен. Бұл шамасы, Шоқан Абылайдың алғашқы жауынгер аты деп сипаттайтын атақты «Жалын құйрық» болса керек.

«Осы екі ортада қазақ пен қалмақ жанжалдасып, үш жүзден қолжиналып, Абылай да сойылын сүйретіп барады. Майдан даласында қалмақтың Шарыш деген батыры қазақтың екі батырын бірінен соң бірін

елтіріп, қазақ дағдарып тұр екен. Абылай астында айғыры, қолында сойылы бар, келе қалмаққа қарсы шауып, Шарышты аттан түсіреді. Сол жерде атығай Жәпек батыр бар екен, Абылайдың астына ақ кигіз төсеп қарсы алады». Міне, бұрынғыдан қалған көрі құлақтардың сөзі осы.

Әбілмансұрдың «Абылай» атын алуы

Кейбір тарихшылар мен әдебиетшілердің пікірінше, Әбілмансұр «Абылай» атын Аңырақай шайқасынан кейін алған. Ал Аңырақай шайқасының нақ қай жылы болғаны әлі күнге дейін анықталған жоқ. Көзінде М. Қозыбаев пен Ж. Қасымбаев сияқты марқұмағаларымыз екіұдай болыпайтысты, бірі 1729, екіншісі 1730 жылдар деп, қаншама дереккөздері сол көзеңде ақтарылды. Сонда да соғыстың болған жылы нақты шықпады. Мен «Қанжығалы қарт Бөгенбай» атты кітапты жазу кезінде есептеп едім, 1729 жылы болғанға ұқсайды. Анығы, бір Аллаға аян.

«Аңырақай» – топоним есебінде ертеден белгілі, жел аңырап соғып тұратын жер. Мен Аңырақай шайқасын жоққа шығарайын деп отырған жоқпын, бұл жерде талай соғыстың, жаугершіліктің болғаны күмәнсіз. Мәселе қалмақпен болған шешуші соғыс және Әбілмансұрдың «Абылай» атануында. Әбілмансұрдың қашан Абылай атанғанын анықтау үшін алдымен, Абылайдың қай жылы туғанын анықтап алуымыз керек. Егер Абылай 1711 жылы туған деген әдебиетте қалыптасқан жорамалды қолдасақ, онда Аңырақай соғысында жас төре 18 жаста, ал Абылай 1713 жылы туды деген пікірді қолдасақ, онда 16 жаста болмақ.

Қазақ деректері Әбілмансұрдың «Абылай» атануын қалмақтың атақты көнебісі Қалдан Сереннің туысы Шарыш батырмен болған жекпе-жекпен былай байланыстырады: «Жиырмаға жасың толғанда, Қалмақпен соғыс болғанда, Алғашқы бақты тапқанда, Шарыштың басын қаққанда...».

Үмбетей жырау бұл жерде «жиырмаға жасың толғанда» деп нақты уақыт межесін нұсқап тұр. Бұқар жырау бір толғауында «Сен жиырма жасқа жеткен соң, Алтын тұғыр үстінде ақ сұңқар құстай түледің», – дейді (Көпейұлы М.Ж. Шығармалары. 7 т. Павлодар, 2006. - 6 б.). Біз Абылай 1713 жылы туды деген пікірді қолдаймыз, сонда оның Шарыш батырмен жекпе-жекке шыққан уақыты 1733 жыл болмақ, яғни тура 20-ға келген шағы.

Қолымызға жеткен деректерге қарағанда, 1733

жылы қазақ жасақтары Жоңғария шекарасына еніп көнебінің өзінің ұлысына тиіседі. Сібір шекара командирі И. Бухгольц 1734 жылы жоғарыға тапсырған баяндамаларында: «...Казачья орда прошлого году нападением своим на контайшины улусы учинили немалую обиду», – деп жазады (Международные отношения в Центральной Азии. XVII-XVIII вв. Кн. 1, М., 1989. – с. 292). Егер тарихтан хабары бар адам болса, ол 1730-1740 жылдары қалмақ-қытай арасындағы XVIII ғасырдағы үшінші соғыстың болғанын біледі. Бұл бірде басылып, бірде ушығып кететін шайқастардың көзінде қазақтар да батыстан қалмақтарды тықсыра бастаған 1731 жылы Шақшақ Жәнібек бастаған 6 мыңдық қазақ әскері дербеттерді шауып, қалмақтың қарауыл әскері Қамар Дабан (қазіргі уақытта Хабар-Асу аталады), Қалмақ Толағай тауларына дейін шегінді, 1732 жылы орыс елшісі П. Угримов қазақ жеріне аттанған «қалмақ жасағының түгел сонда қалғанын» баяндайды. Бұдан түйіндейтініміз, Бөгенбай жасақтарының 1733 жылы ойрат жеріне ішкернөлөй енуі және Қалдан Сереннің өз ұлыстарына батыл тиісуі заңды. Қалмақ құжаттарында Абылаймен жекпе-жекке шығатын Шарыш батыр көнебінің жақын туысы дәлінеді.

Мұндай қисындар бізді Әбілмансұр-Сабалақтың Абылай атанатын шайқас 1733-ші жылы болды деген тұжырымға итермелейді.

Келесі мәселе – Абылайдың хан атанған кезеңі. Қазақ саяси-билік жүйесінде қалыптасқан тәртіп бойынша Шыңғыс тұқымының бәрі хан атана бәрмейді. Ол атақ ағадан ініге беріледі және мұрагерлік ережелері бойынша реттеледі. Қазақта әлі күнге дейін ер түрлі жиындарда «менің жолым еді» деген сөзді естіп қаласыз. Жол адамның жасына бағынышты емес, генеалогиялық сатыдағы орнына байланысты. Мысалы, менің нөмере ағайындарымнан жасым кіші, бірақ жолым үлкең, себебі генеалогиялық сатыда мен олардың әкелерінің қатарында тұрмын. Шыңғыс тұқымын қазақ «төре» деп атайды. Бір әскеретіні, бұл сөз – өте көне ұғымдардың бірі, төре – билік иесі, мемлекет қызметкері деген мағынадағы сөз. Бірақ қарапайым төренің бәріне қазақ бас имейді, көшпелі қоғамда әр қауым (ру, тайпа) ата тәртібі бойынша өзінің би-батырларының соңына өріп өмір сүре береді. Жаугершілік заманда бірнеше ру-тайпа қосылып ұлыс құрайды, яғни мемлекеттің нақты әскери-әкімшілік бөлігіне айналады. Осы ұлыстарды төрелерден шыққан сұлтандар басқарады. Әбілмансұр 1733 жылғы жекпе-жекпен Абылай атымен бірге өз бетіне жеке ұлыс және сұлтан атағын алып шықты.

Қазақтың «жігіттікте жаннан без де іс қыл, өлсең өлерсің, өлмесең кісі боларсың» деген сөзінің дәлелі осы. Абылайға ұлыс есебінде берілген Көкшетау маңындағы Атығай-Қарауыл, Керей-Уақ, Қанжығалы рулары. Сондықтан «Сұрасаң Абылайдың тұрған жерің, Хан болды қырық сегіз жыл Көкшетауда» делінген деректерде. 1740 жылы В. Урусовтың сұрағына Абылай осы үш елді атаса керек: «Салтан объявил, назвав три имеющихся у него рода, ис которых-де в первом семей с шесть тысяч, во втором-з десять тысяч, а третьем-с четыре тысячи».

Қазақтың «Хан болды қырық сегіз жыл Көкшетауда» деген сөзінің шешімі осы. Егер 1733 жылдан бастап санасаңыз, 1781 жылға дейінгі кезең. Бұл біздің жоғарыда айтылған Абылай 1713 жылы туды деген жорамалды бекіте түседі.

Сұлтандық атақтың «боз биенің сүтіне шомылдырып, ақ киізге отырғызып» ресми бекітілуі, ауызекі деректерге қарағанда, 1734 жылы Баянаула жерінде Сабынды көлдің жағасында болды. Белгілі ақын, қоғам қайраткері Олжабай Нұралыұлы «Сабалақ» атты өлеңінде:

Баянаула Сабынды көл басында,
Үш жүзге шықты Абылай хан сайланып.
Мың жеті жүз отыз төртінші жылында еді,
Үш жүздің басын қосқан жиын еді, – дейді.

Осылай, мемлекет мәселесіне, соның ішінде хан сайлауға қатысты мәселелер үш жүздің басы қосылған «қаз» жиындарында талқыға түскен екен («Ашуланба Абылай, ашулансаң көрермін, көтеріп қазға салармын» Бұқар жырау). Сол Сабындыкөл жағасындағы басқосуды Қанжығалы руының Абыз, Шомақ деген ағайынды азаматтар ұйымдастырыпты. Жиында шығарылған шешім заң болып есептеледі. Алайда шешім арнайы хатқа түсірілгендігі туралы деректер табылған жоқ. Мұндай жиындарға діндарлар мен өзге де сауатты тұлғалар шақырылады. Абылайдың сұлтан сайлануы жауынгер азаматтардың «қаз» сияқты басқосуында көтеріліп, үш жүздің көсемдері жиналған жиында, яғни 1734 жылы бекітілген. Осылай, Абылайды Орта жүзге сұлтан сайлады. Қазақ жеке ұлысы бар сұлтандарды «хан» деп дәріптей береді, кейде «кіші хан» немесе «келте хан» деп те атайды. Абылайдың «кіші хан» деңгейінен өтіп, «үлкен хан» тағына отырған мерзімі – 1771 жыл. Сол жылы Әзіреті Сұлтанда үш жүздің ең таңдаулы азаматтары, Түркістан-Ташкент өңіріндегі отырықшы сарт-құрама қауымдарының өкілдері Абылайды ақ киізге салып көтеріп, қазақ хандары отыратын алтын

таққа отырғызды.

1734 жылға қатысты тағы бір мәселе. 1733 жылы қазақтың үлкен ханы Сәмеке (Шахмұхамбет) Тәукеұлы Орал башқұрттарына (естек) жорық жасап, бірақ жорық туралы Әбілқайыр алдын ала ресейліктерді хабарландырып, олар естектерді дайындап қойғандықтан, тас-талқан болып жеңіліп, туын тастап, қашып келеді. Сәмеке мен Әбілқайыр арасындағы бақталастық жоғарыда айтылған Аңырақай шайқасынан басталады («Үлкен Орда қонған Кіші Орда қонған». М. Тынышпаев). Сәмеке мен Әбілқайыр арасындағы бақталастықтың сәбәбі «Ақтабан шұбырындыда» Болат хан өлгеннен кейін босаған үлкен ханның тағы екені сөзсіз.

1734 жылы Орынборды салушы бригадир И. Кириллов патшадан Сәмекеге деп алып келген хатты ханға тапсырмаған. Осылайша, Сәмеке 1733 жылдың соңында не ауыр жарадан, не Ресеймен өнді көрмейтіндей реніштен саяси мәселелерге араласуын тоқтатты. 1734 жылы Сабындыкөлде үлкен тақ туралы өңгіме болды ма, ол жағы бізге белгісіз, бірақ таққа Болат хан ұлы Әбілмәмбеттің Әз Тәукенің мұрагері ретінде ұсынылуы заңды деп есептейміз. Кейбір деректерге қарасақ, 1736 жылы Сәмеке тірі болған. К. Миллердің «Күнделігінде» 1738 жылы Түркістанға үлкен таққа ие болу үшін келген Әбілмәмбетпен көздескені айтылады. Ресей деректерінде Әбілмәмбет 1739 жылы Түркістанда үлкен хан болып сайланды дейді. Ендеше, біз Сәмеке хан 1737 жылы қайтыс болды деп есептейміз. 1737 жылы Ордың Қараағашында Орта жүздің Қаз дауысты Қазыбек биі бастаған көсемдерінің Әбілқайыр ханмен бірнеше басқосулары, Ресеймен бөлсенді түрде араласу, Орынборды хан ордасы ретінде қазаққа беруді талап ету т.б. іс-шаралардан Сәмеке елімінен соң үлкен хан тағына Әбілқайырдың да басты үміткер болғанын аңғартады.

Абылайдың Жоңғар билеушісі Қалдан Серек қолында тұтқын болуы

Бұл оқиғаға қатысты оқырмандар арасында әр түрлі пікір бар. Олардың біразы Абылайды тұтқыннан босатуды Ресей талап етті дейді, біразы қазақтың өзінің игі-жақсылары тарту-таралғыларын алып барып босатып алды дейді. Елшіліктің құрамы туралы да бір ізділік жоқ, әркім өзінің атасын Абылайды босатушылардың қатарына тіркей береді.

Абылай сұлтанның 1741 жылы қалмақ қолына

тұтқынға түскені рас. Қазақ шежіресінде бұл оқиға бүге-шігесіне дейін баяндалған. Қалдан Серен осы жылы қазақ даласына Септең, Сары Мәнжі батырлар және өзінің үлкен ұлы Лама Доржы бастаған үш жасақ жібереді. Септең Ертістең, Сары Мәнжі Жетісудан, Лама Доржы Балқаштың солтүстігімен аттанады. Қазақтың «Сүзекінің қолы» деп атайтыны осы, «сүзекі» – балық аулайтын ау сияқты құрал. Расында да сүзекі сияқты болды. Қалдан Серен үш жасаққа қосымша қалмақтың кәрі көкжалдарының бірі, Бошохту хан заманынан белгілі Жалбы батырды жібереді. Жалбы батыр Абылайды Ұлытауда ұстады.

Абылайды тұтқыннан босатуға Ресейдің орталық үкіметі емес, Орынбор араласқаны белгілі. И. Неплюев капитан К. Миллер деген қазақ тілін жақсы білетін офицерді Қалдан Серенге елшілікке аттандырады, оның жанына жолбасшы қылып Шақшақ Жәнібек батыр өзінің інісі Байқұлақ батырды қосады. К. Миллерді Қалдан Серен қабылдамайды, ол Жетісуда шекарада тұрған Сары Мәнжімен ғана сөйлеседі. Орыстарды алып келгені үшін Байқұлақты қалмақтар К. Миллердің көзінше азаптап өлтіреді. Міне, И. Неплюевтің көмегі деп жүрген әңгіме – осы.

Біздің тарихнамада Иван Неплюевтің қазақ жерін отарлау саясатына қосқан үлесі, оның Орынбор мен Омбыдан әскер төгіп қазақты бағындыру жоспары, Барақты айдап салып Әбілқайырды өлтіртуі т.б. сойқан істері арнайы зерттелген жоқ. Абылайды босатуға, біздің қолымыздағы деректер бойынша тікелей атсалысқан елшілікке барған адамдардың ішінде Қаз дауысты Қазыбекті атау керек. Оның «Сен қалмақ та, біз қазақ, Қарпысқалы келгенбіз...Берсең жөндеп бітіміңді айт, Бермесең дірілдемей жөніңді айт, Не тұрысатын жөріңді айт» деген сөздері осы өлшіліктің кезінде айтылған. Бұл – Қазекеңнің 77 жасында айтқан сөзі. Екінші адам – Малайсары батыр (1708-1754 жж.). Қалдан Серен оған тархандық атақты осы 1743 жылы берді. Қазақтың маңдайалды батырларының бірі, елі басына көтеріп сыйлаған азамат болғандықтан Алатаудың бір жотасына батыр аты берілді. Үшіншідең Әбілмәмбет хан мен Нияз батыр. Әбілмәмбет баласы Әбілпейізді Нияз батыр алып барып, Қалдан Серенге ақ үйлі аманатқа тапсырды.

Қысқасы, Қалдан Сереннің өзі Абылайды босатады. Қазақ шежіресінде сақталған деректер Қалдан Сереннің Абылаймен тіл табысқанын, екеуінің де терең ойлы көсем екенін, екеуі де өз елдерін осы қысталаң заманнан қалай аман алып шығамын деп қабырғасы қайысқан азамат екенін дәлелдейді. Осы түсіністіктің нәтижесінде екі елдің арасында одақтастық, достық туралы келісім жасалды. Енді келіп осы хабар жеткенде орыстың қалай қыпылықтағанын білсеңіз, сіз көп мәселені түсінер едіңіз. Сол сияқты Қалдан Сереннің 1745 жылы кеңеттен қайтыс болғанын да әлі зерттеуіміз керек.

Қазақ арасындағы «Атаңа алты қатын алып берген, Атығай-Қарауылдың баласымын...» дейтін тармақтар шындыққа қаншалықты жанасады?

Арыстан ақынның Кеңесары ханға айтқан өлеңі қазаққа белгілі. Бұл жерде Абылай ордаларының Атығай-Қарауыл ішінде орналасқаны айтылады.

Абылайдың 12 әйелі болғанын шебересі Шоқан жазып кетті. Бірақ бұлардың ішінде Атығай-Қарауылдың қыздары жоқ сияқты, Абылай тіпті қазақтан әйел алмаған. Бұл жерде Атығай-Қарауыл ішіндегі Көкше жеріндегі Абылайдың ордаларының саны айтылып тұр. Он екі әйелдің алтауына орда тігіліп, қалғандары соларға қоңсы қонған болып шығады. Бірінші әйелі Қарашаш ханым, Шоқан жазбасында төре тұқымынан, ал Мәшһүр жазбасында «Абылай ханның – Қарауыл қызы – алғашқы алған бөйбішесінен ұл жоқ, жалғыз қыз болды, ол қыз Жамантай ханның шешесі» делінеді. Ханның екінші әйелі Сайман ханым – қарақалпақ қызы, үшінші әйелі Бабақ ханым – Қашғариялық Кеңже сарт деген бектің қызы, төртінші әйелі қазақ-қарақалпаққа танымал Сарғалдақ қожаның қарындасы, бесінші әйелі Топыш ханым – Қалдан Сереннің туысы Хошу мергеннің қызы, алтыншы әйелі Тоқта ханым – ол да қалмақ ноянының қызы, жетінші әйелі Тәтіш ханым Алатау қырғыздарынан алғаны, сегізінші әйелі Өрес сұлу – ханым ол да қалмақтың қызы, сонымен қатар Тулақ ханым, Сайын Көбең, Шаған ханым, Мунтум атты қалмақ әйелдері болған. Осы он екі әйелдің жетөуі қалмақ қыздары болған.

Жалғасы келесі санда

«И человек есть Книга ...»

Известный казахстанский поэт, переводчик, сценарист, кинорежиссер Бахыт Каирбеков отметил свой юбилей. Творческий вечер «Жить согласно сердцу своему» состоялся в Национальной академической библиотеке Республики Казахстан.

Талант этого человека настолько многогранен, что говорить о нем можно бесконечно.

В копилке поэта с десяток сборников стихов - «За живую водой», «Менің үйім», «Проснуться птицей» и многие другие.

Иная грань его таланта – кинодокументалистика, в ней он является и сценаристом, и режиссером. Мировую славу и признание зрителей Б. Каирбекову принесли такие работы, как «Домусульманские обычаи и традиции казахов», «Кызыл трактор», а фильм о великом казахском поэте Абае Кунанбаеве «Излучение любви» в проекте «Лики Евразии» был удостоен Гран-при IX Евразийского Телефорума.

Мы предлагаем вашему вниманию интервью с Бахытом Каирбековым.

- Есть известная казахская поговорка «Отырған жерден отын кескен». Это о вас. Скажите, как вы все успеваете – и стихи и сценарии писать, заниматься переводами, снимать фильмы? Есть какой-то секрет? Поделитесь с нашими читателями.

- На самом деле секрет прост: время – самое большое богатство, но, увы, тающее прямо на глазах и это меня сильно подстегивает – хочу успеть сделать, как можно больше. Наверное, потому что знаю, как много могу, но так мало реализуюсь, хотя вроде бы и сделано немало.

Еще с советской поры старался не читать газет, слушать радио и смотреть телевизор. Телевизор – вот троглодит, настоящий пожиратель времени, превращающий всех в невольных сибаритов, а если еще привык смотреть его лежа и перед сном, то он становится наркотиком, лишаящим вас самостоятельности. И вот вы уже его раб, напоминающий кролика, который сам идет в пасть удава, даже не догадываясь о смертельной опасности. Попробуйте не смотреть телевизор день, потом два, и если вам удастся не смотреть целую неделю, вы поневоле оглянитесь вокруг и увидите... Впрочем, дальше вам откроется новый мир и не мне о нем вам рассказывать. Как-то именитый режиссер сотворил документальную ленту всего в 7 минут. Без каких-либо комментариев. Герои фильма – дети от 5 до 7 лет, они ведут себя как зомби или дебилы – глаза пусты, изо рта течет слюна, движения замедленны... В финале фильма титры – вопрос: что с нами делает телевидение? Оказывается, дети смотрели какую-то телепередачу.

Секрет можно продолжить: перестав смотреть телевизор, я поневоле хочу что-то увидеть и пускаюсь в путешествие по стране. И только тогда рождаются стихи, эссе, вообще мысли, которые потом так удачно подворачиваются при любой работе – будь то сценарий или статья, ибо есть что с чем сопоставлять.

И я благодарен судьбе, что позволяет мне пускаться в путь – на съемки фильма или создание фотоальбома. Путь тарика – так называют свое постижение Бога суфии. Путь Дао – так называют свою философию китайские мудрецы. Путь воды – так называется книга стихов, которая вышла в 2010 году в Москве. В книгу вошли также мои некоторые размышления – эссе под заголовком «Несносные сноски». О казахской юрте, о художественном переводе, о том, как я работаю над будущими фильмами.

- Какая грань вашей деятельности наиболее близка вам?

- Поэзия – это то, что проникает в меня, я верю, свыше и пропитывает все мое творчество – будь то кино или литература. Это подтверждают и мои зрители и критики. Я всегда радуюсь, когда меня посещают стихи. К сожалению, это не такое уж частое явление. Кино можно снимать по заказу. Переводами практически приходится заниматься по заказу. Там во главу угла ставится долг перед друзьями, которым ты не можешь отказать, долг перед зрителем, который хочет увидеть что-то свежее. А в стихах я никому не должен. И я могу делиться ими, дарить то, что посчитаю частицей своей души. И это настолько естественно, что порой вызывает кучу вопросов типа: а не стыдно ли, не страшно ли мне так открыто говорить о наблевшем, о насущном, о тайном.

- Ваше первое стихотворение. Во сколько лет написали?

- Стишки писались еще в школе, но это дань началу влюбленности и я их никогда не рассматривал всерьез. Осознанным творением считаю стихотворение, написанное мной в день кончины моей бабушки – Мамы, которая одарила меня и озарила все мое детство великой нерастроченной любовью. Она рано потеряла мужа, и я мог только догадываться, слушая ее печальные песни, нечаянные тяжелые вздохи и видя внезапно нахлынувшие слезы на ее красивом светлом челе. Это случилось в 1970 году, мне было 16 и я испытал первую, увы, не последнюю утрату дорогого мне человека. Стихотворение – это всегда опыт души. И это прекрасно сказано в стихотворении Асана Кайгы:

Кристалльно-чистый камень
На дне реки лежит.
Кристалльно-чистый образ
На дне души лежит.
Со dna реки тот камень
Волна могучая поднимет.
Со dna души тот образ
Печаль великая подымет.

Только такой опыт, о котором я сейчас сказал, помогает прочувствовать до конца глубину сказанной мысли и найти верные слова при переводе его на русский язык.

- Откуда вы черпаете вдохновение для создания поэтического произведения? Вам нужны определенные условия для этого или все получается спонтанно?

- Спонтанно. Но спонтанность эту надо подготовить. Это как на рыбалке: прежде чем поймать рыбу, надо ее подкормить. Я говорю своим студентам: «Не бойтесь никаких треволнений, интриг, любых стрессовых ситуаций – вы должны испытать это и не шарахаться от судьбы, которая будет вас испытывать всю жизнь, но наоборот идти на него, как идет боксер или борец на противника. Только в испытаниях закаляется ваш характер, тренируется воля, и только в схватке с этим невидимым и коварным врагом вы нарабатываете тактику и стратегию поведения в жизни. Только этот опыт создаст эмоционально насыщенную базу – фундамент для будущих сочинений, только обладая богатым опытом сражений вы будете полководчески спокойны и уверены в своей победе и не растеряетесь, когда на вас снизойдет вдохновение. Вы будете во всеоружии и вдохновение окрылит вас на подвиг, которым обернется ваш стих, ваша песня или живописное полотно».

Иногда я провоцирую контакт с небом – опять же силком вытаскивая себя на природу и вглядываюсь в едва приметные движения жизни – колыхание лепестка, бормотание майского жука, зарывшегося в нектар и бархат цветка, в то наслаждение, с каким трется выбравшийся из подвала косматый кот об ветку, по которой незримо струится сок, наполняя собой бугорки будущих почек... уметь увидеть чудо в обыденном – так меня учили в Литературном институте. Так натаскивали нас подобно охотничьим щенкам – осязать, вбирать не глазами и ушами, но чутким сердцем Движение Жизни – столь родственной для нас, кочевников. И когда вы, как описывал состояние охотника мой отец (когда напряжены до предела все 12 сочленений тела и 12 нервных узлов!), натянуты как тетива лука, вдохновение подобно едва уловимому движению пальца, выпускающего стрелу на волю! И если вы давно были нацелены на добычу, то ей уже не избежать вашей стрелы. В этот чудный миг творения вам ничто не может помешать – где бы вы ни были – в автобусе или посреди перекрестка, в толпе оркестрантов или на стрельбище, вы находитесь на рабочем месте – лишь бы была под рукой бумага (талончик, билетик, салфетка или чья-то визитка) и было чем записать, а то и вовсе без ничего – память всегда с собой. И все отговорки о том, что тебе мешает шум, соседи, отсутствие письменного стола или ароматы из столовой – все это свидетельство твоей беспомощности, слабое оправдание собственной лени и проч.

- Несколько лет назад в интервью газете «Известия-Казахстан» вы сказали, что каждое ваше стихотворение – это не только самовыражение, но и «программирование» себя. В данное время, какие строки наиболее точно могут охарактеризовать вас?

- Может быть это?

На авось не надейся вовек,
Ты в походе, не на берегу...
Жизнь – безудержный радостный бег,
Тем опасней упасть на бегу!

Не надейся, друзей береги,
Непосильную помощь не требуй,
Непосильную ношу тоски
Затаи, не дели даже с Небом.

Ты – гонец, ты посланник любви,
Странно, правда, не знать адресата,
И стихам не внимают твоим,
Словно ты заблудился когда-то

Не волнуйся, во все времена,
Не готовы к принятию тайны,
Если даже молитвы нам спяну, со сна -
Бесполезное испытание.

Твоя вера всегда одинока,
Не надейся: тебе не узнать,
Кто захочет открытые строки,
Как молитву, в душе повторять,

Потому как в стране одиноких
Привилегия есть только тем,
Кто поверил в себя в этом мире жестоком, -
Быть собою всегда! Быть в седле!

02.03.11

- Мы знаем, что вы выпускник Литературного института им. А.М. Горького и Высших курсов сценаристов и режиссеров при Госкино, пишете на русском языке. Расскажите о вашей переводческой стезе.

В моем дипломе записано, что я «литературный работник», литраб, как мы называли себя. Далее в скобках «переводчик художественной литературы с казахского языка на русский». И защита диплом-

ной работы была публикация переводов в журнале «Простор». Если я не ошибаюсь, первыми увидели свет мои переводы прозы, это были рассказы «Детская шалость» Саина Муратбекова («Простор», № 8-1972) и «Ключ» Гафу Каирбекова («Простор», № 9-1973). Переводы стихов появились позже – в 1974 году. В трех номерах журнала были опубликованы стихи Абдоллы Жумагалиева, Туманбая Молдагалиева и Абдикарима Ахметова.

Самым большим моим достижением считаю перевод исторического труда Шакарима Кудайберды-улы «Шежере». На русском языке «Родословная тюрков, казахов и киргизов. Династии ханов». Она была несколько раз переиздана и получила достойную оценку у специалистов и просто любителей истории. Горжусь, что перевел несколько стихов из Абая, Асана Кайгы, Бухар-жырау, Ақтамберды-жырау. Стихи поэтов XV-XVIII веков невероятно трудно переводить. Слишком многое, что ушло из обихода нашего современного словаря, пришлось бы объяснять в многословных сносках. Но переводил их я для себя. А стихотворение Абая стало программным для меня и, кстати сказать, перекликается с тем, что написал недавно и процитировал выше. Сравните:

Не верь речам – желанным и приятным,
Они тебя обманом изведут,
Но верь себе, в себя уверуй свято,
Тебе подмогой будут ум и труд.
Не доверяй надежд своих любому,
Успеть за всеми не стремись,
Удел обманутых – не твой, к другому
Тебя давно готовит жизнь.

Не падай духом – нет печали вечной,
Не возликуй – ведь краток счастья миг.
Найди себя во глубине сердечной
И найденный не замути родник.

- В последнее время в обществе стали появляться тревожные мысли о судьбе книги, которая, как утверждают некоторые книголюбцы, вытесняется электронными аналогами. Ваше мнение по этому поводу.

- Я задумывался над этим и могу процитировать из книги «Путь воды», точнее из своего эссе «О Книге-Боге», которое начинается словами: «Книга была всегда и будет всегда». И далее: «Книга – это Знание обо всем возможном и невозможном. Страх потерять ее – это страх рабов своего отношения к Книге и уважающих только свое прочтение Книги. Мы можем быть отлученными от Книги на какое-то время (пока нами владеет Интернет, а не мы им),

но как всякий пресытившийся одним блюдом, мы однажды придем к тому, что Интернет – всего лишь еще один способ вхождения в Книгу, а Книга – еще так недосыгаема для нашего сознания. И тогда мы углубимся в Интернет, как в пространство движения к Книге и теперь уже Интернет будет в наших слугах, а не мы.

Человечество рождено на земле для Великого Чтения Великой Книги. Не будет кощунством сказать, что Книга и есть Бог. И человек есть Книга. Прочсть себя – равно прочсть Бога, познать его как Великую Книгу Всемогущества».

- Как вы думаете, каково место массовых библиотек в нашем обществе? Вы посещаете библиотеки?

- Сейчас меньше. Прежде это был мой второй дом. Сейчас можно многое найти в Интернете. Но многое, особенно то, что касается нашей истории – древней и домусульманской, и досоветской, – не найти вовсе. Только в библиотеке, ибо это, конечно же, старые

книги и потому выпавшие из внимания тех, кто набивает ячейки всемирной паутины. И тогда на помощь приходит библиотека. Я испытываю благоговейное чувство

«Человечество рождено на земле для Великого Чтения Великой Книги. Не будет кощунством сказать, что Книга и есть Бог. И человек есть Книга. Прочсть себя – равно прочсть Бога, познать его как Великую Книгу Всемогущества»

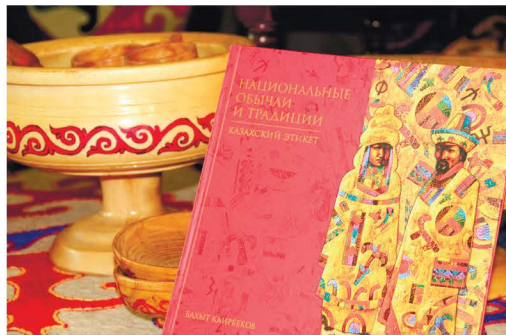
перед истинным богатством и багажом человеческого ума и вдохновения, аурой, витающей в тишине читальных залов над библиотечными каталогами. Книгохранилище – это не кладбище книг, это бессмертное войско благородных рыцарей, готовых бескорыстно прийти на помощь каждому, кто вошел в этот храм и принял присягу чтить и беречь Книгу как зеницу ока своего.

- Вы являетесь автором более 80 документальных фильмов, участником многих международных кинофестивалей. Над чем работаете сейчас?

- Над продолжением проекта под условным названием «Истинные сыны своего народа». В этой серии мной созданы фильмы об академике Торе-

Фотографии с презентации уникальной книги «Казахские национальные традиции и обычаи. Казахский Этикет» Бахыта Каирбекова.

гельды Шарманове, о славном ректоре, строителе КазГУграда Омирбеке Джолдасбекове, о первом секретаре ЦК Казахстана Динмухаммеде Кунаеве, легендарном киноактере и режиссере Асанали Ашимове. Сейчас работаю над фильмом о патриоте своей земли нефтянике Насипкали Марабаеве. До конца года киностудия «Казакфильм» им. Ш.Айманова, в сотрудничестве с которой были созданы эти документальные ленты, планирует создать фильм о драматурге Калтае Мухамеджанове, соавторе Чингиза Айтматова, написавшим пьесу «Восхождение на Фудзияму», которая получила мировую известность.

Очень хочется продолжить полюбившийся не только нашему казахстанскому телезрителю, но и российскому сериал «9-ая территория мира» - единственный в своем роде проект о нашей республике. Пока созданы 31 серия о четырех областях страны и го-

роде Алматы. Не охвачены еще 10 областей, а это не менее 60 фильмов, плюс сюжеты об Астане, итого 100 серий о родине, которую мы практически не знаем. Вот призываю наших меценатов помочь сотворить эту очень нужную программу для наших детей, да и взрослых наших сограждан. Просмотрите хотя бы пару серий и вы поймете, в чем уникальность этого краеведческого сериала.

- Несколько лет назад вы открыли киностудию имени вашего отца, известного поэта Гафу Каирбекова. Насколько успешен этот проект?

- Я до сих пор мечтаю разбогатеть настолько, чтобы снять хотя бы один фильм по собственной затее, без всякого заказчика и ре-

дактирования. И главное – иметь право раздавать, показывать его другим, увозить на фестивали и, конечно же, реализовывать в продаже. Ведь все 80 фильмов, о которых вы упоминали – не мои, у меня нет прав на них. Там я всего лишь наемный рабочий,

МАСТЕРСКАЯ ТАЛАНТОВ

которому заплатили за рытье канавы, и всё. Что в дальнейшем случится с фильмом, будут ли его показывать в кинотеатре или на телевидении, участвовать на фестивалях или нет - не мое дело. Я могу лишь просить об одолжении – приглашать в кинозал своих друзей на презентации фильма да рассказывать о нем в прессе. У нас до сих пор не принят закон о кино, который бы защищал права сценариста и режиссера.

Я создал студию, чтобы накопить денег на фильм. А назвал ее именем отца, чтобы все знали: я буду достоин имени своей семьи – буду также честен, каким был мой отец, и буду стремиться к тому, чтобы заказчик получил не суррогат

«Книгохранилище – это не кладбище книг, это бессмертное войско благородных рыцарей, готовых бескорыстно прийти на помощь каждому, кто вошел в этот храм и принял присягу чтить и беречь Книгу как зеницу ока своего»

или фальшивку, не халтуру, а произведение, которое не стыдно показать и на международном фестивале. И как бы трудно нам не приходилось, коллектив студии «Гафу», существующий вот уже 7 лет, наработал свое имя, свой имидж, благодаря которому с нами работают самые престижные заказчики. Фильмы наши – призеры международных фестивалей России, Китая, Германии, Румынии, Чехии, Венгрии, Ирана...

- Ваше имя означает «счастье». Вы счастливый человек?

Однозначно, да, счастливый. Я получил не просто два высших образования, я учился в двух уникальных заведениях, которые в своем роде единственные

в мире. Меня учили высокопрофессиональные Мастера своего дела, учили мыслить самостоятельно, учили высокому вкусу, ценить главное в человеке – его любовь к жизни. До той студенческой поры я был окружен великой любовью своей бабушки, окружен аурой творчества поэтов и писателей, собиравшихся в нашем доме; у меня был замечательный отец – народный поэт Казахстана, помогавший и помогающий до сих пор верить в свой талант; меня окружают родные, которые гордятся моими успехами и стараются оберегать от горестных и тяжелых мыслей; у меня столько друзей, горячо откликающихся на каждое мое творение и я каждый год вижу воочию – что называется в упор – лицо, облик, лик моей родины – удивительно красивой, щедрой и благодатной, ради которой стоит успевать писать стихи, переводить творения отцов и дедов, рассказывать о былой старине, о наших обычаях и традициях, а главное, не переставать удивляться богатству культуры, высоте духа, пророческой вере нашего народа.

- Спасибо за интервью. Мы желаем вам и дальнейших успехов в творчестве!

Беседовала
Гулжанат ЖУБАНИЯЗОВА

Дәулеткерей КӘПҰЛЫ,
Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық
университеті, РнД докторант

шығып жатқан жүз томдық «Бабалар сөзі» сериясының жиырма сегізінші томында «Қан көшу» атты тарихи жыр бар. 1992 жылы «Бурылтоғай ауданының қисса-дастандары» атты ауыз әдебиет үлгілерінің жинағына енген бұл тарихи жырды 1946 жылы Мөнән Ақытұлы шығарған деп жазады Қытайдан келген әдебиетші ғалым О. Егеубаев. Осы жырда Алтайдағы Ақыт ұсталатын ахуал былай кестеленеді:

Осы күні Ақытты да алған қолға,
Жоспарлап бірін үйде, бірін жолда.
Есімқан екеуін де сезбей қалып,
Әрең жүр кекті ашуы көрнеп бойда.

Яғни, Ақыт – тарихи жырдың кейіпкері болса, тарихи тұлға. Ақыттануда еселі еңбек етіп келген Моңғолиялық қарт қаламгер Ш. Рахметұлы «Ақыттану ғылымының ауқымды саласы» атты мақаласында: «Әлемдік өркениет-

АҚЫТ ҚАЖЫНЫҢ ҚАЗАНДА БАСЫЛҒАН ҚИССА-ДАСТАНДАРЫНЫҢ БІРІ – «СЕЙФҮЛМӘЛІК»

Өтүкен қойнауы, Үкөктің жайлауы – адамзат тарихының атақонысы аталады. Көне түркінің бітіктастары мен алтын адам табылған Берел қорғаны да – Адамзат баласының алтын бесігі Алтайда. Сол күнгей Алтайда, қара Ертістің басында туған Ақыт қажы ақынның әдебиет тарихындағы орнын көзіқарақты оқырман танып болды.

Қазақ тарихында «Шығыс Түркістан ұлт-азаттық көтерілісі» деген атпен қалған Алтайдағы, яғни Қытайдағы қазақтардың атақоныс үшін атқа қонуы, отаршыл жуан жұртқа жота көрсетуі – ұлтарақтай жер үшін ұран салатын, сүйем жерге сүйегін беріп өлген аталар өрлігінен туған әрекет еді. Сол уақытта Қытай өкіметінің аз ұлттарға көрсеткен қысымы, қазақтың сүт бетіндегі қаймақтарын қалқып алып түрмеге тоғытуы, Алтай қазақтарының өулиедей көретін аяулы ақыны, ағартушысы, дін ғұламасы Ақыт қажыны да түрмеге қамауы – қара халықтың ашу-ыза-сын тудырды. «Мәдени мұра» бағдарламасымен жарыққа

ті көрегендікпен тани біліп, өзінен ғасыр өткеннен кейін болатын құбылыстарды айта білгендігі үшін Абақ керейлер Ақытты өулие, сәуегей ретінде құрметтеуі ойшыл кемеңгерлігінің белгісі іспетті», – деп жазады. Алтайдағы қазақтардың Ақыт ақынды аса құрметтеуі діни білімінің молдығына, ел-жұртын ынтымаққа шақырып, өлеңмен үгіт-насихат жүргізуіне, ағартушылыққа ден қойып, бірыңғай ұстаздықпен айналысуына байланысты болса керек.

Ақыт шығармашылығының ауқымды саласы – өзі көзі тірісінде Қазанда басылып шыққан қисса-дастандары еді. Ақыт – кітаби ақын. Оған дәлел – ақынның 1891-1914 жылдар аралығында Санкт-Петербург, Қазан баспаларынан жарық көрген діни қиссалары. 1907 жылы Меккеге қажылыққа барған ақын сапарластарынан қалып қойып, Арабия, Түркия елдерін бір жылдай аралап діни білімін жетілдіріп қайтады. Ш. Рахметұлының жазуынша, Ақыт араб аңыздарының ізімен «Жиғанша» дастанын 18 жа-

сында жазған. Сонда Ақыт қажылыққа бармай тұрып діни сауатының белгілі деңгейге жеткендігін танытып тұр.

Ақыттың діни қисса-дастандары жайында сөз қозғаған алғашқы адам – 1898 жылы «Дейатель» журналында Қазан университетінің профессоры Н. Ф. Катанов. Бұл Ақыттың 1897 жылы Қазанда шыққан «Тәржіме-и Ақыт уаляди Өлімжі Алтайский» кітабы жайында мақала өкәндігін өскөрткен «Қазақ кітабының шежіресі» атты еңбекте әдебиетші ғалым Ү. Сүбханбердина былай дейді: «Халық даналығынан туған өшпес мұраларымыз – «Қозы Көрпеш – Баян сұлу», «Айман – Шолпан», «Біржан – Сара айтысы», «Қыз Жібек» жырлары және қиссашыл ақын Ақыт жайында жазылған Н. Ф. Катановтың мақалалары көйінгі зерттеушілеріміз үшін бірден-бір нақтылы дерек екені сөзсіз». Моңғолиядағы талантты ақын Ақыттанудың алғашқы қарлығаштарының бірі К. Жанжұңұлы 1991 жылы Ақыттың ел аузындағы өлең-жыр, қисса-дастандарын жинап, «Қажыбаян» деген атпен кітап етіп шығарды. Сол кітаптың алғысөзінде К. Жанжұңұлы Ақыт қиссаларының Қазанға жетіп, кітап болып басылу сырын былай деп ашады: «Соңшама қиыр шетте жатқанына, сол кездегі мүмкіндік болмыстың қиыншылығына қарамастан туу сонау Қазан шаһарында 7-8 кітабын шығартты. Өзі Қазанға бармаса да шығармаларын Алтай, Қобдаға келген ноғай, татар, қазақ саудагерлерінен жалғастырып жіберіп тұрған.

Жиырма үште хатшы болып Қобда келдім,

Көп елім қоймаған соң сонда келдім.

Ғабдолхадыр – ноғайда асыл бекзат,

Қобдаға көп жүргенін сонда көрдім, – деп, 1892 жылы Тобольскілік саудагер Ғабдолхадыр Ғабдолуахабұлымен танысып, алғашқы қисса-жырларын бастыруға сол кісіден жібергенін – 1897 жылы Қазанда басылған «Тәржүме-и Ахид бин уәләд Гүлімжі-Алтайский» (Қарымсақов) атты дастанында жазса, пайғамбардың тууы, қайтыс болуы жайлы жырының соңында:

Аралап дөмін таттым талай жердің,

Кітаптан еуәлі оқып бәрін көрдім.

«Бастыруға Қазанға жібергіл» деп,

Ахметкөрім ноғайға жазып бердім, – дейді. Ол көбінесе, Жайсаңдық (Зайсан) саудагер, достас адамы Бабаев арқылы қолжазбаларын Қазанға жіберіп тұрған.

Көрімберді Бабаев –

Зайсандағы танысы.

Алтай жұрты, Өр көрей,

Баспаға сөзім жете алмай,

Әттең жердің алысы...

Көрімберді, Сәлімжан

Зайсанский Бабаев –

Алтайға мәлім саудагер,

Таниды төмам халайық.

Ойлаңыздар, асыл зат,

Почтаға қисса салайық.

Құсайынов Шамсалдин

Қабыл көрсе ғазиздер,

Бастырып қисса алайық... («Әбияд Ғахидия»). Бұл көлтірілген үзіндіде зерттеуші Кәкей Ақыт қиссаларының Қазанға қалай жету сырын аңғартқандай. Енді осы Қазаннан шыққан «Сейпілмәлік» қиссасы туралы «Бабалар сөзі» сериясының 17 томында В. В. Радлов жариялаған 1882 жылы «Қисса Сейфулмәлік Шаһзада ағазкардан Бәдіғұлжамал перизат» нұсқасымен 1895, 1909, 1914 жылдары «Қисса Сейпілмәлік», ал 1902, 1904, 1909 жылдары «Қисса Ғабдулмәлік» болып қайта жарияланған нұсқасы қатар беріліп отыр. «Бабалар сөзін» дайындаушылар осы екі нұсқаны салыстыра келе жалпы шығарманың бойынан айтарлықтай айырмашылық таппайды. Оқиға жүйесі бірдей өкәндігіне көз жеткізеді. Тек Радлов нұсқасында жыр үлгісінде айтылатын үзінді бір рет қана, ал «Қисса Сейпілмәлікте» көйпкерлердің жыр үлгісінде айтылатын лирикалық монолог, диалогтар он тоғыз жерде кездесетініне тоқталады. Ендігі бір назар аударар жайт; «Қисса Сейпілмәліктің», «Қисса Ғабдулмәлік» болып өзгеруі. 1909 жылы Қазанда Құсайыновтар бастырған Ақыттың «Әбияд Ғахидия» ғибрат жыр жинағында ақын өзі сөйлейді. «Қисса Сейпілмәліктің» «Ғабдулмәлік» боп өзгеруін Ақыт:

Ғабдулмәлік боп келді,

Сейфулмәлік нұсқасы...

...Ақыт атым орнына,

Сейіткерей қол қойған, – деп жазады. «Бабалар сөзіндегі» мәтіндерге түсініктеме берген ғалым Б. Әзібаева: «Қисса Сейпілмәлік шаһзада ағазкардан Бәдіғұлжамал перизатта» дастан жырлаушысы, (мүмкін жинаушысы, жариялаушысы немесе хатқа түсірушісі) туралы бір-біріне қайшы деректер келтірілген, мысалы мәтіннің 1-жолында «Бісіміл-лә, деп Сейітгерей қалам апар», 949-жолында «Сейітгерей қалам алып бастар сөзді», 1315-жолында «Жазады Сейіт қисса ғашық жардан», 2323-жолда «Қылады Сейіт назым сөзді машық», 3059-жолда «Ұстаған Сейіт қалам өуел бастан» деген жолдарды салыстырып қарастырады. Бұл жолдар көлесі мәтіннің 595-жолында «Бұл Ақыт қалам алып бек қоштайды», 963-жолында «Кітаптан көріп жазған ғаріп Ақыт» деген жолдар «Сейпілмәлік» жырын Ақыт ақын жазғанының айғағы болса көрек. Осыған байланысты Ү. Сүбханбердинаның зерттеуіне зер салайық: «Қиссаны жазған Сейіткерей мен бірге Ақыт аты да айтылады. Сейіткерей туралы қолымызда өшқандай мәлімет жоқ. Ал Ақыт ақын Алтайда, қазіргі Шыңжаң жерінде және Моңғол Халық Республикасында «Ақыт ақын», «Ақыт қажы» деген атпен әйгілі болған революциядан бұрын Қазан қаласында төрт-бес кітабы басылып шыққан Ақыт Өлімжіұлы Қарымсақов болатын». «Қисса-и Сейфулмәлік» нұсқасы 1895 және 1897

жылдары Қазанда басылып шығады. «Қазақ кітабының шежіресі» атты кітапта бұл қиссаны «жазушы Сейд-Герей» деп беріледі. Екі басылым да 75 беттен тұрады. Ал «Қисса-и Ғабдүлмәлік» болып 1902, 1904, 1909 жылдары сол Қазанда тағы да басылады. 1902, 1904 жылдарғы бұл нұсқада да «жазушы Сейд-Герей» деп беріледі. Енді 1909 жылы «Қисса-и Ғабдүлмәлік» және «Қисса-и Сейфүлмәлік» болып қатар басылып шығыпты. Алайда осы жылғы «Ғабдүлмәлік» нұсқасы 56 бет, «Сейфүлмәлік» нұсқасы 55 бет. Екі нұсқада да жазушы туралы мәлімет жоқ. 1909 және 1914 жылы қайтадан «Қисса-и Сейфүлмәлік» болып шыққанда алғашқы 1895, 1897 жылғы басылымдардан беті қысқарып, 55 беттік боп жарық көріпті. Осы бір күмәнді жайтқа байланысты Ақыт ақын өзінің жауабын 1909 жылы Қазан, Б. Л. Домбровский матбәгесінде шыққан 14 беттік «Әбият ғақдия» (Үшбу әбиятлар Алтай жерінде Керей өлінде мулла Ақит Өлімжі ұғлының бәзгі таснифатларынан-дүр. Нәшері: Шәмсуддин бин Хусаин уәрсәлері) атты еңбегінде жазғанын жоғарыда келтірдік. Әдебиетші-ғалым Д. Мәсімхан ...көйбір ғалымдар мынадай дерек ұсынады: «Жиһанша», «Қисса и Жиһаншаһ Тамұзаһұғлы», «Қисса и Ғабдүлмәлік», «Ақуал қиямет», «Абияд Ғақдия», «Керей өшені Мұхамед момын», «Қисса и Сейпілмәлік» қатарлы қисса-дастандары 1897-1909 жылдар аралығында Қазан қаласында басылып шыққан. «Хажы баян» автордың Мекке сапарынан жазылған ...Демек осылай сараптай келгенде, жоғарыда аталғандардың «Хажы баяннан» басқалары дерлік А. Үлімжіұлының Меккеге барудан (1908 ж.) бұрынғы шығармалары екен», – дейді. Демек, Ақыттың Қазанда басылған барлық шығармалары діни тақырыпқа арналған болып отыр. Яғни, ислам шарифатына Меккеге бармастан бұрын сауатты ақынның жауһар дүниелері тасқа басылғанына көңіл сәңдіреміз.

Әдебиет тарихында шығыстық сюжеттегі бір қиссаны бірнеше кітаби ақын қатар жырлағаны кездесе береді. Бұл дәстүр шығыс поэзиясында назирашылдық деп аталады. Біз сөз қылып отырған «Қисса и Сейфүлмәлік» Қазан қаласында, Қазан гимназиясының баспаханасында 1807 жылы 115 бетпен жарық көрген екен. Бастырушы: Юсуф Исмағил ұғлы Апанайдың тасрифы – деп берілген. Демек, Қазақ кітаптары шежіресінің көшін бастап тұрған да – осы

«Сейфүлмәлік» қиссасы. Негізінен бұл «Сейфүлмәлік» қиссасы – Орта Азияда көп таралған «Жеті ғашық» жырының бірі. «Батырлар жырын» құрастырған ғалымдар (М. Ғұмарова, О. Нұрмағамбетова, Т. Сыдықов, Б. Уахатов) «Сейфүлмәлік» жырының сюжетін атақты Бабырдың ақындары айтып таратқан деген пікірді айтады. Осы «Жеті ғашық» жырының шыққан уақытын Б. Әзібаева XIV–XV ғасырлар арасы деп көрсетеді. Жыр мәтіндерінде кездесетін Ақыт, Сейіткерей, Махмұди ханның есімі бірнеше жерде кездесетінін ескерткен Б. Әзібаева Сейіткерей мен Махмұди ханды Бабырдың ақындары мен сұлтандарының бірі болу керек деп болжайды. Ал Ақыт ақынның өмір сүрген уақыты анық екенін тәптіштеп жазады. Жырдың 1807 жылғы басылымын ойлағанда ерте хатқа түскендігін түйсінуіміз керек. Сонда Ақыт ақын бұл жырды қайта жаңғырта жырлаушының бірі деп білуіміз ләзім. Тағы бір есте ұстар жайт, бұл жырдағы Сейт деген есімнің Сейфүлмәлік сияқты белсенді кейіпкер екендігі. Жырдың басынан аяғына дейінгі оқиғада Сейфүлмәлікпен қатар қатысып отыратындығы.

Ғабдүлмәлік боп көлді,
Сейфүлмәлік нұсқасы.
Ақыт атым орнына,

Сейіткерей қол қойғаң – деп Ақыт өзі ескертетін өңгіме осы жырдағы кейіпкер Сейітпен шатастырмаса, бастырушылар?! Алайда «Бісімілле деп Сейітгерей қалам алар» – деп басталатын нұсқада Сейфүлмәліктің досының аты, яғни, Сейіт – Сағит боп өзгереді.

Ақыттың үш томдық Қытайдағы «Шыңжаң халық баспасынан» шыққан шығармаларының бірінші томында «Сейфүлмәлік – Бәдіғұл-жамағддың кіріспесінде»:

Қолына Ақыт пақыр қалам алар,
Үңіліп ақ қағазға назар салар.
Сейфүлмәлік, Бәдіғұлжамал екі ғашық,
Ғаламға мысал болған шаһзадалар, – деп басталады.

Зерттеушілеріміз ескерткендей, Сейфүлмәлік пен Ғабдүлмәлік атында ғана өзгеріс бар. Қалған оқиға түгелге дерлік ұқсас.

Біз Ақыттың бір ғана «Сейфүлмәлік» қиссасына тоқталдық. Алдағы уақыттың өншісінде автордың қалған діни тақырыптағы шығармаларын зерттемек ниеттеміз.

Әдебиеттер:

1. Ақыт қажы Үлімжіұлы. «Ғахылия». Баян-Өлгей баспагер компаниясы. 1994 ж.
2. Ақыт ақын Үлімжіұлы. (жыр, толғау, қиссалар). Өлгий – 1994 ж.
3. Ақыт Үлімжіұлы. Шығармалары. (үш томдық). Шыңжаң халық баспасы. Үрімжі – 1998 ж.

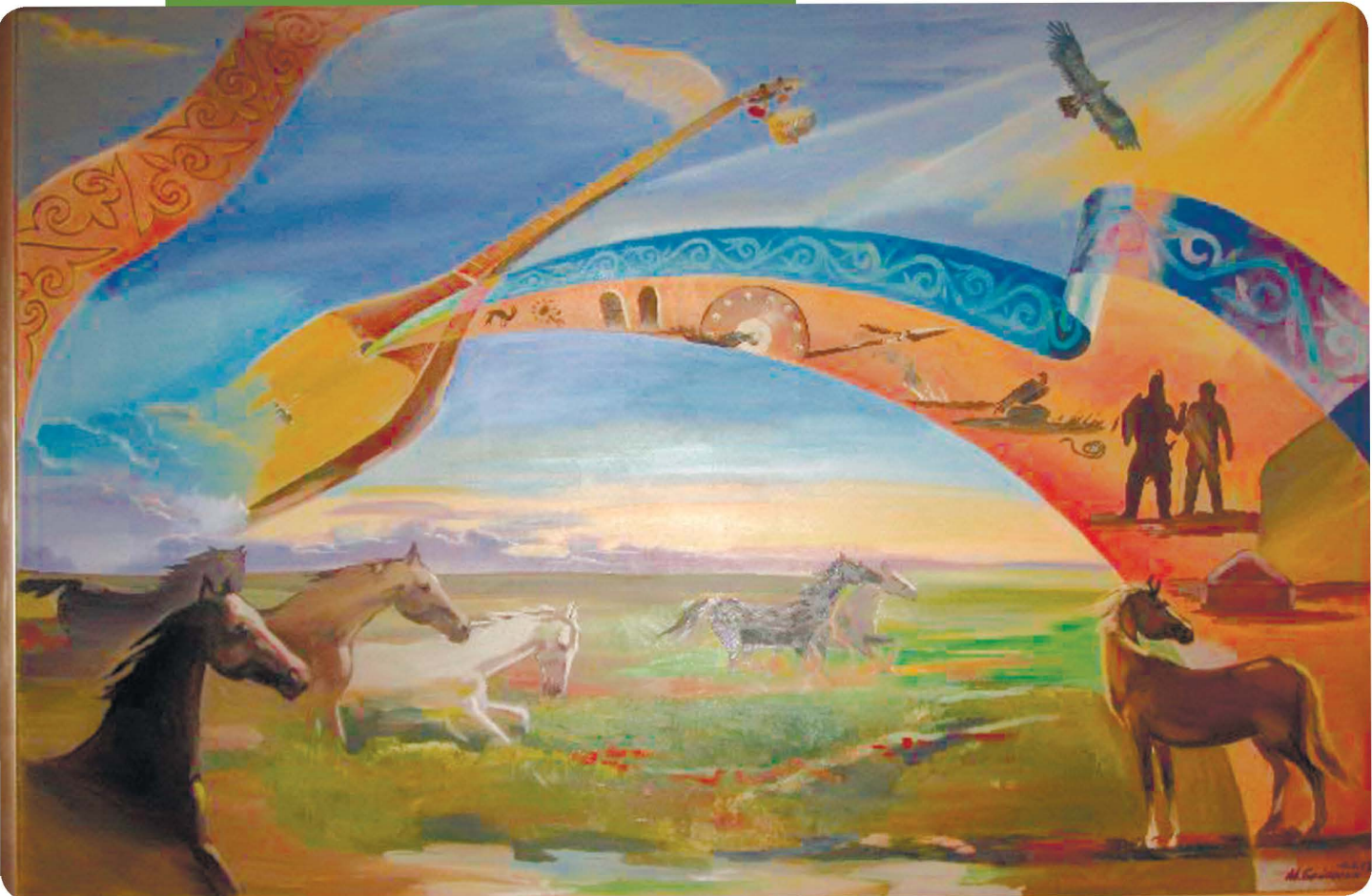
4. Ақыт Үлімжіұлы. Шығармалары. Іле халық баспасы. Күйтiң – 1999 ж.
5. Қазақ кітабының шежіресі. (1807–1917). Алматы – 1996 ж.
6. Қазақ фольклоры мен әдебиет шығармаларының текстологиялық зерттелуі. Алматы – 1983 ж.
7. Қазақ поэзиясының антологиясы,

- Алматы – 1993 ж.
8. Дүкен Мәсімхан «Сарап». Астана – 2001 ж.
9. Шынай Рахметұлы, «Шұғыла» – 2009 ж.
10. «Бабалар сөзі» – 17-том, Астана – 2005 ж.
11. «Бабалар сөзі» – 28- том, Астана – 2006 ж.
12. «Батырлар жыры» – 3-том, Алматы – 1964 ж.

МУХТАР БАЙБОСЫН – ПЕЙЗАЖ ӘЛЕМІНДЕ

Сурет салу хат танымайтын бала жастан бастау алар құмарлық болуы анық. Табиғатына суретшілік қонған, сөзге аса жоқ адамдар үшін ол ақындық пен жазушылық сияқты. Олар сурет арқылы жандүниесіндегі сана-сезімін, шаттық-мұңын, дүниетанымын таңбалайды.

Қазақтың сал-серілері ұлттық архетиптік болмысты музыка арқылы кейінгі ұрпақтарға мирас етіп кетті. Қазақтың халық әндерінде оның архетиптік болмысы, географиялық-биологиялық, антропонимдік портреті мен елдік менталитеті анық таңбаланды. Ән табиғаты төлқұжат тәрізді, ақиқаттан бұлтартпайды.

Мұхтар Байбосынның суретшілігінің туған әкесі, Арқа әндерін, Ақан серіге тән көшпелі өмір салтын қаз-қалпында еліне жеткізуші қазақтың біртуар әншісі Қайрат Байбосынның өнер табиғатының бір бөлшегіндей, әнші шырқап салатын ұлттық бояуы қанық әндердің қылақаламдық нұсқасы сияқты әсер етеді.

Әке өнері балаға ауысады екен, бірақ оның басқа түрде жалғасуы тіпті ғанибет.

Қазақстанның халық әртісі Қайрат Байбосын — әке портретін Мұхтар екі бірдей картинасында берген. Басында бір шоқ үкі, құндыз бөрік, зерлі шапан, ән салып тұрған әке. Сал-серілік дәстүрді сурет өнерінде бедерлейтін бұл картинада ұлы әке шырқап тұрған әннің мазмұнын романға лайық фрагментпен қоса берген. Тау, дала, мылтық асынған аттылы аңшы, қасында ерткен тазысы бар. Қазақтың небір айтулы ерлері ертеде осылай жүрген. Иманжүсіптің әнінде бар азаттық символы. Жалғыз жортқан көкжалдық сарыны мен бейбіт өмірдің несібелі шағы үйлесе түскендей әсері бар.

Әкесі туралы екінші портретте Мұхтар Байбосын сахнадағы әнші бейнесін таңдайды. Домбырасының шегіне әншінің саусағы әлітмеген, сол дүйім жұрт алдында ән бастар алдындағы

жұлдызды сәт нақ берілген. Дыбыстың құдіреті енді ашылар мезет.

Туған елі мен өскен жер кескін-келбетін Мұхтар Байбосын қаншалықты сүйіп суреттесе, әке қанымен берілген бұл отаншылдық ұлы қасиетті балалық махаббаты арқылы астарлай беруінде еш құпия болмаса керек. Тектілік солай танылады.

Мұхтар Байбосынның суретшілік қолтаңбасы пейзаждық стильде көп салынған айқын суреттерінен анық беріледі.

Суретшінің «Тастардың арасында» атты картинасында құз-жартас емес, төменгі аңғар бейнеленген. Этнограф-ғалым, академик Әлкей Марғұлан зерттеген таңбалы тастар — петроглифтер жаққа оралады. Тасқа салынған таңбалар біздің арғы бабалар қалдырған қадір-қасиетімен тұрмыс нышандары болып табылады. «Тасқа таңба басқандай» деген бағзы сөз содан қалған.

Суретшібалалық шағы өткен өлке Жетісудың тамылыған табиғатын жалықпай суретке көшіре беруге пейілді. «Меддеуге күз». Алатау бөктерінде тұнық өзен ағып жатыр. Өзеннің арғы бетіндегі тоғай. Жалпырағынан айрылған сидаң ағаштар. Күзгі жағада жатқан қойтастар үшеу. Кей шөп әлі сарғаймаған, жасыл түс сақталған.

«Тұйық су шатқалы». Ақбас Алатау көктегі бұлттармен астадады. Тянь-Шянь шыршалары аспанға тік шапшитындай әсері бар. Ғарыш, Құдай жаратқан көркемдікке талпыну, Құдайдың құдіретін аңсау.

«Тау қыратындағы Алматы». Бергі жағы алқызыл дала қызғалдағы тұнған жазғы дала, арғы жағы көк тау, көк таудан ары ақ таулар, қар басқан шыңдар, саф тазалық бейнеленген. Иірім-иірім, адыр-адыр өмір тәрізденеді.

«Алмарасан шыңындағы көктемгі күндер». Ақбас шың, жасыл жайлау, қызыл-жасыл гүлдер, шаттық символы. Мұқағали жырларының бейнесіндей. Сужағасындағы қайыңдар орман иініндегі аңғарда бейнеленген. Жаздың күзге тізгін берген шағындағы қайыңдар таңдалған. Жасылды сары түс жұта бастайтын мезет. Бейқам шақ сияқтанғанмен картинада адам жанының жарқыдақ тіршілікті қимайтын мұңды білінер-білінбес берілген. Анығында бұл — адамзат нәсілі ажалды жаралғанына налып, өлімнен қашып құтылғысы келген Қорқыт бабадан басталған көне философиялық сарын. Мұның қазіргі заманғы бір вариантын қазақта Мұқағали тәрізді құдіретті лирикамен берген ақын жоқ тәрізденеді:

Жапырақ жүрек жас қайың,

Жанымды айырбастайын.

Сен адам бола бастасаң,

Мен қайың бола бастайын.

«Талғар алма ағаштары» атты картинада суретші қыламында жеміс ағаштары, алма бүршіктері ақ гүл атқан сәті мен Алатаудың қарлы шыңдары өте керім үйлесе кеткен.

Алма баққа апаратын жалғыз сүрлеу жол жатыр.

Жол Мұхтар Байбосын шығармашылығындағы бір лейтмотив болып саналады. Жол — тұңғыш космостық ұғым. «Дүние бір қисық жол бұраңдаған» дегенде әуелгі қазақ санасы өмірді суреттейді.

Тағы бір таңдаларлығы, суретшінің Алматының қала пейзажын бейнелеуі кеңілсіздеу, сәтсіз сезіледі. Қала табиғатын бейнелеуде суретшінің болмысын жасандылық пен науқаншылық жеңіп кете беретіні анық байқалады. Бұл бірер картинасынан-ақ көз тартады. Онысы бұла табиғатты суреттегендей азат әрі шынайы шықпайды. Жылқыға шідер салғандай кібіртік көрінетінін аңдадым.

«Жетісу көктемі» — өте озық картина. Тірі, жасыл, ну табиғат. Қаулай өскен көк шалғын. Қарға бойлы бала мен кішігірім аң қалыңнан жотасы көрінбес көкорай ну. Басыңмен сүңгіп кеткің келеді. Өйткені картинада таңғажайып мейірім мен жұмсақтық тұнып тұр. Жоғалған мифтік жұмақты аңсаулы жүреппен салынған сурет. Бұл картинаның экологиялық қуаты орасан. Шіркін, жартылай құлазыған шөлге, өзен-көлі тартылып, экологиялық апат аймағына қолдан айналып жатқан қазақтың небір Миделі-байсын өлкесі осындай жасыл нулы кейпіне қайта оралар ма еді деп жаның үздігердей көрік тұнып тұр.

Сондықтан «Іле жағалауында» атты картинада сары түс басым. Бұл — уайым мен мұң. Ағып жатқан өзен суы да сары өңді бойына сіңіргенін суретші дөп бере алған. Бұл картинада Мұхтар Байбосын қоңыр төбел табиғаттың байсал тауып, оның ішкі ырғағын, қозғалысын бере алған.

«Біздің паркіміз» — аллея, ұзын жол ұшында екеу келеді. Сарала жапырақтар, күз болса да айрылыспаған, сыңарын жоғалтпаған кез. Ұзақ отасқан адамдардай, күздей толған кез бейнесі. Алағашқы кездесу болуы мүмкін. Орындық бос. Жапырақтар ірі, баданадай. Олар құраған бұтақтардан саулайды. Адам өмірі өсіп толып, құрап солатын мәңгілік пәлсапасына ұқсайды.

Күзді сүйген Александр Пушкин тәрізді

суретші Мұхтар Байбосын күаде ымы екенді, романтикалық кездесуді бейнелейді. Адам сзымінің байынан сәтін күз бейнелейді.

Баянауыл шксі — «Жасыбай тастары» — аспан ашық, жастасты жарып өскен дос ағаш. Символдық мәні бар. «Жасыбай жағалауында» текшеленген тастар, Арқа табиғатына тән аласа таулар суреттелген. Текше-текше тастардан білдік дәуірімізге дейін Сарыарқа мұхиттың түбі болғаны танылады.

«Баянауыл қарағайлары» — жазық дала суреті. Шапыраңды тау-тасты жарып өскен тік ағаштар, шоқ-шоқ жартастар, үнсіздік симфониясы. «Жұмбақтас». Жартас кейпімашымен жел серпіген батыр қыжа ұқсайды.

Баянауыл пейзаждары Көкпетаубейнесіне ұласады. Сейфолланың Сәкені «Тау ішінде» атты өнін пырқап, Арқаның кең даласымен жел жортып бара жатқан бұла кейпі, Ерейментауда Құлагерді қашыда белден соғып мерт еткен оқиға, бір сөзбен айтқанда, көпмелі стихияның бедер-белесі елес береді.

Өйткені «Тар жол тайғақ кешу» атты полотнода Мұхтар Байбосын интерпретациясында ақын, ұлт қайраткері Сәкен арқылы, Анненковтың аял вагоны бар теміржол арқылы қазақ халқы тәуелсіздікке дейін жүріп өткен микнатты өмір, саяси қуғын-сүргін құрбандарына Алаштың арда азаматтары жаппай шалынғаны туралы идея берілген. Ағаштарға байланған өрүктерді білдіретін ақ шүберек шейіт ұғымын қоса береді. Бұл суретті автор күрделі композиция ретінде ұсынады.

«Көрікті Оқжетпес» — ісі қазақда етене таныс сурет. Бұл пейзажды суретті дәл берген. Бурабайдың пырталары жарға өскен, қожыр үй тастар бейнеленген.

«Таулы этюд». Мұхтар Байбосын тауды, кең жазық даланы, алқапта жайғала өскен алаңсыз гүлдерді сүйеді. Оның таулары аспанмен астасады, ал даласында сол қыран қанаты талар биіктікке, тауға бастар соқпақ жол сайрап жатады. «Адам күбірін тау естиді, тау күбірін Төдірі естиді» деп дүние таныған көк түркілердің рухы.

Өзен, су, тау бөктері, қоршаған табиғатты шебер салатын пейзажшы суретшінің қылақдаламы жаны сүйіп суреттейтін сарының бірі — натюрморт. «Шабдалымен натюрморт» анар, алма, лежон, бес шабдалы, дара жүзімді суреттейді. Үйге жеміс, молшылық. Натурадан айналып дал берілген, тамаша.

«Түсініксіз сезім». Бір түп ағаш, бұл өмір ағашын тұспадайды. Иррациональды метафора. Автор бұған көп нәрсені сыйғызады. Ағаштардың жалырақтары жоқ, тек бұтақтары өсіп тұр. Ол өлі гүлдейді. Мұнар ма, сәуле ме, оның көкжиегі белгісіз.

«Ежеуіміз ғана» — картина махаббаттың жаратылыста ең ұлы сезім екендігі туралы. Картинадағы қос гашық адам заты емес. Қос жылаңы — айшұбар сұлу айтыр мен доңыр бие бейнеленген. Олар қос ақдудай мойны иіліскен. Бүкіл болмысымен бір-бірін жаратып тұрған күй. Тіршілік бастауы. Бұл картина — дала сүйіспеншілігінің бір тұспалы. Варяцкаяға тым бейім терең мазмұнды картина.

Қазақда төн ұлттың дүниетанымы суретшінің жан сұлулығын айғақтайды.

АЙГУЛ КЕМЕЛБАЕВА,

жазушы, «Дарын» мамлекеттік мастер сыйлығының лауреаты

Маралтай
РАЙЫМБЕКҰЛЫ

КІТАП

Түрлі-түрлі ой түсірген санаға,
Тау да кітап, тас та кітап данаға.
Соңу құстар зау биікте жеңкілгең,
Құсжолының жырын оқып бара ма?

Күн де кітап, гүл де кітап білгенге
Кемеңгерге айналдырар бір демде.
Адамзаттың өзі Кітап емес пе
Екі дүния арасында жүргенде.

Су да кітап, нұр да кітап көргенге
(Көре алмаған кеудесі көр шерменде)
Кітабын да қоса берген Жаратқан
Он сегіз мың бұл ғаламды бергенде.

Мен кітапты Ана десем нанасың
От пен судан қорғаштаған баласын.
Заман қанша жатсынғанмен Анасын
Бұзылмауға тиіс ұлы жарасым.

Азғындаудың шегіне жұрт жеткесін
Ақын жүрек кімге айтады өкпесін.
Аяқ асты құсқа айналған анадай
Кітап қайта көкке ұшып кетпесін.

Гаухар БЕКБАЛАНОВА,
директор Карагандинской
ОЮБ им.Ж.Бектурова

Это было в 1983 году.
Я тогда работала в научно-методическом отделе Государственной республиканской детской библиотеки.

По долгу методической службы я с коллегой Головановой Тамарой Евгеньевной выехала в командировку в г. Аркалык. Оттуда ранним утром мы приехали в село Тассуат Державинского района. И хотя на дворе стоял октябрь, было очень холодно, почти как зимой, уже лежал снег. Нам, легко одетым алмаатинцам, было очень неуютно. А тут ещё на дверях библиотеки висит большой амбарный замок ... Вскоре пришла библиотекарь, объяснив, что вынуждена в течение дня периодически закрывать библиотеку и уходить греться домой. В помещении действительно был жуткий парализующий холод. Тем не менее, читатели приходили. И как обычно бывает в маленьких селах, библиотека для всех жителей является центром общения. А библиотекарь, как и подобает представителю нашей профессии, несмотря на холод, отсутствие ремонта и другие неудобства, прилежно, хотя и в рукавицах, обслуживает читателей по всем правилам библиотечной науки.

Байки из команд

Так вот, в ходе работы здесь в здании библиотеки со мной произошел курьёзный случай. Изучая состояние фонда, я прошла в помещение книгохранения. Работая между стеллажами, я неожиданно услышала странный звук. Оглянувшись, ничего необычного не увидела. Продолжила работу. Звук, вернее, шипение, похожий на змеиный, повторился. Я не стала беспокоить своих коллег и сама обошла несколько рядов стеллажей, и опять не нашла ничего подозрительного. Успокоившись, я вновь продолжила работу, решив быстрее закончить обследование книгохранения. Дойдя до конца помещения хранения, вновь услышала шипение, но уже совсем рядом. И хотя я не из робкого десятка, мне стало не по себе. Оглянувшись на звук, я... расхохоталась. В стене, со стороны улицы была приличная дыра, диаметром примерно в 10-15 см, и из неё торчала голова гуся, который грозно шипел на меня. Я позвала своих коллег. Мы вместе посмеялись. Библиотекарь посетовала на отсутствие ремонта и другие насущные проблемы, мешающие плодотворной работе. О чем было изложено в итоговой справке.

Вот такая смешная и грустная история.

ировочной жизни

Закрытие библиотек в годы оптимизации стало большим потрясением для библиотекарей. Упал, и без того невысокий, престиж профессии. Многие, не выдержав выпавших испытаний, ушли, к сожалению, в другие сферы. Остались самые стойкие и преданные делу. Вообще, библиотекари народ своеобразный. Они готовы, несмотря на маленькую зарплату, работать с полной отдачей, словно доказывая кому-то нужность и значимость своей профессии. Это, возможно, обусловлено тем, что в обществе нет адекватного отношения к библиотекарям.

К счастью, оптимизация в прошлом. Мы пришли в себя, как после длительного обморока. Вновь открываются библиотеки, улучшается их материальное положение. Но остается проблема кадров. И с каждым годом она все острее. Наша профессия не столь уж привлекательна для молодежи,

перед которой есть блестящая возможность реализовать себя на более перспективном, в финансовом отношении, поприще. Что же ждет нас впереди? ...

И всё же пока есть энтузиасты. Есть интересная и насыщенная работа на благо читателей, особенно молодых.

Я не случайно пишу о проблеме с кадрами. Так уж сложилось, что из-за отсутствия профессионалов, в библиотеках стали работать представители самых неожиданных, для нас, специальностей и, зачастую, успешно. Вот яркий тому пример.

В 2003 году группа из сотрудников областных библиотек выехала с комплексной проверкой в Актогайский район, которая в период оптимизации относилась к Жезказганской области. ЦБС района в те 90-е годы сильно пострадала. Из 33 библиотек-филиалов остались лишь 2. От этих цифр жутко становится. Сейчас ЦБС восстановилась.

В библиотеке села Кежек, куда мы приехали, нас встретила приятная женщина средних лет. Представилась - Тусипбекова Асия. В библиотеке чувствовалась работа старательного человека. Веяло каким-то домашним уютом. Нас сопровождали директор ЦБС и аким села. Они рассказали очень интересную историю назначения Асии.

В 2002 году, по представлению директора ЦБС Укибаевой Урипы, районным руководством было принято решение об открытии в селе Кежек библиотеки. Аким села предоставил помещение, ЦБС – книги. Теперь нужно было принять человека на работу. Казалось бы, дело за малым. Но не тут-то было. Не было подходящей кандидатуры. Село небольшое. Профессионального библиотекаря не было, а «неспециалисты» и школьные педагоги не соглашались даже на совмещение. Тогда аким села уговорил бухгалтера, а именно, нашу, уже знакомую Асию Тусипбекову, взяться за работу во вновь

открывающейся библиотеке. Библиотечное дело для неё было совершенно незнакомым, ведь за её плечами 25 лет бухгалтерского стажа.

С бухгалтерской дотошностью начала осваивать библиотечное дело. Первым делом Асия съездила в райцентр, где прошла стажировку у коллег. Эта поездка помогла разобраться с чего ей начинать. Новый библиотекарь упорядочила документы, расставила литературу, оформила выставки, т.е. постаралась организовать всё как положено в нашей библиотечной практике. И ей, как часто водится у библиотекарей, помогал супруг. В свои 50 лет Асия, понимая, что ей нужны базовые знания, поступает в Карагандинский колледж им. Таттимбета, на библиотечное отделение и заканчивает его с отличием. В нашем полку прибыло.

И еще одна история. Недалеко от г. Балхаша есть поселок Гульшат, где работает удивительная женщина Рашида Досановна Джуртбасова. Будучи агрономом по специальности, стала работать в библиотеке. Она также неожиданно для себя пришла в нашу профессию и решила освоить её. Закончив курсы повышения квалификации при областном управлении культуры, углубленно занимаясь самообразованием, стала хорошим библиотекарем. Её отношение к работе, к людям по достоинству оценили читатели и коллеги.

Разумеется, это единичные примеры, но хотелось бы, чтобы в наших библиотеках работали все же профессионалы своего дела, имеющие базовые знания. Надеюсь, что государство по достоинству оценит труд библиотекаря. И, наконец, повысится престиж библиотечного дела, наши коллеги не будут уходить из профессии, а молодые специалисты активно пополнят ряды в библиотечном сообществе.

Қазіргі қоғамдағы маңызды мәселе – халқымыздың рухани байлығының күн санап жұтаң тартып бара жатқандығы. Себептері сан түрлі. Соның бірі – жастардың бойындағы кітап оқуға деген құлшыныстың төмендеуі.

Бұл мәселенің басты себептері: біріншіден, баспадан шыққан жақсы кітаптар бұрынғыдай оқырман қолына оңай жетпейді. Өйткені, кітаптар таралымының көрсеткіші тым төмен. Айталық, елімізде мемлекеттік тапсырыспен шығатын кітаптар көп дегенде бес мың дана болса, оны он екі мыңға жуық кітапханаға бөлсек, екі кітапханаға бір кітаптан да келмейді.

Алмагүл КЕНЖЕБЕКОВА,
Қазақ Мемлекеттік Қыздар педагогикалық университеті
Ғылыми кітапханасының кітапханашысы

КІТАП – ҚАШАН ДА КІТАП!

Екіншіден, бірқатар ауылдық жерлерде бір кездері жұмыс істеп тұрған арнайы кітап дүкендерінің орны да қалмаған. Кезінде кітап саудасымен «Книготорг» мекемесі айналысты. Демек, жоғары сұраныстағы кітаптардың шалғайдағы оқырман қолына жеткізілуіне осы мекеменің оң ықпалы тиген. Егер рухани байлық пен ұлттық мүддеге шын жаны ашитын жандар болса, аталған мекемені қайта құру жағын ойластыруы қажет.

Үшіншіден, қазіргі заманда тәрбие шаңырағының шамшырағы болып саналатын адалдық, адамгершілік, әдептілік, тектілік ұғымдарынан гөрі бүгінде ақшаға табыну сияқты құбылыстардың өтек алуы жасөспірімдер санасын улап жатқаны жасырын емес. Оған қоса, қаптаған телеарналар мен басқа да ақпарат құралдары арқылы батыстық құндылықтар насихатталуда. Соның салдары қылмыс, нашақорлық секілді рухани азғындауға алып барады. Сонымен қатар компьютер ойындары, электронды ақпарат құралдарындағы ақпарат ағыны, мәнсіз телесериалдар жеткіншектеріміз бен жастарымыздың рухани әлеміндегі сұлулық атаулыға көлеңкесін түсіріп, есесіне болмысына жат «қатыгездік», «тоғышарлық» дейтін дертті жұқтырмасына кім кепіл?!.

*А*л аузын аждаһадай ашып келе жатқан жаһандандудың жалынынан

аман қалудың бірден-бір жолы – ұлттық мәде-ниетіміз бен әдебиетімізді сақтап қалу. Ол үшін ең бірінші жас ұрпақ бойындағы ұлттық сананы оятуымыз керек. Ұлттық сананы оятатын құрал – көркем әдебиет. Өркениетті елдердің барлығы да осы мәселеге ерекше мән беріп келеді. Кітап оқымайтын қоғамда тәрбиеленген баланың отансүйгіштік қасиеттен, ішкі жан дүние байлығынан жұрдай болып өсетіндігін батыс ғалымдары бұдан бірнеше жыл бұрын зерттеп көз жеткізді. Әсіресе, бұл қауіптің алдын алуға электронды ғылым саласында керемет жетістіктерге жеткен Жапония жанталаса кірісуде. Бұл – сан мың жылдық тарихы мен ұлттық болмысын неше түрлі кино немесе басқа да жолдармен жас ұрпақ бойына ұялатуға талпынғанымен, бәрібір ол әрекеттері бала бойына дәл кітаптағыдай әсер қалдыра алмасын мойындауы. Мұны американ философының пікірі де нықтай түседі: «Кино арқылы көрсетілген әр түрлі атыс-шабыс мазмұндағы оқиғаны баланы сол көргенін жасап көруге талпындырса, ал дәл оқиғаны кітаптан оқыған бала ол істен жиіркеніп отырады».

Бізді қазіргі толассыз ақпараттар тасқынынан адастырмай алып шығар бір ғана жол бар, бұл – болашақ ұрпақ бойындағы рухани байлық, кітап оқуға сүйіспеншілік. Мемлекет осы мәселелерге бүгін көңіл бөлмесе, ертең қолдарын «мезгілінен кеш сермегендер» қатары-

нан табылуымыз мүмкін. Осылайша, оқымайтын қоғамнан сақтануымыз қажет.

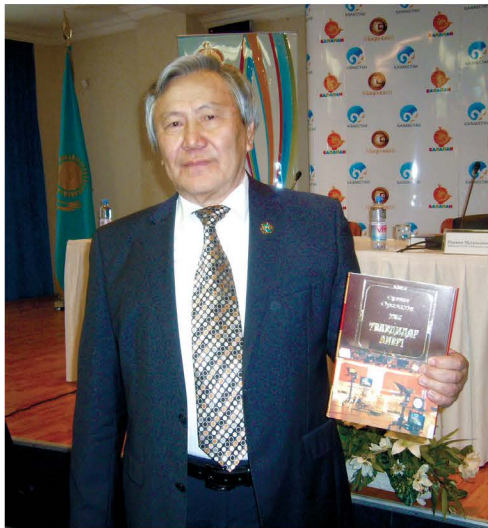
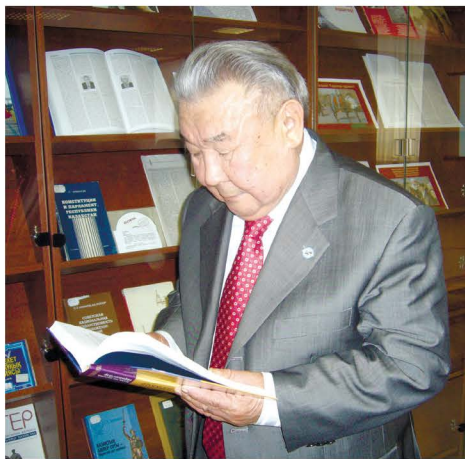
Кітап, оқу туралы академик М. Әуезов «Кітап атаулы досы бола бастаған шақтан былай ғана әрбір жан өз иесін интеллигент бола бастадым деп санауына болады» – десе, «Кітап оқудан тыйылсақ, ой ойлаудан да тыйылар едік» – деп түйеді жазушы Ғ. Мүсірепов.

«Адам баласының ең үлкен қылмысы – кітапты, әдебиетті мәнсінеуі. Бұл қылмысы үшін адам өмір бойы зауал шегеді. Ал мұндай қылмыс жасаған ұлт өз тарихымен есеп айырысады», – деген Нобель сыйлығының иегері И. Бродскийдің тұжырымына қарай түйіндесек, адам баласына ақыл-ой, білім көңің, игілік пен ізгілікті тарту ететін кітап өлемінің орны әрдайым бөлек.

Бұл ретте жуықта біздің университет кітапханасының ұйымдастырумен 100 кітап жобасы аясында «Кітап оқы, тағылымын тоқы» атты екі күндік көрме өткізілді.

Екі жүзге жуық көркем әдебиет қойылған көрме – оқырмандардың, университет оқытушылары мен студенттердің кітапқа, көркем әдебиетке деген ынтасын арттырып, әдеби құндылықтарды насихаттау мақсатында жасалған мәдени шара.

Дәуір дастаны – технология десек те, кітапсыз келешекті көз алдына елестету мүмкін емес. Ғасырлар бойы ақыл-ой мәйегіне айналған КІТАП – қашан да КІТАП!

*Кітапхана
алмеясында:*

ҰҒА академигі
Ж. Әбділдин,
ҚР Парламенті Мәжілісінің
депутаты Д. Назарбаева,
жазушы С. Оразалин,
журналист Е. Айдабосын,
спортшы М. Вольнова,
спортшы Б. Сәрсекбаев,
ақын А. Тасқара,
оқушы М. Қожбан

